

БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ ПЕДАГОГ
КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ
МАЛАКАСИНИ ОШИРИШ МИНТАҚАВИЙ МАРКАЗИ

**ҲАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ –
ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ
ТАРАҚҚИЁТИ ЯНГИ
БОСҚИЧНИНГ АСОСИ**

2021

Музаффаров Ф.Д. фалсафа фанлари
доктори (PhD)

Нафетдинова Х.Р. катта ўқитувчи

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**БУХОРО ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ҲУЗУРИДАГИ ПЕДАГОГ
КАДРЛАРНИ ҚАЙТА ТАЙЁРЛАШ ВА УЛАРНИНГ МАЛАКАСИНИ
ОШИРИШ МИНТАҚАВИЙ МАРКАЗИ**

**“ҲАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ – ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ
ТАРАҚҚИЁТИ ЯНГИ БОСҚИЧИНИНГ АСОСИ”**

МОДУЛИ БЎЙИЧА

ЎҚУВ-УСЛУБИЙ МАЖМУА

Фуқаролик жамияти

Модулнинг ўқув-услубий мажмуаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2020 йил 7 декабрдаги 648-сонли буйруғи билан тасдиқланган ўқув дастури ва ўқув режасига мувофиқ ишлаб чиқилган.

Тузувчилар: **Ф.Д.Музаффаров** фалсафа фанлари доктори (PhD).
Х.Р.Нафетдинова катта ўқитувчи.

Такризчи: **С.С.Раупов** тарих фанлари номзоди, доцент.

**Ўқув -услубий мажмуа Бухоро давлат университети Илмий
Кенгашининг қарори билан нашрга тавсия қилинган
(2020 йил “30” декбардаги 9-сонли баённома)**

МУНДАРИЖА

I. ИШЧИ ДАСТУР	5
II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФОЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ	11
III. НАЗАРИЙ МАТЕРИАЛЛАР	15
IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ МАТЕРИАЛЛАРИ	61
V. ГЛОССАРИЙ	113
VI. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ	119

I. ИШЧИ ДАСТУР

Кириш

“Ҳаракатлар стратегияси – Ўзбекистон миллий тараққиёти янги босқичининг асоси” модули ҳозирги кунда бошқарувда, корхона ва ташкилотларда Ҳаракатлар стратегияси дастурини жорий қилиш ва ривожлантириш, Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг илмий-методологик асослари ва устувор йўналишларини ўрганиш ҳамда Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида кўзда тутилган ислоҳотларни ҳаётга тадбиқ этиш масалаларини қамрайди.

Модулнинг мақсади ва вазифалари.

“Ҳаракатлар стратегияси – Ўзбекистон миллий тараққиёти янги босқичининг асоси” фанини ўқитишдан мақсад - тингловчилар онгига демократиянинг назарий асослари ва қадриятларини сингдириш, демократик жамиятда яшаш кўникмаларини шакллантиришдан иборат.

“Ҳаракатлар стратегияси – Ўзбекистон миллий тараққиёти янги босқичининг асоси” фанининг вазифаси - Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясининг мазмун-моҳиятини тушунтириш; тингловчиларни фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари фаолияти, жамоатчилик назорати ва давлат органлари фаолиятининг очиклигини таъминлаш тўғрисида тасаввурларини бойитиш.

Модул бўйича тингловчиларнинг билими, кўникма ва малакаларига қўйиладиган талаблар

“Ҳаракатлар стратегияси – Ўзбекистон миллий тараққиёти янги босқичининг асоси” ўқув фанини ўзлаштириш жараёнида амалга ошириладиган масалалар доирасида:

Тингловчи:

- демократик жамият тўғрисида назарий билимлар ва уларнинг Ўзбекистонда қўлланилиши тўғрисида, Ўзбекистонда ижтимоий-маданий тараққиёт жараёни хақида, жамиятнинг сотсиал маданий тараққиёти тўғрисида билиши керак.

Тингловчи:

- халқда маданий, ижтимоий, сиёсий тасаввурлар шаклланиши ва тараққиёти тўғрисида, демократик бошқарув стратегияси ва этикаси ҳақида, демократик тараққиётнинг ўзбек модели ҳақида, ўтмиш, бугун ва келажак воқеаларини баҳолашда сиёсий-тарихий тажрибалардан фойдаланиш **кўникмаларига эга бўлиши зарур.**

Тингловчи:

– демократик давлат бошқарув назарияси бўйича тасаввурга эга бўлиш, давлат ҳокимияти органлари тизимини билиш, демократик давлат бошқаруви тузилмасини, демократик давлат қурилиши назарияси моҳиятини билиш ва фойдалана олиши **малакаларини эгаллаши лозим.**

Модулнинг ўқув режадаги бошқа модуллар билан боғлиқлиги ва узвийлиги

Фан мазмуни ўқув режадаги “Ўзбекистон миллий тараққиётининг янги босқичида фуқаролик жамиятининг шаклланиши ва ривожланиши”, “Коррупцияга қарши кураш – фуқаролик жамиятини ривожлантиришнинг устувор шарти” ўқув модули билан узвий боғланган ҳолда Ўзбекистонда фуқаролик жамиятини ривожлантиришга хизмат қилади.

Модулнинг олий таълимдаги ўрни

Модулни ўзлаштириш орқали тингловчилар Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг илмий-методологик асослари ва устувор йўналишларини ўрганиш ва амалиётга жорий қилишга оид зарурий билим, кўникма ва малакаларни ўзлаштирадилар.

Модул бўйича соатлар тақсимоти:

№	Модул мавзулари	Тингловчининг ўқув юкلامаси, соат			
		Ҳаммаси	Аудитория ўқув юкلامаси		
			Жами	жумладан	
			Назарий машғулот	Амалий машғулот	
1.	“Ривожланиш”, “стратегия”, “концепция” ва “инновацион ривожланиш” тушунчаларининг мазмуни ҳамда турли хил ёндошувлар.	4	4	2	2
2.	Тараққиётнинг инновацион модели.	4	4	2	2
3.	Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг илмий-методологик асослари.	4	4	2	2
4.	Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг устувор йўналишлари.	4	4	2	2
5.	“Буюк келажак дастури”нинг мазмун-моҳияти.	4	4	2	2
6.	“Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун” концептуал ғояси – Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида кўзда тутилган ислохотларни ҳаётга тадбиқ этишнинг асоси.	4	4	2	2
7.	“Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак”, “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади” концептуал ғояси – Ўзбекистон тараққиётининг асоси.	2	2	2	
	Жами:	26	26	14	12

НАЗАРИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-Мавзу: “Ривожланиш”, “стратегия”, “концепция” ва “инновацион ривожланиш” тушунчаларининг мазмуни ҳамда турли хил ёндошувлар.

Режа:

1. “Ривожланиш”, “стратегия” тушунчаларининг мазмун моҳияти.
2. “Концепция” тушунчасининг мазмуни ҳамда унга турли хил ёндошув.

3. “Инновацион ривожланиш” тушунчасининг мазмуни.

2-Мавзу: Тараққётнинг инновацион модели.

Режа:

1. Инновацион йўллар орқали иқтисодиётни ривожлантириш.
2. Инновацион ғояларни тарғиб этишнинг самарали йўллари.
3. Инновациялар – иқтисодий ва ижтимоий тараққиётнинг муҳим омили.

3 - Мавзу: Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг илмий-методологик асослари.

Режа:

1. Ўзбекистон ижтимоий ривожланишининг илмий-методологик асослари.
2. Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг методологик асослари.
3. Ўзбекистон сиёсий ривожланишининг илмий асослари.

4 - Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг устувор йўналишлари.

Режа:

1. Ўзбекистон ижтимоий ривожланишининг устувор йўналишлари.
2. Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг асосий йўналишлари.
3. Ўзбекистон сиёсий ривожланишининг устувор йўналишлари.

5-Мавзу: “Буюк келажак дастури”нинг мазмун-моҳияти.

Режа:

1. “Буюк келажак дастури”нинг қабул қилинишидан мақсад.
2. “Буюк келажак дастури” нинг мазмун-моҳияти.
3. Дастурда белгиланган мақсад вазифаларнинг амалиётга жориш қилиниши.

6-Мавзу: “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун”, концептуал ғояси – Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида кўзда тутилган

ислохотларни ҳаётга тадбиқ этишнинг асоси.

Режа:

1. “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун” ғоясининг мазмун моҳияти.
2. Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг мазмун-моҳияти.
3. “Янги Ўзбекистон-янги дунёқараш” ғояси остида тарғибот тадбирларининг ўтказилиши.

7-Мавзу. “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак”, “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади” концептуал ғоялари – Ўзбекистон тараққиётининг асоси.

Режа:

1. Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида кўзда тутилган ислохотларни ҳаётга тадбиқ этиш.
2. “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” ғоясининг амалиётга жорий этилиши.
3. “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади” ғоясининг аҳамияти.

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР МАЗМУНИ

1-Мавзу: “Ривожланиш”, “стратегия”, “концепция” ва “инновацион ривожланиш” тушунчаларининг мазмуни ҳамда турли хил ёндошувлар.

Режа:

1. “Ривожланиш”, “стратегия” тушунчаларининг мазмун моҳияти.
2. “Концепция” тушунчасининг мазмуни ҳамда унга турли хил ёндошув.
3. “Инновацион ривожланиш” тушунчасининг мазмуни.

2-Мавзу: Тараққиётнинг инновацион модели.

Режа:

1. Инновацион йўллар орқали иқтисодий ривожлантириш.
2. Инновацион ғояларни тарғиб этишнинг самарали йўллари.
3. Инновациялар – иқтисодий ва ижтимоий тараққиётнинг муҳим омили.

3 - Мавзу: Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг илмий-методологик асослари.

Режа:

1. Ўзбекистон ижтимоий ривожланишининг илмий-методологик асослари.
2. Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг методологик асослари.
3. Ўзбекистон сиёсий ривожланишининг илмий асослари.

4 - Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг устувор йўналишлари.

Режа:

1. Ўзбекистон ижтимоий ривожланишининг устувор йўналишлари.
2. Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг асосий йўналишлари.
3. Ўзбекистон сиёсий ривожланишининг устувор йўналишлари.

5-Мавзу: “Буюк келажак дастури”нинг мазмун-моҳияти.

Режа:

1. “Буюк келажак дастури”нинг қабул қилинишидан мақсад.
2. “Буюк келажак дастури” нинг мазмун-моҳияти.
3. Дастурда белгиланган мақсад вазифаларнинг амалиётга жориш қилиниши.

6-Мавзу: “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун”, концептуал ғояси – Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида кўзда тутилган ислохотларни ҳаётга тадбиқ этишнинг асоси.

Режа:

1. “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун” ғоясининг мазмун моҳияти.
2. “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” ғоясининг амалиётга жорий этилиши.
3. “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади” ғоясининг аҳамияти.

II. МОДУЛНИ ЎҚИТИШДА ФЙДАЛАНИЛАДИГАН ИНТЕРФАОЛ ТАЪЛИМ МЕТОДЛАРИ АҚЛИЙ ХУЖУМ МЕТОДИ

Ақлий хужум - ғояларни генерация (ишлаб чиқиш) қилиш методидир. «Ақлий хужум» методи бирор муаммони эчишда талабалар томонидан билди - рилган эркин фикр ва мулоҳазаларни тўплаб, улар орқали маълум бир эчимга келинадиган энг самарали методдир. Ақлий хужум методининг ёзма ва оғзаки шакллари мавжуд. Оғзаки шаклида ўқитувчи томонидан берилган саволга та - лабаларнинг ҳар бири ўз фикрини оғзаки билдиради. Талабалар ўз жавобларини аниқ ва қисқа тарзда баён этадилар. Ёзма шаклида эса берилган саволга талаба - лар ўз жавобларини қоғоз карточкаларга қисқа ва барчага кўринарли тарзда ёзадилар. Жавоблар доскага (магнитлар ёрдамида) ёки «пинборд» доскасига (игналар ёрдамида) маҳкамланади. «Ақлий хужум» методининг ёзма шаклида жавобларни маълум белгилар бўйича гуруҳлаб чиқиш имконияти мавжуддир. Ушбу метод тўғри ва ижобий қўлланилганда шахсни эркин, ижодий ва но - стандарт фикрлашга ўргатади.

Ақлий хужум методидан фойдаланилганда талабаларнинг барчасини жалб этиш имконияти бўлади, шу жумладан талабаларда мулоқот қилиш ва мунозара олиб бориш маданияти шаклланади. Талабалар ўз фикрини фақат оғзаки эмас, балки ёзма равишда баён этиш маҳорати, мантиқий ва тизимли фикр юритиш кўникмаси ривожланади. Билдирилган фикрлар баҳоланмаслиги талабаларда турли ғоялар шаклланишига олиб келади. Бу метод талабаларда ижодий тафаккурни ривожлантириш учун хизмат қилади.

Вазифаси. “Ақлий хужум” қийин вазиятлардан қутулиш чораларини топишга, муаммони кўриш чегарасини кенгайтиришга, фикрлаш бир хилли - лигини йўқотишга ва кенг доирада тафаккурлашга имкон беради. Энг асосийси, муаммони эчиш жараёнида курашиш муҳитидан ижодий ҳамкорлик кайфиятига ўтилади ва гуруҳ янада жипслашади.

Объекти. Қўлланиш мақсадига кўра бу метод универсал ҳисобланиб

тадқиқотчиликда (янги муаммони эчишга имкон яратади), ўқитиш жараёнида (ўқув материалларини тезкор ўзлаштиришга қаратилади), ривожлантиришда (ўз-ўзини бир мунча самарали бошқариш асосида фаол фикрлашни шаклланти - ради) асқотади.

Қўлланиш усули. “Ақлий хужум” иштирокчилари олдида қўйилган муаммо бўйича ҳар қандай мулоҳаза ва таклифларни билдиришлари мумкин. Айтилган фикрлар ёзиб борилди ва уларнинг муаллифлари ўз фикрларини қай - тадан хотирасида тиклаш имкониятига эга бўлди. Метод самараси фикрлар хилма-хиллиги билан тавсифланди ва хужум давомида улар танқид қилин - майди, қайтадан ифодаланмайди. Ақлий хужум тугагач, муҳимлик жиҳатига кўра энг яхши таклифлар генерацияланади ва муаммони эчиш учун зарурлари танланади.

«Ақлий хужум» методи ўқитувчи томонидан қўйилган мақсадга қараб амалга оширилади:

1. Талабаларнинг бошланғич билимларини аниқлаш мақсад қилиб қўйилганда, бу метод дарснинг мавзуга кириш қисмида амалга оширилади.
2. Мавзуни такрорлаш ёки бир мавзуни кейинги мавзу билан боғлаш мақсад қилиб қўйилганда - янги мавзуга ўтиш қисмида амалга оширилади.
3. Ўтилган мавзуни мустаҳкамлаш мақсад қилиб қўйилганда - мавзудан сўнг, дарснинг мустаҳкамлаш қисмида амалга оширилади.

«Ақлий хужум» методининг афзаллик томонлари:

1. натижалар баҳоланмаслиги талабаларни турли фикр-ғояларнинг шакл - ланишига олиб келади;
2. талабаларнинг барчаси иштирок этади;
3. фикр-ғоялар визуаллаштирилиб борилади;
4. талабаларнинг бошланғич билимларини текшириб кўриш имконияти мавжуд;
5. талабаларда мавзуга қизиқиш уйғотиш мумкин.

«Ақлий хужум» методининг камчилик томонлари:

- ўқитувчи томонидан саволни тўғри қўя олмаслик;

- ўқитувчидан юқори даражада эшитиш қобилиятининг талаб этилиши.

«Ақлий хужум» методининг таркибий тузилмаси

«Ақлий хужум» методининг босқичлари:

1. Талабаларга савол ташланади ва уларга шу савол бўйича ўз жавобларини (фикр, мулоҳаза) билдиришларини сўралади;
2. Талабалар савол бўйича ўз фикр-мулоҳазаларини билдиришади;
3. Талабаларнинг фикр-ғоялари (магнитофонга, видеотасмага, рангли қоғозларга ёки доскага) тўпланади;
4. Фикр-ғоялар маълум белгилар бўйича гуруҳланади;
5. Юқорида қўйилган саволга аниқ ва тўғри жавоб танлаб олинади.

«Ақлий хужум» методини қўллашдаги асосий қоидалар:

- а) Билдирилган фикр-ғоялар муҳокама қилинмайди ва баҳоланмайди.
- б) Билдирилган ҳар қандай фикр-ғоялар, улар ҳатто тўғри бўлмаса ҳам инобатга олинади.
- в) Билдирилган фикр-ғояларни тўлдириш ва янада кенгайтириш мумкин.

Мавзу бўйича асосий тушунча ва иборалар

Замонавий таълим воситаси тушунчаси , таълим воситаси турлари,
таълим воситасини қўллаш усуллари

Кластер

Кластер - (ўрам, боғлам).
Билимларни актуаллашишини рағбатлантиради, мавзу бўйича фикрлаш жараёнига янги бирлашган тассавурларни очик ва эркин кириб боришига ёрдам беради.

«Кластерни тузиш қоидалари» билан танишадилар.
Катта коғознинг марказига калит сўзи ёзилади.

Калит сўзи билан бирлашиши учун унинг ён томонларига кичик айланалар ичига «йўлдошлар» ёзилади ва «Катта» айланага чизикчалар билан бирлаштирилади. Бу «йўлдошлар» нинг «кичик йўлдошлари» бўлиши мумкин ва х.о. Мазкур мавзу билан боғлиқ бўлган сўзлар ва иборалар ёзилади.

Мулохаза қилиш учун кластерлар билан алмашишади.

Гуруҳларда иш олиб бориш қоидалари

- ✓ Ўзаро ҳурмат ва илтифот кўрсатган ҳолда ҳар ким ўз дўстларини тинглай олиши керак;
- ✓ Берилган топшириқга нисбатан ҳар ким актив, ўзаро ҳамкорликда ва маъсулиятли ёндашиши керак;
- ✓ Зарур пайтда ғар ким ёрдам сўраши керак;
- ✓ Сўралган пайтда ҳар ким ёрдам кўрсатиши керак;
- ✓ Гуруҳ иш натижалари баҳоланаётганда ҳамма қатнашиши керак;
- ✓ Ҳар ким аниқ тушуниши керакки:
- ✓ Ўзгаларга ёрдам бериб, ўзимиз ўрганамиз!
- ✓ Биз бир қайиқда сузаяпмиз: ё бирга кўзлаган манзилга етамиз, ёки бирга чўкамиз!

III. НАЗАРИЙ МАТЕРИАЛЛАР

1-Мавзу: “Ривожланиш”, “стратегия”, “концепция” ва “инновацион ривожланиш” тушунчаларининг мазмуни ҳамда турли хил ёндошувлар.

Режа:

1. “Ривожланиш”, “стратегия” тушунчаларининг мазмун моҳияти.
2. “Концепция” тушунчасининг мазмуни ҳамда унга турли хил ёндошув.
3. “Инновацион ривожланиш” тушунчасининг мазмуни.

Таянч тушунчалар: Ҳаракатлар стратегияси, ривожланиш, стратегия, концепция, инновацион ривожланиш.

2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегияси ишлаб чиқилган бўлиб унда илм-фан ва техника ютуқларини кенг қўллаган ҳолда иқтисодиёт тармоқларига, ижтимоий ва бошқа соҳаларга замонавий инновацион технологияларни тезкор жорий этиш Ўзбекистон Республикаси жадал ривожланишининг муҳим шартидир.

Жамият ва давлат ҳаётининг барча соҳалари шиддат билан ривожланаётгани ислоҳотларни мамлакатимизнинг жаҳон цивилизацияси етакчилари қаторига кириш йўлида тез ва сифатли илгарилашини таъминлайдиган замонавий инновацион ғоялар, ишланмалар ва технологияларга асосланган ҳолда амалга оширишни тақозо этади.

Шу билан бирга, ўтказилган таҳлил ишлаб чиқаришни модернизация, диверсификация қилиш, унинг ҳажмини ошириш ҳамда ички ва ташқи бозорларда рақобатбардош маҳсулотлар турларини кенгайтириш борасидаги ишлар лозим даражада олиб борилмаётганини кўрсатди. Жумладан: аҳолинининг олий таълим билан қамраб олинганлик даражаси паст; олий таълим муассасалари ўқув режалари ва дастурларини, талабаларни қабул қилиш квотаси миқдорини белгилашда, молиявий маблағларни тақсимлашда мустақил эмас; илмий ва инновацион фаолиятни ривожлантириш учун масъул вазирлик ва

идоралар ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик лозим даражада эмас, илмий-тадқиқот муассасалар ва лабораториялар фаолияти лозим даражада мувофиқлаштирилмаган;

илмий фаолият натижаларини тижоратлаштириш даражаси паст;

инновацион менежмент соҳасида технологиялар трансферини фаол илгари суриш ва амалга оширишга қодир юқори малакали мутахассислар мавжуд эмас;

илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларига ажратилаётган бюджет маблағлари етарли эмас;

илмий ва инновацион фаолиятни давлат томонидан молиялаштириш самарали ва шаффоф эмас, бюджетдан ташқари ва хусусий жамғармалар маблағларини жалб этишни рағбатлантириш механизмлари мавжуд эмас, қарзни молиялаштиришнинг ички манбалари етарли даражада ривожланмаган;

интеллектуал фаолият натижаларини ҳимоя қилиш лозим даражада эмас, ушбу соҳада, айниқса давлат органлари ва ташкилотларида малакали мутахассислар мавжуд эмас;

қайта тикланувчи ва муқобил энергия манбалари, иккиламчи ресурсларни энергетик утилизация қилиш соҳаларида инновацион технологияларни жорий этиш даражаси паст;

мамлакатда, айниқса давлат компанияларида корпоратив муносабатлар ва корпоратив бошқарув принциплари ривожланмаган, бунда хориждаги энг намунали амалиёт инобатга олинмаяпти;

мамлакатнинг ялпи ички маҳсулоти ҳажмида ахборот-коммуникация технологиялари секторининг улуши кам.

Қайд этилган камчиликлар мамлакатимизнинг жадал инновацион ривожланишига, инвестицияларни жалб этишга, иқтисодиётнинг ўсишига ҳамда давлат ва жамият ҳаётининг бошқа соҳаларини ривожлантиришга тўсқинлик қилмоқда.

Шу муносабат билан қуйидаги мақсадлар, вазифалар ва асосий

йўналишларни назарда тутадиган 2019-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини (кейинги ўринларда Стратегия деб юритилади) ишлаб чиқиш алоҳида аҳамият касб этмоқда:

1. Мамлакатнинг халқаро майдондаги рақобатбардошлилиги даражасини ва инновацион жиҳатдан тараққий этганини белгиловчи омил сифатида инсон капиталини ривожлантириш Стратегиянинг бош мақсадидир.

2. Бош мақсадга эришишда Стратегиянинг асосий вазифалари кўйидагилардан иборат:

Ўзбекистон Республикасининг 2030 йилга бориб Глобал инновацион индекс рейтингини бўйича жаҳоннинг 50 илғор мамлакати қаторига киришига эришиш;

барча даражада таълим сифати ва қамровини ошириш, узлуксиз таълим тизимини ривожлантириш, кадрлар тайёрлаш тизиминининг иқтисодиёт эҳтиёжларига мослашувчанлигини таъминлаш;

илмий тадқиқотлар ва ишланмаларнинг илмий салоҳиятини мустаҳкамлаш ва самарадорлигини ошириш, илмий-тадқиқот, тажриба-конструкторлик ва технологик ишлар натижаларини кенг жорий этиш учун таълим, илм-фан ва тадбиркорликни интеграция қилишнинг таъсирчан механизмларини яратиш; инновациялар, илмий-тадқиқот, тажриба-конструкторлик ва технологик ишларга давлат ва хусусий маблағлар киритилишини кучайтириш, бу соҳалардаги тадбирларни молиялаштиришнинг замонавий ва самарали шакллари жорий этиш;

бошқарувнинг замонавий усуллари ва воситаларини жорий этиш орқали давлат ҳокимияти органлари фаолиятининг самарадорлигини ошириш;

мулкчилик ҳуқуқлари ҳимоясини таъминлаш, рақобатбардош бозорлар ташкил этиш ва бизнес юритиш учун тенг шарт-шароитлар яратиш, давлат-хусусий шериклигини ривожлантириш;

барқарор фаолият юритадиган ижтимоий-иқтисодий инфратузилмани яратиш. 1. Лойиҳавий бошқарув механизмларидан фойдаланган ҳолда

дастурий-мақсадли принцип асосида илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларини ўтказишга давлат томонидан буюртма бериш орқали тадқиқотлар ташкил этиш механизмини жорий этиш.

2. Ёшларни илмий фаолиятга жалб этиш бўйича комплекс чора-тадбирларни амалга ошириш.

3. Ноёб илмий-техник ускуналардан жамоавий фойдаланиш марказларини ташкил этиш.

4. Ўзбекистон Республикасида илмий фаолият нуфузини ошириш.

5. Мамлакатимиз ва хориждаги илмий-техник ахборот манбаларини тўплаш, сақлаш ва қайта ишлашга, ахборот фондлари, маълумотлар базалари ва банкларини шакллантириш, юритиш ва улардан фойдаланишга ихтисослашган республика, тармоқ ва ҳудудий илмий-техник ахборот ресурслари ва ташкилотларидан иборат давлат илмий-техник ахборот тизимини яратиш.

6. Интеллектуал мулк объектларини баҳолаш механизмларини такомиллаштириш.

7. Технологиялар трансфери бўйича миллий ва ҳудудий офисларни ташкил этиш.

8. Илғор технологияларни ишлаб чиқиш ва жорий этиш учун технопарклар хаби, эркин иқтисодий зоналар, эркин саноат зоналари, кичик саноат зоналари ва илмий-ишлаб чиқариш кластерларини ташкил этиш.

9. Хорижий ҳамкорлар билан маҳаллий илмий ҳажмдор маҳсулотлар ишлаб чиқариш ва уни ташқи бозорда сотиш бўйича қўшма ташкилотларни шакллантириш учун давлат кўмагини кучайтириш.

1. Илмий-тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларига сарфланадиган давлат харажатларини кўпайтириш ва 2021 йилга бориб бу кўрсаткични ялпи ички маҳсулот ҳажмининг 0,8 фоизига етказиш.

2. Инновацион фаолиятни молиялаштириш бўйича махсус институтлар (инновация жамғармалари, инновация банклари, венчур жамғармалари) ташкил этиш.

3. Мамлакатни инновацион ривожлантиришни рағбатлантириш учун банк кредитини олиш тартиб-таомилларини ва талабларини соддалаштириш.
4. Инновацион тараққиётни микромолиялаштириш тизимини такомиллаштириш.
5. Илмий-технологик ривожланишнинг устувор йўналишларини белгилаш ва молиялаштиришда хусусий сектор иштирокини рағбатлантириш.
6. Инновацион лойиҳалар ва салоҳиятли инвесторларнинг доимий равишда янгилаб бориладиган ягона маълумот базасини ташкил этиш.
7. Инновацион лойиҳалар учун грантлар ва техник кўмак маблағларини олиш ва улардан фойдаланиш тартиб-таомилларини соддалаштириш ва шаффофлигини ошириш.

Телекоммуникация соҳасини норматив-ҳуқуқий тартибга солиш тизимини, шу жумладан давлат-хусусий шериклиги асосида тадбиркорлик субъектлари иштирокини кенгайтириш орқали такомиллаштириш.

2021 йилгача ахборот-коммуникация технологиялари соҳасидаги хизматлар экспорти улушини улар умумий ҳажмининг 4 фоизига етказиш.

Барча операторлар учун халқаро телекоммуникациялар тармоқларига тўғридан-тўғри уланишни эркинлаштириш.

Аҳолини ахборот-коммуникациялар технологияларидан фойдаланишга рағбатлантириш. Стартап лойиҳалар учун технопарк ташкил этиш орқали мамлакатимизда дастурий маҳсулотлар ишлаб чиқиш тармоғини ривожлантириш.

1. Ўқув-тарбия жараёнига янги таълим дастурларини, замонавий педагогик технологиялар ва smart-технологияларни жорий этиш орқали таълим муассасаларида ўқитиш сифатини янада яхшилаш (электрон модулар ташкил этиш ва масофавий ўқитишни жорий этиш).

2. Ногирон болалар таълим ва тарбиядан тенг шароитда баҳраманд бўлиши учун шароитлар яратиш мақсадида инклюзив таълимни ривожлантириш, шу жумладан:

таълим муассасаларида кўтариш қурилмалари, пандуслар, санитар

хоналарда махсус мосламалар ўрнатиш, тутқичлар, махсус парталар, столлар ва бошқа махсус компенсатор воситалари билан жиҳозлаш орқали "тўсиқсиз муҳит" яратиш;

имконияти чекланган болаларни интеграциялашган ҳолда ўқитиш дастурларини яратиш;

таълим муассасаларини тегишли кадрлар (педагог-дефектологлар, болаларни руҳий-педагогик қўллаб-қувватлаш бўйича мутахассислар) билан таъминлаш.

3. Худудий ва миллий даражада таълим жараёни натижаларини тизимли мониторинг қилиш асосида таълим сифатини ва унинг мамлакат инновацион ривожланиши даражасига таъсирини баҳолашнинг миллий тизимини ишлаб чиқиш ва жорий этиш.

4. Меҳнат бозоридаги тенденциялар ўзгариб боришини ҳисобга олган ҳолда қайта тайёрлашга муҳтож ёшлар учун касб-ҳунар коллежларида қисқа муддатли ўқувлар ташкил этиш.

5. Аҳолининг олий таълим билан қамраб олиншини ошириш.

6. Табиий ва техник фанлар йўналишлари бўйича талабалар улушини кўпайтириш.

7. Чоп этилган илмий мақолалар сони, улардан иқтибос келтириш индекси, халқаро конференциялар ва семинарларда иштироки, олинган патентлари сони бўйича танлаб олинган соҳадаги энг фаол олий таълим муассасаларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш асосида олий таълим муассасалари фаолиятининг тадқиқот йўналишини кучайтириш.

8. Тармоқ ва минтақавий иқтисодиёт сценарийлари бўйича таклифлар ишлаб чиқиш мақсадида инновацион фаолият ривожини прогнозлаштириш тизимининг алоҳида бўғини сифатида етакчи олий таълим муассасаларида форсайт марказларини ташкил этиш. Олий таълим муассасасининг ички ва ташқи муҳитини илмий-технологик прогнозлаштиришни таъминлаш, уларнинг технологик ва инновацион муҳитини ва устувор инновацион йўналишларини ривожлантириш.

Халқаро тажрибани ҳисобга олган ҳолда корпоратив ҳуқуқни ривожлантириш ва корпоратив бошқарувнинг замонавий принципларини жорий этиш.

Иқтисодий тараққиётнинг инновацион йўлига ўтишини таъминлайдиган рақобатбардош бозорни шакллантириш ва ресурслардан самарали фойдаланиш.

Монополияга қарши сиёсатни, шу жумладан давлат-хусусий шериклигини жорий этиш ҳисобига такомиллаштириш, барча юридик ва жисмоний шахслар учун табиий монополиялар субъектлари товарлари, ишлари ва хизматларидан фойдаланишда тенг шароитларни таъминлаш, монопол корхоналар маҳсулотларига нарх шаклланишининг самарали механизмларини жорий этиш.

Тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун тенг шарт-шароитлар яратиш ва ички бозорнинг монополлашувини олдини олиш.

2021 йилга бориб давлат кадастри ишларини юритишнинг тўлиқ рақамлаштирилишини таъминлаш ва мулкни рўйхатдан ўтказиш тартиб-таомилини соддалаштириш.

Қайта тикланувчи ва муқобил энергия манбаларидан фойдаланган ҳолда электр энергиясини ишлаб чиқариш улушини 2025 йилга бориб 20 фоиздан зиёдга ошириш.

2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини амалга ошириш бўйича «Фаол тадбиркорлик, инновацион ғоялар ва технологияларни қўллаб-қувватлаш йили» Давлат дастурини бажариш доирасида Фарғона водийси вилоятларининг иқтисодий, инвестицион ва тадбиркорлик салоҳиятини ривожлантириш чора-тадбирлари кўрилмоқда. Автомобилсозлик, энергетика, кимё, тўқимачилик, озиқ-овқат саноати, қурилиш материаллари саноати, аграр соҳада инновацион технологиялар қўлланиладиган лойиҳалар амалга оширилмоқда.

Ёшларнинг ижодий, интеллектуал ва тадбиркорлик салоҳиятини

рўёбга чиқариш, инновацион ғоялар, лойиҳалар ва технологияларни ишлаб чиқаришга жорий қилиш, олимлар ва тадбиркорларнинг инновацион фаолиятини рағбатлантириш, илм-фан, таълим ва ишлаб чиқариш интеграциясини кучайтириш учун зарур шарт-шароитлар яратиш, Фарғона водийси вилоятларининг саноати ва иқтисодиётининг бошқа тармоқлари рақобатбардошлигини ошириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги, Молия вазирлиги ва Фарғона вилояти ҳокимлигининг Фарғона шаҳрида давлат унитар корхонаси шаклида Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги ҳузурида Ёшлар инновация марказини (кейинги ўринларда Марказ деб аталади) ташкил этиш тўғрисидаги таклифига розилик берилсин.

2. Қуйидагилар Марказнинг асосий вазифалари этиб белгилансин:

Фарғона вилоятининг олий таълим ва илмий-тадқиқот муассасаларининг талабалари, ёш олимлари ва ўқитувчиларига инновацион лойиҳаларни ишлаб чиқиш ҳамда жорий қилиш учун замонавий илмий ва лаборатория асбоб-ускуналари, ахборот-коммуникация технология воситалари билан жиҳозланган технологик ва ишлаб чиқариш майдончаларини тақдим этиш йўли билан уларнинг интеллектуал ва ижодий салоҳиятини намоён этиш учун шарт-шароитлар яратиш;

олий таълим ва илмий муассасалар, тадбиркорлик субъектлари ва ишлаб чиқариш корхоналари ўртасида инновацион ғоялар ва лойиҳалар, маҳсулотлар ва технологияларнинг истиқболли турларини ишлаб чиқишда ўзаро манфаатли ҳамкорлик муносабатлари ривожланишини мувофиқлаштириш;

илмий ва лаборатория тадқиқотлари олиб бориш, тажриба намуналарини, саноат маҳсулотларининг прототипларини ишлаб чиқиш ва уларнинг натижаларини ишлаб чиқаришга жорий қилиш, шунингдек,

инновацион фаолият натижаларининг трансфери ва тижоратлаштирилиши, стартап лойиҳаларни амалга ошириш, саноат даражасида уларни тўлақонли жорий этишда амалий ёрдам кўрсатиш йўли билан ёшлар, олимлар ва ўқитувчиларни иқтисодиёт соҳалари ва корхоналарнинг илмий-техник муаммоларини ҳал этишга жалб қилиш;

Марказ тузилмасида ташкил этиладиган коворкинг-марказда ёшлар, олимлар ва тадбиркорларга маслаҳат, молиявий, бухгалтерия хизматлари ва бошқа хизматлар, шунингдек, бизнес-акселератор хизматлари кўрсатиш, ахборот-коммуникация воситалари ва Интернет тармоғига кириш билан таъминлаш;

ҳалқаро ва маҳаллий даражада эътироф этилган компаниялар, ташкилотлар, олимлар ва мутахассислар иштирокида инновациялар соҳасида маҳорат дарслари, тренинглари ва малака ошириш курслари, шунингдек, долзарб илмий-инновацион йўналишлар бўйича илмий-амалий конференциялар ва семинарлар, танловлар ўтказиш.

3. Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги ҳузуридаги «Ёшлар инновация маркази» давлат унитар корхонасининг тузилмаси иловага мувофиқ тасдиқлансин.

Марказ директориغا Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги билан келишган ҳолда ходимларнинг умумий белгиланган сони ва меҳнатга ҳақ тўлаш жамғармаси доирасида Марказ тузилмасига ўзгартишлар киритиш ҳуқуқи берилсин.

Белгилансинки:

Марказ илмий ва раҳбар ходимларининг лавозим маошлари бюджет маблағлари ҳисобига фундаментал, амалий тадқиқотлар ва инновацион ишларнинг давлат илмий-техник дастурларини амалга оширишда иштирок этувчи илмий муассасаларнинг илмий ва раҳбар ходимларининг базавий лавозим маошига, бошқа ходимларнинг лавозим маошлари эса — Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси илмий муассасаларининг тегишли лавозимлари учун белгиланган лавозим маошларига

тенглаштирилади;

Марказ директори Инновацион ривожланиш вазири томонидан лавозимга тайинланади ва лавозимдан озод этилади.

4. Қуйидагилар Марказ фаолиятини молиялаштириш манбалари этиб белгилансин:

Инновацион ғоялар ва лойиҳаларни ишлаб чиқаришга жорий қилиш жамғармасининг маблағлари;

Марказ томонидан шартнома асосида бажарилган ишлар (товарлар, хизматлар)дан тушумлар;

Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги томонидан ўтказиладиган танловлар натижалари бўйича илмий-техник лойиҳаларни амалга оширишга ажратиладиган маблағлар;

жисмоний ва юридик шахсларнинг хайрия маблағлари, шунингдек, қонун ҳужжатларида тақиқланмаган бошқа манбалар.

5. Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги уч ой муддатда Марказ Уставини ишлаб чиқсин ва тасдиқласин, шунингдек, унинг белгиланган тартибда давлат рўйхатидан ўтказилишини таъминласин.

6. Марказда юридик шахсни ташкил этмасдан Ишлаб чиқаришга инновацион ғоялар ва лойиҳаларни жорий этиш жамғармаси (кейинги ўринларда Жамғарма деб аталади) ташкил этилсин, қуйидагилар уни шакллантириш манбалари этиб белгилансин:

2018 йилда Ўзбекистон Республикасининг республика бюджетидан ажратиладиган 5 млрд. сўм миқдоридаги ва Фарғона вилояти маҳаллий бюджетининг 5 млрд. сўм миқдоридаги маблағлари;

Инновацион ривожланиш ва инновацион ғояларни қўллаб-қувватлаш жамғармасининг Кузатув кенгаши қарорлари билан белгиланадиган миқдорларда Инновацион ривожланиш ва инновацион ғояларни қўллаб-қувватлаш жамғармаси томонидан инновацион лойиҳаларни молиялаштиришга ажратиладиган маблағлар;

Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятларидаги олий таълим

муассасаларининг инновация жамғармаларига йиллик тушумларнинг 10 фоизи миқдордаги ажратмалар;

Андижон, Наманган ва Фарғона вилоятларининг хўжалик бошқаруви органлари ва давлат корхоналарининг инновацион фаолиятини қўллаб-қувватлаш жамғармаларидан ажратиладиган маблағлар;

Марказ кўмагида яратилган инновацион маҳсулотлар ва илмий ишланмаларни тижоратлаштириш, шунингдек, Жамғарманинг вақтинча бўш маблағларини жойлаштиришдан тушган даромад;

жисмоний ва юридик шахсларнинг хайрия маблағлари, халқаро молия институтлари, халқаро ва хорижий ташкилотларнинг грантлари, шунингдек, конун ҳужжатларида тақиқланмаган бошқа манбалар.

7. Қуйидагилар Жамғарма маблағларидан фойдаланишнинг асосий йўналишлар этиб белгилансин:

инновацион лойиҳалар ва стартапларнинг амалга оширилишини молиялаштириш, шу жумладан, техник-иқтисодий асослашни ишлаб чиқиш, асбоб-ускуна, хом ашё, бутловчи ва эҳтиёт қисмларни сотиб олиш, тажриба намуналари, саноат маҳсулотларининг прототипларини ишлаб чиқиш;

Марказни замонавий илмий ва лаборатория ускуналари, ахборот-коммуникация технологиялари воситалари билан жиҳозлаш, Марказда лаборатория тадқиқотларини ўтказиш учун лаборатория жиҳозлари, реактивлар ва бошқа сарфлаш материалларини сотиб олиш;

Марказ кутубхонасини шакллантириш ва уни халқаро ва маҳаллий илмий-техник адабиётлар билан тўлдириш, шунингдек, инновациялар соҳасида илмий-амалий конференциялар, семинарлар, танловлар ўтказиш.

8. Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар бўйича давлат қўмитаси Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлигининг буюртмалари асосида Жамғарма маблағларини шакллантириш ва Марказ фаолиятини қўллаб-қувватлаш мақсадида халқаро молия институтлари ва хорижий ҳукумат молиявий ташкилотларининг имтиёзли заёмлари, грантлари ҳамда техник кўмаклашиш воситаларини жалб қилиш

масалаларини ишлаб чиқсин.

9. Фарғона шаҳар ҳокимлиги Ўзбекистон Республикаси Инновацион ривожланиш вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг Марказни Фарғона вилояти, Фарғона кўчаси, 84-уй (кейинги ўринларда объект деб аталади) манзили бўйича жойлашган Қиргули қурилиш-саноат касб-ҳунар коллежи биносининг бир қисмида (477,4 кв м) ижара тўловининг «ноль» ставкасида жойлаштириш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

10. Объектни реконструкция қилиш, капитал таъмирлаш ва Марказни лаборатория асбоб-ускуналари, мебель, инвентарь, компьютер ва бошқа ташкилий техника билан жиҳозлаш доирасида:

а) Фарғона вилояти ҳокимияти ҳузуридаги «Ягона буюртмачи хизмати» инжиниринг компанияси — буюртмачи;

танлов (тендер) савдолари натижалари бўйича белгиланган тартибда аниқланадиган ташкилотлар — бош лойиҳалаштирувчи ва пудратчи ташкилотлар;

б) қуйидагилар:

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг Олий таълим муассасаларини ривожлантириш жамғармаси маблағлари — Марказ объектини реконструкция қилиш ва капитал таъмирлаш бўйича ишларни;

Инновацион ғоялар ва лойиҳаларни ишлаб чиқаришга жорий қилиш жамғармаси маблағлари — Марказ фаолиятини бошлаш учун уни лаборатория асбоб-ускуналари, мебель, инвентарь, компьютер ва ташкилий техника билан жиҳозлаш бўйича харажатларни молиялаштириш манбалари этиб белгилансин.

11. Ўзбекистон Республикаси Қурилиш вазирлиги объект бўйича қурилиш-монтаж ишлари бажарилиши сифати устидан белгиланган тартибда архитектура-қурилиш назоратини ўрнатсин.

Буюртмачи бош лойиҳа ташкилоти билан биргаликда лойиҳа-смета ҳужжатлари белгиланган тартибда ва муддатларда ишлаб чиқилишини,

кўриб чиқилишини ва уларнинг ваколатли экспертиза органларида келишилишини таъминласин.

12. Ўзбекистон Республикаси Ахборот технологиялари ва коммуникацияларини ривожлантириш вазирлиги Марказнинг буюртмалари бўйича унинг белгиланган тартибда юқори тезликдаги Интернет тармоғига уланишини ҳамда уни зарур телефон алоқаси билан таъминласин.

13. Ўзбекистон Миллий телерадиокомпанияси, Ўзбекистон Миллий ахборот агентлиги Фарғона, Андижон ва Наманган вилоятлари ҳокимликлари билан биргаликда ушбу қарорнинг мазмун-моҳияти ва Марказ фаолияти аҳоли ва тадбиркорлик субъектлари орасида кенг ёритилишини таъминласин.

Назорат учун саволлар.

1. Президентимиз Ш.М.Мирзиёевнинг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони қачон қабул қилинган?
2. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси иккинчи устувор йўналиши қайси?
3. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси учинчи устувор йўналиши қайси?
4. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўртинчи устувор йўналиши қайси?

2-Мавзу: Тараққиётнинг инновацион модели.

Режа:

1. Инновацион йўллар орқали иқтисодий ривожлантириш.
2. Инновацион ғояларни тарғиб этишнинг самарали йўллари.
3. Инновациялар – иқтисодий ва ижтимоий тараққиётнинг муҳим омили.

Таянч тушунчалар: Инновация, иқтисод, инновацион ғоя, ижтимоий тараққиёт, модел, тараққиёт.

Маълумки, ҳар қандай тараққиёт модели давр талаблари асосида янги мазмун ва шакл билан тўлдириб, бойитиб борилади. Шу маънода, Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг ташаббуси билан 2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси ишлаб чиқилиб, ҳаётга татбиқ қилинаётгани ислохотларнинг мантиқий давоми бўлди. Мазкур дастуриламал ҳужжат иқтисодиётни ривожлантириш, уни изчил модернизация ҳамда диверсификация қилишни янада чуқурлаштириш, инновацион, яъни билимлар иқтисодиётига ўтишни жадаллаштиришга кенг йўл очиб берди.

Ҳаракатлар стратегиясининг ижтимоий соҳани ривожлантиришга бағишланган тўртинчи йўналишининг муҳим қисмларидан бири таълим ва фан соҳаларини қамраб олган. Хусусан, узлуксиз таълим тизимини янада такомиллаштириш, меҳнат бозорини замонавий эҳтиёжларга мос юқори малакали кадрлар билан таъминлаш, илмий тадқиқот ва инновацион фаолиятни рағбатлантириш, унинг ютуқларини амалиётга жорий этишнинг самарали механизмларини яратиш, олий ўқув юртлари ва илмий-тадқиқот институтлари ҳузурида ихтисослаштирилган илмий-экспериментал лабораториялар, юқори технология марказлари ва технопаркларни ташкил этиш вазифалари қўйилди.

Бу тасодифий эмас, албатта. Чунки ҳозирги пайтда жаҳонда таълим тараққиёти бошқа товар ва хизматларга нисбатан анча жадаллаб кетди. Биргина мисол: БМТнинг Барқарор ривожланиш мақсадлари дастурида келтирилишича, 2000 — 2030 йилларда дунёдаги олий ўқув юртлари талабалари сони 4,2 баробар ортади. Табиийки, товар ва хизматлар ишлаб чиқариш бундай юқори даражада ўсмайди.

Таъкидлаш керакки, таълим чекланмаган инновацион ресурсдир. Унинг бошқа товар ва хизматлардан фарқли ўлароқ “тўйиниш” нуктаси йўқ. Таълим

тизимининг ривожланиши ва такомиллашуви халқнинг билим даражасини ошириш, уларга хўжалик қарорларини қабул қилишда муқобил ечимлардан фойдаланиш имкониятларини кенгайтиради. Бинобарин, ишчи кучининг ҳаракатчанлиги, уларнинг касбий малакаси, индивидуал қобилиятларини намоён этиш даражаси, тадбиркорлик фантазияси, бизнесни ташкил этиш романтикаси, шартномаларни бажариш этикаси, даромадлардан фойдаланиш санъати, менежерлик ва маркетинг миссияси кишиларнинг билим савиясидан келиб чиқади. Президентимиз ташаббуси билан таълим тизими ислох қилинаётганининг боиси ҳам шунда.

Сир эмас, ҳозирги кунда мамлакатимиз ҳар ўн минг аҳоли сонига ҳисоблаганда олий ўқув юртлари талабалари сони бўйича ривожланган давлатлардан анча орқада. Мавжуд фарқни камайтириш мақсадида таълимнинг анъанавий — кечки ва сиртқи, замонавий — барча учун баробар бўлган инклюзив, on-line, масофали ўқитиш, очиқ ва мослашувчан -билим бериш шаклларида кенг фойдаланган маъқул.

Гап шундаки, мамлакатимиз “бир умрга етадиган таълимдан умр бўйи таълим олиш” тизимига ўтмоқда. Бу университетдан кейинги таълим, кадрларни қайта тайёрлаш, уларнинг малакасини узлуксиз ошириб бориш тизимини янада такомиллаштиришни -тақозо этади. Қолаверса, олдин иш жойларини яратиб, кейин кадрлар тайёрлашга ўтиш тизими ўтмишда қолди. Малакали кадрлар инновацион билимлар билан қуролланиб, ўзларига ўзлари иш жойларини яратишга ўтишни рағбатлантириш лозим бўлади. Бу борада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ҳаракати яқин кўмакчига айланади.

Инновацион иқтисодиёт, бу — билимлар, янги ғоялар иқтисодиёти экан, таълим сифати ва самарадорлигини ошириш унга ўтишда ўзига хос кўприк вазифасини бажаради. Бунга таълим, илм-фан ва ишлаб чиқариш интеграцияси ҳисобига тараққий этиб бораётган мамлакатлар тажрибаси яққол мисол бўла олади. Негаки, аграр жамиятда ишлаб чиқаришнинг локомотиви меҳнат бўлса, индустриал жамиятда — капитал, постиндустриал жамиятда эса таълим ва билимлардир.

Тўғри, инновацион иқтисодиётни яратиш ўз-ўзидан бўлмайди. У инновациялар оқимига, доимий технологик такомиллашувга, ишлаб чиқариш ва экспортда қўшимча қийматга эга бўлган юқори технологияли маҳсулотга асосланган иқтисодиёт туридир. Бу ерда фойданинг асосий қисмини моддий ишлаб чиқариш эмас, балки олимлар ва новаторлар интеллекти, ахборотлар оқими яратади, хизмат кўрсатиш соҳасининг ҳиссаси жиддий ошади.

Инновацион иқтисодиётнинг муҳим йўналишларидан бири ахборот-коммуникация технологияларидир. Аммо айти пайтда АҚШнинг мамлакатимиз ялпи ички маҳсулотигаги улуши жуда паст. Бу соҳада Корея Республикаси, АҚШ, Германия, Япония, Швеция, Сингапур ва бошқа давлатлар тажрибасини ўрганиш мақсадга мувофиқ.

Мамлакатимизда инновацион товарлар ишлаб чиқарадиган корхоналар сони кўпайиб бораётгани, техника, ахборот технологиялари университетларида ҳамда чет эл олий ўқув юртларининг Тошкент шаҳрида очилган қатор филиалларида инноватор кадрлар тайёрлаш йўлга қўйилгани диққатга сазовордир.

Умуман олганда, улкан интеллектуал, табиий ишлаб чиқариш салоҳиятига асосланган Ҳаракатлар стратегияси ижтимоий-иқтисодий соҳалар ривожини сифат жиҳатидан янги босқичга олиб чиқиши, Ўзбекистонимизнинг дунё ҳамжамиятидаги нуфузи ва обрўсини янада ошириши муқаррар.

"Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили" Давлат дастурнинг Иқтисодиётни ривожлантиришнинг устувор йўналишларига оид қисми 15 та бўлим, ва 96 бандни ўз ичига олади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Олий Мажлисга Мурожаатномаси, парламент қўшма мажлиси ва ташкилий йиғилишларида белгиланган устувор вазифалар асосида "Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили" давлат дастури ишлаб чиқилди ва қабул қилинди. Давлат дастури умумий қиймати 18,2 трлн сўм ва 10,3 млрд АҚШ

долларига тенг лойиҳаларни камраб олади. Шулардан: Давлат бюджети ва бюджетдан ташқари мақсадли фондлар ҳисобидан – 12.9 трлн. Сўм Ижрочилар ва банклар ҳисобидан – 2 трлн. Сўм Халқаро молия институтлари маблағлари ва грантлар ҳисобидан – 3.3 трлн сўм ва 10.3 млрд АҚШ доллар. Дастурни иқтисодга оид қисми 15 та бўлим, ва 103 бандни ўз ичига олади. Нарх-наво доимий назоратда бўлади: 3.1 Макроиқтисодий барқарорликни мустаҳкамлаш ва нарх-навонинг барқарорлигини ва инфляция даражаси прогноз кўрсаткичларидан ошмаслигини таъминлаш. - инфляцион таргетлаш тизимига ўтиш, эконометрик моделлаштириш инструментларини кенг қўллаш, макроиқтисодий таҳлил ва прогнозлаштириш тизими (forecasting and policy analysis)ни тўлиқ татбиқ этиш орқали иқтисодий ўсиш ва инфляция мувозанатини таъминлаш, ташқи хавф-хатарларни, пул-кредит ва макроиқтисодий кўрсаткичларнинг ўзаро боғлиқлигини тизимли баҳолаш назарда тутилади. Халқ пули тўғри сарфланади:

3.2. Молия тизимини ислоҳ қилиш, бюджет маблағларидан самарали фойдаланиш тизимини янада такомиллаштириш, қўшимча имконият ва манбалар ҳисобидан бюджет дефицитини камайтириш. - Ижтимоий-иқтисодий мақсадларга йўналтирилган марказлашган инвестициялар самарадорлигини ошириш, давлат инвестицияларини бошқаришни баҳолаш (public investment management assessment) тизимини жорий этилади. Яширин иқтисодиёт ҳажми камаяди: 3.3. Солиқ ислоҳотларини амалиётга самарали жорий этиш, солиқ маъмуриятчилигини шаффоф йўлга қўйиш, солиқ юкини камайтириш ҳамда соддалаштириш, шу асосда ишлаб чиқаришни ва солиққа тортиладиган базани кенгайтириш. - Жаҳон банки ўтказган саволномада 15% тадбиркорлар яширин иқтисодиёт томонидан рақобат фаолиятларидаги энг асосий тўсиқлардан бири деган. - Хорижий мутахассислар иштирокида “яширин иқтисодиёт”нинг вужудга келиш омилларини таҳлил қилиш ва унга қарши курашиш дастурини тасдиқлаш назарда тутилган. Энергия сарфини камайтиришга чақирув (Call for action): 3.4. Иқтисодиёт таркибини янада диверсификация қилиш ва унинг рақобатбардошлигини ошириш, биринчи

навбатда, маҳаллий минерал хом ашёни чуқур қайта ишлаш бўйича илғор технологияларни жорий этиш орқали юқори қўшилган қийматли маҳсулотларни ўзлаштириш, ишлаб чиқариш таннархини ва энергия сарфини камайтириш. - Энергетика вазирлиги тизимидаги ташкилотларда назорат ва маълумотлар йиғиш тизимини (supervisory control and data acquisition), энергия менежменти тизимини (energy management systems) ҳамда бошқа турдаги ахборот технологияларини жорий этиш ва модернизация қилиш назарда тутилган. Инфраструктура яратилади:

3.6. Ҳудудларни комплекс ривожлантириш, мустаҳкам ва барқарор замонавий ишлаб чиқариш ҳамда муҳандислик-коммуникация инфратузилмасини яратиш. - инфратузилмасини ривожлантириш, бунга республика ва маҳаллий бюджетларнинг прогноздан юқори тушумларининг ярмини йўналтириш;

- 2020-2022 йилларда марказлашган манбалар ҳисобидан
- о йўл қурилишига 2,8 трлн сўм,
- о сув тармоқларига - 2,7 трлн сўм,
- о электр тармоқларига - 18,2 трлн сўм,
- о табиий газ таъминотига - 1,2 трлн сўм маблағ ажратиш.

Ҳар қайси тармоқ ишига баҳо бериш осонлашади:

3.7. Ҳисобга олиш ва статистика тизимини такомиллаштириш.

- 2020 йилда “Расмий статистика тўғрисида”ги қонун лойиҳасини ишлаб чиқилади, унда миллий статистика тизимини ташкил этиш, статистика маълумотларини ишлаб чиқариш, улардан фойдаланиш ва эълон қилиш талабларини ўрнатиш аниқ қилиб белгиланади. Кичик бизнесга эътибор янада кучаяди:

3.8. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини янада ривожлантиришни таъминлайдиган ишбилармонлик муҳитини яратиш.

- “Кичик ва ўрта бизнес тўғрисида”ги қонун лойиҳаси ишлаб чиқилади;
- монополияга қарши курашиш қўмитасининг Олий Мажлисга ҳисобдорлигини оширилади ҳамда йилда камида икки марта қўмитанинг

ҳисоботини эшитиш амалиётини жорий қилинади;

- субсидиялар, преференциялар ва имтиёзли кредитлар бериш амалиётини қайта кўриб чиқиш, норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни фақат Монополияга қарши курашиш қўмитаси хулосасини олган ҳолда киритиш амалиётини жорий қилинади;

- тадбиркорлар учун ер участкаларига оид маълумотларни очик ва ҳаққоний етказиш тизимини такомиллаштирилади.

Банк замонавийлашади, иш онлайн равишда битади:

3.9. Банк тизимини ислоҳ қилишни давом эттириш, аҳоли ва хўжалик субъектларига кўрсатилаётган банк хизматлари сифатини ошириш, тадбиркорлик ташаббусларини амалга оширишни қўллаб-қувватлаш ҳамда замонавий банк хизматлари турларини кенгайтириш.

- банк тизимида инсон омилини чеклаган ҳолда рақамли технологиялар кенг қўлланилади;

- “кредит тарихи” ахборот тизимини тўлиқ ишга туширилади;

- Ташқи иқтисодий фаолият миллий банкида “лойиҳалар фабрикаси” фаолиятини йўлга қўйиш учун йўналишлар кесимида бизнес лойиҳалар базасини шакллантирилади.

Йўллар сифати ошади, тирбандлик камаяди, вақт ва машина таъмир пули тежалади:

3.10 Йўл-транспорт инфратузилмасини ривожлантириш соҳасида ишлар сифатини ошириш, транспорт оқимини бошқаришда замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш, транспорт инфратузилма объектларини лойиҳалаш, қуриш ва эксплуатация қилишда эскирган нормаларни қайта кўриб чиқиш.

2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили”да амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида

- Ўзбекистон Республикасининг 2030 йилгача автомобиль йўлларини

ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқилади. Мавжуд йўл инфратузилмасидан самарали фойдаланиш мақсадида транспорт оқимларини бошқаришнинг замонавий тизимларини қўлланилади;

- 5,5 минг км узунликдаги автомобиль йўллари ҳолатини яхшиланади;
- 600 та янги автобуслар сотиб олинади.

Хорижий инвестициялар янада ошади:

3.11. Тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб қилишда инвестиция муҳитини янада яхшилаш, хорижий инвесторларни қўллаб-қувватлаш ва ҳуқуқий ҳимоя қилиш

- 2020–2022 йилларга мўлжалланган Инвестиция дастури доирасида лойиҳаларнинг тармоқ жадвалларини тасдиқлаш, лойиҳа– смета ҳужжатларини ишлаб чиқиш ва экспертизадан ўтказиш, қурилиш-монтаж ишларини ўз вақтида ва сифатли амалга ошириш чора-тадбирлари;

- барча манбалар ҳисобидан 23 млрд АҚШ доллари миқдоридagi инвестицияларни ўзлаштириш ҳамда 206 та янги йирик қувватларни ишга тушириш;

Экспорт қилувчилар қўлла-қувватланади:

3.12. Янги бозорларни ўзлаштириш, маҳсулот рақобатбардошлигини ошириш, халқаро сифатни бошқариш тизимларини жорий этишда экспортёр корхоналарни қўллаб-қувватлаш чоралари ва механизмларини кенгайтириш орқали ҳудудлар ва иқтисодиёт тармоқларининг экспорт салоҳиятини янада ошириш;

- Жаҳон савдо ташкилоти билан мулоқотлар фаоллаштирилади ва бу бўйича 2020 йилга мўлжалланган “йўл харита”си тасдиқланади;

- Евроосиё иқтисодий иттифоқи билан ҳамкорликнинг миллий иқтисодиётга таъсири кўриб чиқилади, қисқа, ўрта ва узоқ муддатли истиқболда миллий иқтисодиёт ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги, ҳар бир иқтисодиёт тармоғига таъсири баҳоланади. Пахтага давлат буюртмаси бекор қилинади:

3.13. Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини ошириш, интенсив технологиялар ва инновацион ишланмаларни кенг жорий қилиш, мамлакатнинг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, кластер тизимини ва барча йўналишларда қишлоқ хўжалик маҳсулотларини чуқур қайта ишлашни янада ривожлантириш йўналишларида қишлоқ хўжалиги соҳасини ислоҳ қилиш

- Қишлоқ хўжалиги вазирлиги томонидан соҳа корхоналарига кўрсатма бериш, ресурсларни тақсимлаш, режа белгилаш каби эски иш усулларидан мутлақо воз кечилади. Қишлоқ хўжалиги вазирлиги тузилмасининг ваколат ва фаолият йўналишларини халқаро функционал баҳолаш (Management Functional Assessment Model – MFAM) мезонлари асосида қайта кўриб чиқилади;

- 2020 йилда 44 минг гектарда ёки ўтган йилга нисбатан қарийб 4 баробар кўп майдонда сув тежовчи технологияларни жорий этилади.

IT соғлиқ ва таълимда қўлланилади:

3.14. “Рақамли иқтисодиёт”ни жадал ривожлантириш, инсон фаолиятининг барча соҳаларига рақамли технологияларни кенг жорий этиш, жумладан, соғлиқни сақлаш ва таълим соҳаларига, иқтисодиётнинг реал секторида ишлаб чиқариш ва бошқариш тизимларини автоматлаштириш, ахборот тизимининг яхлитлиги ва барқарор фаолиятини ҳамда ахборот хавфсизлигини таъминлаш.

- Телекоммуникация инфратузилмасини янада ривожлантирилади;

- яқин 2 йилда барча қишлоқ ва маҳаллалар тезкор Интернет билан таъминланади;

- Нукус, Бухоро, Наманган, Самарқанд, Гулистон ва Урганч шаҳарларида технопарк ташкил этилади.

Давлат роли иқтисодиётда қисқартирилади, бўш бинолар берилади:

3.15. Давлат бошқарувининг замонавий усулларини, давлат-хусусий шериклик механизмларини қўллаш кўламини кенгайтириш, бўш турган ер

майдонлари, бино ва иншоотлардан самарали фойдаланишни жадаллаштириш. - Риэлторлик фаолияти такомиллаштирилади. Барча сотилаётган кўчмас мулк объектлари ҳақидаги ишончли ахборотни реал вақт режимида олиш, уларнинг бозор нарҳини ошкора ва шаффоф шакллантириш имконини берадиган кўчмас мулк бозорининг ягона электрон платформаси ташкил этилади.- Давлат иштирокидаги корхоналарнинг рақобат муҳитига салбий таъсир кўрсатувчи мавжуд эксклюзив ҳуқуқларини қисқартирилади.

Назорат учун саволлар.

1. Жамиятимизда ҳукм сураётган ўзаро дўстлик ва ҳамжиҳатликни янада ривожлантириш, қайси миллат, дин ва эътиқодга мансублигидан қатъи назар, барча фуқаролар учун тенг ҳуқуқларни таъминлаш эътиборимиз марказида бўлади. Уларнинг ўртасига нифоқ соладиган экстремистик ва радикал ғояларни тарқатишга Ўзбекистонда мутлақо йўл қўйилмайди. Президент Ш.Мирзиёевнинг ушбу фикрлари қайси нутқидан олинган?
2. Ўзбекистон ва унинг бағрикенг халқи тинчликсевар сиёсат юритиш, миллий ва умуминсоний қадриятларга ҳурмат билан қараш тамойилларини амалга ошириш позитсиясида доимо мустаҳкам туриб келмоқда”. Президент Ш.Мирзиёевнинг ушбу фикрлари қайси нутқидан олинган?
3. Давлатимиз раҳбари БМТ Бош Ассамблеясига қандай таклиф билан чикди?
4. 2017-2021 йилларда Ўзбекистонни ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси нечта устувор йўналишни ўз ичига қамраб олади?

3 - Мавзу: Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг илмий-методологик асослари.

Режа:

1. Ўзбекистон ижтимоий ривожланишининг илмий-методологик асослари.
2. Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг методологик асослари.
3. Ўзбекистон сиёсий ривожланишининг илмий асослари.

Таянч тушунчалар: ривожланиш, иқтисодий ривожланиш, ижтимоий

ривожланиш, сиёсий ривожланиш.

Ҳар бир даврнинг ўз тараққиёт омиллари, эҳтиёжлари, талаблари ва ҳаётий тамойиллари бўлади. Ҳар бир замоннинг ўз зайли, қарашлари, муносабатлари, тафаккур тарзи бўлади. Ана шу нуқтаи назардан айтиш мумкинки, 2017 йил Ўзбекистоннинг тарихий тараққиёт ва ривожланишида бутунлай янги босқични бошлаб берди. Бу бевосита замон билан ҳамнафас, ҳозирги сивилизатсия талабларига жавоб берадиган, бугунги кун миллий ва дунёвий эҳтиёжларини назарда тутган, жаҳон давлатчилиги илғор тажрибалари билан миллий хусусиятларимиз, қадриятларимиз, давлатчилик усул ва услубларимиз билан уйғунлашиб кетган, синтезлашган кучли ва кудратли сиёсий тафаккур билан боғлиқ. “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси” айна ана шу замонвий тафаккурни мамлакатни модернизация қилиш, жамиятни ривожлантириш, бошқарувни эркинлаштириш, демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш билан бирга халқаро майдонда Ўзбекистоннинг ўз сўзи, қатъий хулосаси, умумсайёравий масалаларни ҳал қилишда, ички ва ташқи сиёсатда ўзгармас, изчил позициянинг мавжудлиги билан алоҳида ажралиб туради. Ўзбекистонда мустақилликка эришгач янги тарихий шароитларда, янги давлатчиликка асос солинди. Ҳуқуқий демократик давлат ва эркин фуқаролик жамияти вужудга келтирилди. Сиёсий, ҳуқуқий, иқтисодий, ижтимоий ва маънавий соҳада туб бурилишлар ясалди. Ташқи сиёсатда Ўзбекистон жаҳон ҳамжамиятининг тенг ҳуқуқли субектига айланди ва ўзининг қатъиятли сиёсий позитсиясини намоён этди. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2017 йил 7 февралдаги **“Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”**ги Фармони қабул қилинди. Бу Фармон ҳар томонлама тараққиётнинг муҳим асоси бўлиб хизмат қилади. Ҳаракатлар стратегиясига Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан сайловолди жараёни,

жамоатчилик, ишбилармон доиралар вакиллари ҳамда давлат органлари билан учрашувлар чоғида билдирилган мамлакатни ижтимоий-сиёсий, сотсиал-иқтисодий, маданий-гуманитар ривожлантиришнинг концептуал масалалари киритилди. Ҳаракатлар стратегиясининг мақсади олиб борилаётган ислоҳотлар самарадорлигини тубдан оширишдан, давлат ва жамиятнинг ҳар томонлама ва жадал ривожланишини таъминлаш учун шарт-шароитлар яратишдан, мамлакатни модернизатсиялаш ва ҳаётнинг барча соҳаларини эркинлаштиришдан иборатдир. Хусусан, Фармонда мамлакатни ривожлантиришнинг **бешта устувор йўналишлари** белгиланганди. Мазкур йўналишларнинг ҳар бири мамлакатдаги ислоҳотларни ва янгиланишларни янада чуқурлаштиришга оид аниқ бўлимлардан иборат:

I. Давлат ва жамият қурилишини такомиллаштириш:

- 1.1. Демократик ислоҳотларни чуқурлаштириш ва мамлакатни модернизатсия қилишда Олий Мажлис палаталари, сиёсий партияларнинг ролини янада кучайтириш;
- 1.2. Давлат бошқаруви тизимини ислоҳ қилиш;
- 1.3. Жамоатчилик бошқаруви тизимини такомиллаштириш;

II. Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш:

- 2.1. Суд ҳокимиятининг чинакам мустақиллигини таъминлаш, суднинг нуфузини ошириш, суд тизимини демократлаштириш ва такомиллаштириш;
- 2.2. Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини таъминлаш;
- 2.3. Маъмурий, жинойт, фуқаролик ва хўжалик қонунчилигини такомиллаштириш;
- 2.4. Жинойтчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш тизимини такомиллаштириш;
- 2.5. Суд-ҳуқуқ тизимида қонунийликни янада мустаҳкамлаш;
- 2.6. Юридик ёрдам ва хизмат кўрсатиш тизимини такомиллаштириш.

III. Иқтисодиётни янада ривожлантириш ва либераллаштириш:

- 3.1. Макроиқтисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва юқори иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш;
- 3.2. Таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модернизатсия ва диверсификация қилиш ҳисобига унинг рақобатбардошлигини ошириш;
- 3.3. Қишлоқ хўжалигини модернизатсия қилиш ва жадал ривожлантириш;
- 3.4. Иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш, хусусий мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш ва унинг устувор мавқеини янада кучайтириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожини рағбатлантиришга қаратилган институтсионал ва таркибий ислохотларни давом эттириш;
- 3.5. Вилоят, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, уларнинг мавжуд салоҳиятидан самарали ва оптимал фойдаланиш;

IV. Ижтимоий соҳани ривожлантириш:

- 4.1. Аҳоли бандлиги ва реал даромадларини изчил ошириш;
- 4.2. Аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш ва соғлиқни сақлаш тизимини такомиллаштириш, хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигини ошириш;
- 4.3. Арзон уй-жойлар барпо этиш бўйича мақсадли дастурларни амалга ошириш, аҳолининг ҳаёт шароитлари яхшиланишини таъминловчи йўл-транспорт, муҳандислик-коммуникатсия ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш ҳамда модернизатсия қилиш;
- 4.4. Таълим ва фан соҳасини ривожлантириш;
- 4.5. Ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштириш

V. Хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш, чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий руҳдаги ташқи сиёсат юритиш.

- 5.1. Хавфсизлик, диний бағрикенглик ва миллатлараро тотувликни таъминлаш соҳасидаги устувор йўналишлар;
- 5.2. Чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташқи сиёсат соҳасидаги

устувор йўналишлар.

Ҳаракатлар стратегиясини беш босқичда амалга ошириш назарда тутилган, бунда йилларга бериладиган номларга мувофиқ ҳар йили уни амалга ошириш бўйича Давлат дастури тасдиқланиб борилади.

Давлат ва жамият қурилиши тизимининг такомиллаштириш.

Ҳаракатлар стратегиясининг биринчи устувор йўналиши **“Давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштириш”** деб номланади. Ушбу йўналишда қуйидаги стратегик вазифалар белгиланди:

1. Демократик ислоҳатларни чуқурлаштириш ва мамлакатни модернизатсия қилишда Олий Мажлис палаталари, сиёсий партияларнинг ролини янада кучайтириш.
2. Давлат бошқаруви тизимини ислоҳ қилиш.
3. Жамоатчилик бошқаруви тизимини такомиллаштириш.

Мустақиллик йилларида Конститутсия ва қонунларга биноан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг мутлақ ваколатлари, Сенатнинг ва Қонунчилик палатасининг алоҳида ваколатлари қонун чиқарувчи ҳокимият фаолиятининг мустақил ва демократик тамойиллар асосида кечишини таъминлай оладиган даражада белгиланди. Мамлакатимизда Парламент ислоҳотларини янада чуқурлаштириш натижасида икки палатали парламент ташкил этилди, Ўзбекистон Республикаси қонун чиқарувчи ҳокимияти ҳуқуқий давлат талабларига жавоб берадиган даражада фаолият юрита бошлади. Ҳаракатлар стратегиясида «давлат ҳокимияти тизимида Олий Мажлиснинг ролини ошириш, унинг мамлакат ички ва ташқи сиёсатига оид муҳим вазифаларни ҳал этиш ҳамда ижро ҳокимияти фаолияти устидан парламент назоратини амалга ошириш бўйича ваколатларини янада кенгайтириш»га доир стратегик вазифа қўйилди. Шу мақсадда, Ҳаракатлар дастурида Олий Мажлиснинг ҳокимиятлар бўлиниши принципига асосан бошқа ҳокимият тармоқлари билан мувозанатни ва ўзаро бир-бирини тийиб туришни таъминлаш, унинг давлат бошқарувидаги иштирокини ошириш мақсадида **«Парламент назорати тўғрисида»**ги Ўзбекистон Республикаси

Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги Ўзбекистон Республикаси қонуни лойиҳасини ишлаб чиқилди, лойиҳада Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг депутаты ва Сенат аъзоси томонидан парламент назорати вақли сифатида маҳаллий давлат ҳокимияти органлари фаолиятини ўрганиб, таҳлил қилиш ҳамда унинг натижалари бўйича тегишли чоралар кўриш, Олий Мажлиснинг тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакили (бизнес омбудсман)ни парламент назорати субъекти сифатида белгиланди 37. Ҳаракатлар стратегиясида Президент Ш.М. Мирзиёев илгари сурган - «Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак» принципини ижтимоий-сиёсий ҳаётда амалга оширишга доир дастурий мақсадлар ҳам мужассамлашган. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг жойларда ишларнинг ҳолатини ўрганиш ва халқ билан мулоқот қилиш мақсадида ҳудудлардан сайланган депутат ва сенаторлар ҳар ойда 10-12 кун давомида бир туманда бўлади. Ҳаракатлар стратегиясининг биринчи устувор йўналиши бўйича мамлакатимизда давлат ва жамият қурилиши тизимини янада такомиллаштириш мақсадида яна бир қатор қонун ва қонун ости ҳужжатлари лойиҳаларини ишлаб чиқиш белгиланган:

1. «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакили (бизнес омбудсман) тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонуни лойиҳасини ишлаб чиқиш;
2. «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман) тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги Ўзбекистон Республикаси қонуни лойиҳасини ишлаб чиқиш;
3. Аҳолининг сенаторлар ва депутатлар билан ўзаро муносабатларини, Олий Мажлиснинг халқ билан мулоқотини такомиллаштириш мақсадида «Электрон парламент» тизимини жорий этиш бўйича комплекс чора-

тадбирлар дастурини ишлаб чиқиш, уни қабул қилишга доир Ўзбекистон Республикаси Президенти қарори лойиҳасини тайёрлаш;

4. Сиёсий партиялар депутатлик гуруҳларининг маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти устидан назорат қилинишидаги ҳуқуқ ва ваколатларини кенгайтиришга қаратилган «Сиёсий партиялар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги Ўзбекистон Республикаси қонуни лойиҳасини ишлаб чиқиш; Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 32-моддаси мамлакат ҳаётида фуқаролик жамияти институтларининг ролини оширишга қаратилган муҳим қоида билан тўлдирилди. Яъни, Ўзбекистон Республикаси фуқаролари жамият ва давлат ишларини бошқаришда ўзини ўзи бошқариш, референдумлар ўтказиш ва давлат органларининг фаолияти устидан жамоатчилик назоратини ривожлантириш ва такомиллаштириш йўли билан ҳам амалга оширилиши ҳақидаги норма билан тўлдирилди. Шундан келиб чиққан ҳолда Ҳаракатлар стратегиясида ҳам фуқаролик жамияти институтларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилган. Чунки давлат томонидан фуқаролик жамиятини ривожлантириш масаласининг стратегик вазифа сифатида илгари сурилиши жамоатчилик бошқаруви тизимини такомиллаштиришга хизмат қилади. 2016 йил 11 апрелдан Ўзбекистон Республикасининг «Парламент назорати тўғрисида»ги Қонуни кучга кирган. Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 13 июндаги ЎРҚ-436-сонли Қонунига асосан чиқарилган — ЎР ҚХТ, 2017 й., 24-сон Фуқаролик жамияти институтларини ривожлантириш, уларнинг ижтимоий ва сиёсий фаоллигини ошириш демократик давлат барпо этишнинг муҳим шартидир. Фуқаролик жамияти институтларидан бири фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи ҳисобланган маҳалладир. Юртимизда азал-азалдан маҳалла тарбия ўчоғи ҳисобланади. Авлоддан-авлодга ўтиб келаётган миллий қадриятларимиз, халқимизнинг турмуш ва тафаккур тарзини кўз қорачиғидек асраб-авайлашда унинг ўрни ва аҳамияти беқиёс. Ҳозирги кунда юртимизда 10 мингга яқин фуқаролар йиғинлари томонидан илгари маҳаллий давлат ҳокимияти органларига тааллуқли бўлган

30 дан зиёд ижтимоий-иқтисодий аҳамиятга молик вазифалар муваффақиятли бажариб келинмоқда. Амалга оширилган кенг кўламли ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар натижасида маҳалла ноёб, дунёда ўхшаши бўлмаган тузилмага айланди. 2017-йилнинг 8 оyi давомида Ҳаракатлар стратегиясининг биринчи устувор йўналиши асосида замонавий талабларни инобатга олган ҳолда, 16 та вазирлик, идора ва бошқа ташкилотларнинг тузилмаси, вазифа ва функциялари қайта кўриб чиқилди, 20 та давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, бошқа ташкилотлар қайта ташкил этилди. Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш. Ҳаракатлар стратегиясининг иккинчи устувор йўналиши “Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш” деб номланади. Бундан минг йил муқаддам улуғ бобомиз Абу Наср Форобий: *“Қонунлари кучли давлат қудратли бўлади. Қонунлари мукаммал шаҳар мукаммал шаҳардир”*, - деган эди. Дарҳақиқат, ҳақиқий эркинлик, эркин ва озод фаолият амалдаги қонунлар доирасидаги фаолиятдир. Бошқача қилиб айтганда, ҳақиқий демократия - қонунлар диктатураси. Ана шундагина қонун устуворлигига эришилади ва барчанинг қонун олдида тенглиги таъминланади. Ҳар қандай давлатнинг мустаҳкамлиги, унинг адолатли ва қатъиятли сиёсати, ижтимоий адолатни, ҳақиқатни, фуқаролар ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган қонунлар асосида кўрилади. Айни қонун доирасидаги эркинлик, қонун доирасидаги эркин фаолият ишлаб чиқариш маданиятини ҳам, турмуш турзи маънавий меёрларини ҳам давлат бошқаруви тамойилларини ҳам қадриятга айлантиради.

Ҳаракатлар стратегияси қабул қилингунига қадар, унинг муҳокамаси даврида ва қабул қилинганидан сўнг суд-ҳуқуқ тизими билан боғлиқ бўлган бир қатор ҳужжатлар қабул қилинди. Дастлаб Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 21 октябрда “Суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармон; 2016 йил 20 сентябрда “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 9

январда “Коррупсияга қарши курашиш тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 21 февралда “Ўзбекистон Республикаси суд тизими тузилмасини тубдан такомиллаштириш ва фаолияти самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармон; 2017 йил 29 мартда “Маъмурий қамоқни ўташ тартиби тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 29 мартда “Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини таъминлашга доир қўшимча чора-тадбирлар қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 6 апрелда “Ўзбекистон Республикасининг конституциясига ўзгартишлар ва қўшимча киритиш тўғрисида”ги Қонун (80, 81, 83, 93, 107, 110, 111, 112); 2017 йил 12 апрелда “Ўзбекистон Республикаси судьялар олий кенгаши тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 12 апрелда «Судлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунига, Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик протсессуал ва Хўжалик протсессуал кодексларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги Қонунлар қабул қилинди. Ушбу ҳужжатларга асосан бу йўналишда қатор ислоҳатлар амалга оширилди. Инсон ҳимоячиси ҳисобланган суд органларининг чинакам мустақиллигини таъминловчи дастлабки қўйилган қадам судьяларни *алмаштириб бўлмаслик принципининг* мустаҳкамланиши бўлди. Судья лавозимида бўлишнинг илк маротаба *беш йиллик, кейин ўн йиллик муддатини, сўнг муддатсиз* даврини белгилашга оид нормалар киритилди. Судларнинг мустақиллигига бағишланган Европада нуфузли ҳужжат саналувчи Судьяларнинг мустақиллиги, самарадорлиги ва роли тўғрисидаги 12-Тавсияларга асосан, судьялар мустақиллигининг муҳим тамойилларидан бири, бу уларни *алмаштириб бўлмаслик принциpidир*. Мазкур ҳужжат мазмунига кўра, судья пенсияга чиққунга қадар ваколат муддати кафолатланган бўлиши назарда тутилган. Судьяни лавозимида доимий тайинлаш, фақат у интизомий ёки жиноий жавобгарликка тортилганда ёхуд ўз судьялик вазифаларини бажара олмай қолганда тугатилиши мумкин. Муддатидан олдин пенсияга чиқиш фақат судьянинг

илтимосига ёки тиббий асосларга кўра йўл қўйилиши белгиланди. Олий суднинг судьялари учун судьялик лавозимида бўлишнинг энг юқори ёши 70 ёшни, бошқа судларнинг судьялари учун 65 ёшни ташкил этади. Ушбу киритилган нормалар судьялар мустақиллигини кафолатлаш, мамлакатимизда профессионал судьялар корпусини шакллантириш, суд тизимини етук ва малакали, одил судлов соҳасида катта тажрибага эга бўлган, қўли ва дили тоза судьялар билан тўлдиришга имкон беради. Шу билан бир қаторда, суд ҳокимиятининг бошқа ҳокимият органлари таъсиридан халос бўлишига хизмат қилади.

Суд ҳокимиятининг чинакам мустақиллигини таъминлашда Ўзбекистон Республикаси судьялар олий кенгашининг роли ҳам катта аҳамиятга эга бўлиши назарда тутилмоқда. Олий судлов стандартларига доир ўз тавсиялари билан машҳур Венетсия комиссияси судьяларни тайинлайдиган орган ижро этувчи ва қонун чиқарувчи ҳокимиятдан мустақил бўлиши зарурлигини эътироф этади. Шу мақсадда, ҳокимиятлар ўртасидаги мувозанатни таъминлаш, сиёсий қарашлардан холи ва бошқа ташқи таъсирлардан ҳимояланган орган сифатида Судьялар Олий Кенгаши шакллантирилди. Кенгаш жами *йигирма бир нафар* кишидан иборат таркибда: судьялар; ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар; фуқаролик жамияти институтлари вакиллари; ҳуқуқ соҳасидаги юқори малакали мутахассислар орасидан ақллантирилиши лозимлиги мустаҳкамланди. Ўзбекистон Республикаси Президенти уччала давлат ҳокимияти органларига нисбатан масофа сақлагани боис (Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси 89-моддаси) Кенгаш таркибини шакллантиришда муайян ваколатларга эга. Қонунчиликка кўра Кенгаш раиси Президент тавсияси ва Сенат тасдиғи асосида шакллантирилиши белгиланди. Навбатдаги ўзгартириш ва қўшимчалардан бири суд ҳокимиятининг икки олий органи – Олий суд ва Олий хўжалик судининг суд тизимини бошқаришдаги вазифаларини такрорланишига барҳам берувчи нормадир. Унинг мазмунига кўра, Ўзбекистон Республикаси Олий суди ва Олий хўжалик суди бирлаштирилиб,

фуқаролик, жиноий, маъмурий ва иқтисодий иш юритуви соҳасида суд ҳокимиятининг ягона органи – Ўзбекистон Республикаси Олий судини ташкил қилиш мустаҳкамланди. Мазкур норма икки суд ўртасидаги ҳуқуқий ишларнинг тааллуқлилиги борасидаги тортишув ва зиддиятларга чек қўяди. Тегишли қонун ҳужжатларини амалиётда қўллаш юзасидан **ягона суд амалиётини** таъминланишига замин яратиб, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолотларини кучайтиради. Киритилган ўзгартириш ва қўшимчаларнинг навбатдагиси оммавий-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган маъмурий низоларни, шунингдек, маъмурий ҳуқуқбузарликларни кўриб чиқишга ваколатли бўлган Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маъмурий судлари, туман (шаҳар) маъмурий судлари ташкил этилишига доир бўлган нормадир. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси 110-моддада маъмурий суд ишларини юритишга доир бўлган масалани ўз мазмунида мустаҳкамлаган эди. Бироқ уларнинг тузилиши билан боғлиқ бўлган муносабат бироз оқсаётган эди. Маъмурий судларни тузиш масаласини жадаллаштиришган яна бир омил – жиноят қонунини нормаларини либераллаштириш сиёсати бўлиб ҳисобланади.

Қонунчиликда ўз ифодасини топган ўзгартириш ва қўшимчалардан яна бири бу – туманлараро иқтисодий судларнинг ташкил этилишидир. Фуқаролар ўртасидаги иқтисодий, фуқаровий, маъмурий ва бошқа ҳуқуқий низолар хўжалик судлари томонидан кўриб чиқилар эди. Бироқ ушбу тоифадаги низолар асосан вилоят хўжалик судларида биринчи ва апелляция босқичларида кўрилиши назарда тутилган эди. Хўжалик судларининг фақатгина вилоят даражасида мавжудлиги, уларнинг алоҳида туманлардан узоқ масофада эканлиги туманлараро иқтисодий судларни ташкил этиш заруратини келтириб чиқарди.

Навбатдаги ўзгартириш ва қўшимча мамлакатимизда "Хабеас корпус" институти қўлланишини янада кенгайтириш доирасида киритилган бўлиб, бу – прокурорларнинг почта-телеграф жўнатмаларини хатлаб қўйиш ва эксгумация қилиш каби тергов ҳаракатларини ўтказишга санкция бериш

бўйича ваколатларининг судларга ўтказилиши назарда тутилганлигидадир. “Ҳаракатлар стратегияси”дан келиб чиқиб, шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишга қаратилган ўзгартириш ва қўшимчалардан бири, бу жиноят содир этишда гумон қилинган шахсларни ушлаб туриш муддати 72 соатдан 48 соатга қисқартирилишидир. Шу билан бир қаторда, қамоққа олиш ва уй қамоғи тарзидаги эҳтиёт чораларини қўллашнинг, шунингдек, дастлабки терговнинг энг кўп муддати 1 йилдан 7 ойга қисқартирилиши, қамоққа олиш ва уй қамоғи чоралари қўлланилаётган шахснинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашга қаратилган. Инсон ҳуқуқ ва эркинликларини устивор эканлигини тасдиқловчи яна бир норма қўшимча терговнинг бекор қилиниши бўлиб ҳисобланади. Бу қоида конституциявий норма – айбсизлик презумпсиясининг мантиқий ривожланиши бўлиб, тортишув ва тарафлар тенглиги, ҳақиқатни англаш принциплари реал таъминланишига кафолат беради. Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари институтининг ишончли кафолат этувчи муносабатлардан яна бири, бу – медиатсия – яраштириш институтини такомиллаштиришдир. Жисмоний ва юридик шахсларга ўзаро низоларни суддан ташқарида, муқобил ҳал этиш имконининг берилиши, авваламбор, фуқароларга низоларни қисқа муддатларда ечилишини, шунингдек, ортиқча маблағларнинг сарфланишига чек қўйилишини, турли оворагарчиликларни олдини олиниши каби имкониятларни беради. Бу вазиятдан кутиладиган натижа эса, тарафлар орасидаги ўзаро ҳурмат ва ишбилармонлик муносабатларини сақланиб қолиниши бўлиб ҳисобланади. Маъмурий, жиноят, фуқаролик ва хўжалик қонунчилигини такомиллаштириш масалаларига оид муносабатлар қайси янги нормалар билан бойитилди? 2017 йил 9 январда “Маъмурий қамоқни ўташ тартиби тўғрисида”ги қонун қабул қилинди. Ушбу қонуннинг мақсади, маъмурий қамоқни ўташ тартиби билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишдан иборат. Маъмурий қамоқ Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 29-моддасига мувофиқ 3 суткадан 15 суткагача бўлган муддатга, фавқулодда ҳолат режими шароитларида эса 30 суткагача муддатга

кўлланиши назарда тутилган. Маъмурий камоққа олиш маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 21 та моддасида кўзда тутилган. Бироқ, шу пайтга қадар қонунда маъмурий камоқ кўринишидаги жазони ўтайдиган жойлар ва уларнинг ҳуқуқий маъноси белгиланмаган эди. Қонун қабул қилинган, маъмурий камоқни ўташ тартиби билан боғлиқ барча муносабатлар ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солинди. 2017-йилнинг 19 январида “Юридик хизмат фаолиятини тубдан такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида”ги Президент Қарорига асосан юридик хизмат нуфузи оширилди ва янги вазифалар билан тўлдирилди. Хусусан, юридик хизматга жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини амалга оширишга таъсир этадиган давлат органлари ва ташкилотларининг қарорлари юзасидан ҳулосалар бериш; Раҳбариятга фаолиятида қонун устиворлиги ва қонунийликни таъминлаш аҳволи юзасидан ҳисобот тақдим этиш; Низолар вужудга келганда уларни судгача ҳал қилиш чораларини кўриш, шунингдек, давлат органлари ва ташкилотларининг қарорлари, улар мансабдор шахсларининг ҳаракати ёки ҳаракатсизлиги юзасидан берилган шикоятларнинг мажбурий тартибда юридик хизматлар томонидан ҳам кўриб чиқилишини белгиловчи ва бошқа масалаларда улар масъулиятини оширишга қаратилган янги функциялар юкланди. Юридик хизмат ходимларини лавозимига тайинлаш ва лавозимидан озод этиш масалаларини мажбурий тартибда адлия органлари билан келишиш ҳамда адлия органларига юридик хизмат фаолиятини тартибга солувчи қонунчилик талабларини бузган давлат органлари ва ташкилотлари раҳбарлари, шунингдек, юридик хизмат ходимларига нисбатан интизомий иш юритишни кўзғатиш ҳуқуқини берувчи тартибларнинг жорий этилиши ҳар бир раҳбарнинг масъулиятини кучайтиради. Хулоса қилиб айтганда, мамлакатимизда суд тизимининг мустақиллигини таъминлаш, фуқароларнинг дахлсиз ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, жинойт қонунчилигини либераллаштириш, одил судловнинг амалдаги мустақиллигига эришиш амалга оширилаётган кенг қамровли

ислохотларнинг “Ислохот – инсон учун!” деган ҳаётий шиорнинг амалдаги ифодасидир. Бинобарин, ана шу туб янгиланишлар жамиятимизда қонун устиворлигини таъминлаш билан бирга, фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли тарзда ҳимоялашга хизмат қилади.

Назорат учун саволлар

1. Ўзбекистон Республикасининг “Жамоат бирлашмалари тўғрисида”ги Қонуни қачон қабул қилинган?
2. Ўзбекистон Республикасининг “Сиёсий партиялар тўғрисида”ги қонуни қачон қабул қилинган?
3. Сўз ва эътиқод эркинлиги Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг нечанчи моддасида кафолатланган?
4. Яшаш ҳуқуқи ҳар бир инсоннинг узвий ҳуқуқи эканлиги Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг нечанчи моддасида кафолатланган?
5. Фуқаролик жамияти институтларининг мажмуини яна қандай номлаш мумкин?
6. Судялар олий мактаби қандай органнинг ҳузурида ташкил этилди?

4 - Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг устувор йўналишлари.

Режа:

1. Ўзбекистон ижтимоий ривожланишининг устувор йўналишлари.
2. Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг асосий йўналишлари.
3. Ўзбекистон сиёсий ривожланишининг устувор йўналишлари.

Таянч тушунчалар: ривожланиш, иқтисодий ривожланиш, ижтимоий ривожланиш, сиёсий ривожланиш.

Ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг устувор йўналишлари.

Ижтимоий соҳани ривожлантириш жамият барқарорлиги ва давлат

кудратини белгилайдиган муҳим маънавий-маърифий ва руҳий омиллардан бири ҳисобланади. Жумладан, аҳоли бандлиги қандайдир иш ёки хунар билан шуғулланиш даражаси конкрет фуқаронинг кундалик реал даромадлари билан уйғунлашиб кетган ижтимоий муаммодир. Бу Ҳаракатлар стратегиясида асосий масала сифатида **тўртинчи устувор йўналиш** сифатида белгиланган. Аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш ва соғлиқни сақлаш тизимини такомиллаштириш, хотин-қизларнинг ижтимоий-сиёсий фаоллигани ошириш жамият тараққиётида алоҳида мавқе касб этади. Ушбу масаланинг нақадар долзарблиги ва реал ҳаётий ҳақиқатга асосланганлигани назарда тутиб, Президент Ш.Мирзиёев арзон уй-жойлар барпо этиш бўйича мақсадли дастурларни амалга ошириш, аҳолининг ҳаёт шароитлари яхшиланишини таъминловчи йўл-транспорт, муҳандислик-коммуникатсия ва ижтимоий инфратузилмани янада ривожлантириш ҳамда уларни замон талаблари асосида модернизатсия қилиш ғоясини илгари сурмоқда. Бу бевосита меҳнат қилиш қобилиятини йўқотган ногиронлар, пенсионерлар, ёш болалар, ёш болали оналарни ҳимоя қилиш, қишлоқ жойларида, олис шаҳар ва туманларда соғлиқни сақлаш тизимини такомиллаштириш, уларни замонавий асбоб-ускуналар ҳамда малакали тиббий ходимлар билан таъминлашни долзарб вазифа қилиб қўйди. Кам таъминланган оилаларга алоҳида эътибор бериш, улар турмуш шароитини янада яхшилаш чораларини ҳар томонлама кўриш зарур бўлиб қолмоқда. Мамлакатимизда 2016 йилда сиёсий-ҳуқуқий, иқтисодий, маънавий соҳалар билан бир қаторда, ижтимоий соҳада ҳам чуқур сифат ўзаришлари рўй берди. Истиқлол йилларида республикамизда ижтимоий соҳага йўналтирилган харажатлар ҳажми 5 баробар кўпайтирилди. Ҳар йили давлат бюджетининг қарийб 60 фоизи соғлиқни сақлаш, таълим, коммунал хўжалик, аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш соҳаларидаги вазифалар ижросига йўналтирилмоқда. Жамият ижтимоий соҳасининг энг муҳим таркибий қисмларидан бири таълим-тарбия соҳаси бўлиб, унинг ривожини сиёсий-ҳуқуқий, иқтисодий ва маънавий соҳаларга бевосита таъсир этади ҳамда ижтимоий соҳалар меърий моҳиятини

белгилаб беради. Ҳаракатлар стратегиясининг «Ижтимоий соҳани ривожлантириш» деб номланган тўртинчи йўналишида мактабгача таълим муассасаларининг қулайлигини таъминлаш, умумий ўрта, ўрта махсус ва олий таълим сифатини яхшилаш ҳамда уларни ривожлантириш чоратадбирларида туради. Мактабгача таълим сифатини юксалтириш - баркамол авлодни тарбиялашнинг муҳим шарти ҳисобланади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маърузасида таълим-тарбия соҳасини янада ислоҳ этиш ва танқидий баҳолаш, уни такомиллаштириш масаласи ҳам алоҳида эътибор қаратди. Мавжуд муаммоларни амалий бартараф этиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 29 декабрдаги «2017-2021 йилларда мактабгача таълим тизимини янада такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида»ги қарори қабул қилинди ва унинг асосида дастур ишлаб чиқилди. Бугунги кунда таълим давлат сиёсатининг энг устувор йўналишига айланди. Давлат бюджетидан таълимга ажратилган маблағлар бюджет харажатлар қисмининг 33,7 фоизи даражасида режалаштирилиб таълим соҳасига йўналтирилаётган харажатлар ҳажми мамлакатимиз ЯИМ таркибида 10-12 фоизни ташкил этади. Ҳолбуки, жаҳон тажрибасида бу кўрсаткич 3-5 фоиздан ошмайди. Қарийб 9,5 минг ёки мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган мактабларнинг деярли барчасида қурилиш, капитал реконструкция ва таъмирлаш ишлари амалга оширилди. Ўқув масканларининг замонавий ўқув лаборатория, мебел жиҳозлари билан таъминлангани таълим сифати ва мазмунига юксак эътибор қаратилмоқда. Ўзбекистонда олий таълим муассасалари сони - 60 та, ОТМ филиаллари - 11 та, хорижий давлатлар олий таълим муассасаларининг филиаллари - 7 тани ташкил этади. Бугунги кунда олий ўқув юртимизда 260 минг нафардан зиёд талаба ҳаётнинг узи талаб етаётган 850 дан ортиқ йўналиш ва мутахассисликлар бўйича билим олишмоқда. Биргина 2016

йилнинг ўзида олий таълим тизими ривожланишини янги босқичга олиб чиқишга қаратилган 10 дан ортиқ меърияхуқуқий ҳужжатлар қабул қилинди. Жумладан, Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетини ташкил этиш, Ўзбекистон Миллий университети, Тошкент давлат техника университети ва Тошкент давлат педагогика университети фаолиятини янада такомиллаштириш, олий таълим тизимини хорижий ўқув ва илмий адабиётлар билан таъминлашга қаратилган қатор фармон ва қарорларнинг қабул қилиниши ёшларимизнинг жаҳоннинг ривожланган мамлакатларидаги таълим стандартларига тўла мос келган билимларни егаллашларига, уларнинг ижодий ва интеллектуал салоҳиятларини оширишга хизмат қилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 16 февралдаги «Олий ўқув юридан кейинги таълим тизимини янада такомиллаштириш тўғрисида»ги Фармони қабул қилинди. Бу фармонга мувофиқ илмий даражаларни бериш масаласи қайта кўриб чиқилди. Ёшларни қўллаб-қувватлаш масаласи Ҳаракатлар стратегиясида **«Ёшларга оид давлат сиёсатини такомиллаштириш»** деб номланган алоҳида бандда акс эттирилди ва ижтимоий соҳани ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишларидан бирининг таркибида ўз ифодасини топди. Маълумки, 2016 йилнинг 14 сентябрида Ўзбекистон Республикасининг 33 моддадан иборат «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги УРҚ-406-сон Қонуни қабул қилинди. Қонунларни қабул қилиш масаланинг бир жиҳати бўлса, уларни амалга оширишга қаратилган чоратадбирларни кўриш унинг бошқа бир жиҳатидир. Шу ўринда «ёшларга оид давлат сиёсати» тушунчаси нимани аниқлашини билиб олишимиз лозим. *Ёшларга оид давлат сиёсати* деганда, давлат томонидан амалга ошириладиган ҳамда ёшларни ижтимоий жиҳатдан шакллантириш ва уларнинг интеллектуал, ижодий ва бошқа йўналишдаги салоҳиятини камол топтириш учун шарт-шароитлар яратилишини назарда тутадиган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий ва ҳуқуқий чоратадбирлар тизими тушунилади. Ўзбекистон Республикасининг «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги

Қонуни 6-моддасининг л-қисмида «*ёшларга оид давлат сиёсати давлат дастурлари, ҳудудий ва бошқа дастурлар асосида амалга оширилиши мумкин*», деб белгилаб қўйилган. Ҳама модданинг иккинчи қисмида «*Давлат дастурлари, ҳудудий ва бошқа дастурлар ёшларни ижтимоий қўллаб-қувватлаш, ёш футсароларнинг шахсий, сиёсий, иқтисодий, ижтимоий ҳамда маданий ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш ва рўёбга читсаришни таъминлайдиган зарур шарт-шароитларни яратиш, жамият ҳаётида уларнинг ўрни ва фаоллигини ошириш, соғлом ва баркамол ёш авлодни тарбиялаш мақсадида ишлаб чиқилади ҳамда амалга оширилади*», дейилади.

Шу ўринда «ёшлар» тушунчасининг юридик мазмунига тўхталиб ўтайлик. Ҳўш, ёшлар деганда қонун ҳужжатлари кимни назарда тутуди? «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги Қонуннинг 3-моддасига мувофиқ, «*ёшлар (ёш фуқаролар)* - ўн тўрт ёшга тўлган ва ўттиз ёшдан ошмаган шахслар»дир. *Ёш оила* деганда, эр-хотиннинг иккиси ҳам ўттиз ёшдан ошмаган оила тушунилади. *Ёш мутахассис* деганда, олий ёки ўрта махсус, касб-ҳунар таълими муассасасини битирган, таълим муассасасини битирганидан сўнг олган ихтисослиги бўйича уч йил ичида ишга кирган ва маълумоти тўғрисидаги ҳужжатда кўрсатилган ихтисослиги бўйича ишлаётганига уч йилдан кўп бўлмаган ўттиз ёшдан ошмаган ходим тушунилади. *Ёшлар тадбиркорлиги* деганда эса, юридик шахе ташкил этмаган ҳолда ёш фуқаролар томонидан, шунингдек, таъсисчилари ёш фуқаролар бўлган юридик шахслар томонидан амалга ошириладиган тадбиркорлик фаолияти тушунилади. «Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида»ги Қонуннинг 5-моддасида ёшларга оид давлат сиёсатининг асосий йўналишлари белгилаб берилган. Ана шундай йўналишлардан бири сифатида ёш оилаларни маънавий ва моддий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, улар учун муносиб уй-жой ва ижтимоиймаиший шароитларни яратиш бўйича комплекс чора-тадбирлар тизимини амалга ошириш вазифаси белгиланган. Қонуннинг 9-моддасида ёшларга оид давлат сиёсатини рўёбга чиқаришда

иштирок этувчи органлар ва муассасалар тизимига таълимни давлат томонидан бошқариш органлари ва таълим муассасалари, давлат соғлиқни сақлаш тизимини бошқариш органлари ва соғлиқни сақлаш муассасалари, маданият ва спорт ишлари бўйича органлар, меҳнат органлари, прокуратура органлари, ички ишлар органлари, адлия органлари, муҳофазат ишлари бўйича органлар кириши билан бир қаторда, бу борада бошқа органлар ва муассасалар ҳам қонун ҳужжатларига мувофиқ иштирок этиши мумкинлиги белгилаб берилган. Ўзбекистон Президентининг халқимиз ўртасида, айниқса ёшлар орасида китобхонлик анъанасини янада жонлантириш, китоб мутолаасига кенг эътибор қаратиш бўйича амалга ошираётган саъйҳаракатлари диққатга сазовордир. Ана шу йўлда 2017 йилнинг сентябр ойида *ўқувчи ёшларнинг мафкуравий иммунитетини мустаҳкамлаш* мақсадида таълим муассасаларида «Мен севиб ўқиган китоб» ва «Энг яхши китобхон» танловлари ташкил этилди. Бундай тадбирлар воситасида ўқувчи ёшлар турли ёт ғоя ва мафкуралардан ҳимоя қилинади, уларнинг мафкуравий иммунитетини мустаҳкамланади ҳамда жамиятда юксак маънавиятни қарор топтиришга ҳисса қўшилади. Барчамизга яхши маълумки, мамлакатимизда соғлом турмуш тарзини тарғиб қилишга, ёшларнинг спортга бўлган қизиқишларини оширишга йўналтирилган уч босқичли спорт мусобақалари («Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод», «Универсиада») йўлга қўйилган. Мана шундай тадбирлардан Жиззах вилоятида 2017 йилнинг май ойида «Баркамол авлод» спорт мусобақалари ўтказилди.

Иқтисодий ривожлантириш ва либераллаштириш.

Маълумки, иқтисодий ислохотлар жамият тараққиётининг муҳим омили. Ҳаракатлар стратегиясида ушбу масалага алоҳида эътибор берилиб, иқтисодий ривожлантириш ва либераллаштириш *учинчи устувор йўналиш* этиб белгиланди. Жумладан, макроиқтисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва юқори иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш. Чунончи, Ўзбекистон ўтган 26 йил мобайнида узок йиллардан буён ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажмини 8 % дан туширмапти. У дунёнинг

Энг тез ривожланаётган давлатларининг биринчи бешталиги таркибида турибди. Ана шу тарихий ютуқни янада ривожлантириш ва иқтисодий кудратли давлат мақомини сақлаб қолиш Ҳаракатлар стратегиясининг асосий мазмунидир. Таркибий ўзгаришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модернизатсия ва диверсификация қилиш ҳисобига ишлаб чиқарилаётган миллий маҳсулотларнинг рақобатбардошлилигини ошириш, жаҳон бозорида мавқеи ва салмоғини ошириш чораларини кўришни илгари суради. Қишлоқ хўжалигини модернизатсия қилиш ва уни жадал ривожлантириш, бевосита деҳқончиликни бошқаришнинг янги усул ва услубларини янгилашни, бу борадаги жаҳон тажрибасини ўзлаштиришни, амалиётда жорий этишни тақозо этади. Иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш, хусусий мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш, унинг устувор мавқеини янада ошириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни рағбатлантиришга қаратилган институтсионал ва таркибий ислоҳотларни давом еттириш масаласи алоҳида ўрин тутаяди. Ҳар бир фуқаронинг яратувчилик, бунёдкорлик қобилиятини ва яшаб турган жойидаги табиий шароитни ҳисобга олиб, тадбиркорликнинг янги шакл ва усулларини жорий этишни тақозо этмоқда. Вилоят, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, уларнинг мавжуд салоҳиятидан самарали ва оптимал фойдаланиш, Ҳаракатлар стратегиясидан келиб чиқадиган муҳим вазифадир. Бунда ҳар бир вилоят, туман ва шаҳарнинг табиий-географик имкониятлари, ер ва сув шароити, аҳолининг турмуш тарзи, эҳтиёжлари, ижтимоий муаммолари ва психологиясидан келиб чиқиб, деҳқончилик, чорвачилик, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни, уларга мос шаклларни, усулларини жорий этиш зарур. Ана шунда ҳар бир фуқаро ўз қобилияти, дунёқараши ва турмуш эҳтиёжидан келиб чиқиб, ўз яратувчилик қобилиятини ривожлантиради. Натижада бутун мамлакат аҳолиси орасида ялпи сафарбарлик, яратувчилик руҳияти кучаяди. Ҳаракатлар стратегиясида иқтисодиётни ривожлантириш ва либераллаштиришнинг устувор йўналишлари қуйидаги вазифаларни

ташқил этади:

1. Макроиқтисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва юқори иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш:

ҳаражатларнинг ижтимоий йўналтирилганини сақлаб қолган ҳолда Давлат бюджетининг барча даражаларида мутаносибликни таъминлаш, маҳаллий бюджетларнинг даромад қисмини мустаҳкамлашга қаратилган бюджетлараро муносабатларни такомиллаштириш; солиқ юкини камайтириш ва солиққа тортиш тизимини соддалаштириш сиёсатини давом эттириш, солиқ маъмуриятчилигини такомиллаштириш ва тегишли рағбатлантирувчи чораларни кенгай-тириш; халқаро иқтисодий ҳамкорликни янада ривожлантириш, жумладан, етакчи халқаро ва хорижий молиявий институтлар билан алоқаларни кенгайтириш, пухта ўйланган ташқи қарзлар сиёсатини амалга оширишни давом эттириш, жалб қилинган хорижий инвестиция ва кредитлардан самарали фойдаланиш.

2. Таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модернизатсия ва диверсификатсия қилиш ҳисобига унинг рақобатбардошлигини ошириш:

миллий иқтисодиётнинг мутаносиблиги ва барқарорлигини таъминлаш, унинг таркибида саноат, хизмат кўрсатиш соҳаси, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улушини кўпайтириш; ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, ишлаб чиқариш, транспорт-коммуникатсия ва ижтимоий инфратузилма лойиҳаларини амалга оширишга қаратилган фаол инвестиция сиёсатини олиб бориш;

- иқтисодиёт тармоқлари учун самарали рақобатбардош муҳитни шакллантириш ҳамда маҳсулот ва хизматлар бозорида монополияни босқичма-босқич камайтириш; фаолият кўрсатаётган эркин иқтисодий зоналар, технопарклар ва кичик саноат зоналари самарадорлигини ошириш, янгиларини ташқил этиш; - экспорт фаолиятини либераллаштириш ва соддалаштириш, экспорт таркибини ва географиясини диверсификация қилиш, иқтисодиёт тармоқлари ва ҳудудларнинг экспорт салоҳиятини

кенгайтириш ва сафарбар этиш;

3. Қишлоқ хўжалигини модернизатсия қилиш ва жадал ривожлантириш:

- таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини изчил ривожлантириш, мамлакат озиқ-овқат хавфсизлигини янада мустаҳкамлаш, экологик тоза маҳсулотлар ишлаб чиқаришни кенгайтириш, аграр секторнинг экспорт салоҳиятини сезиларли даражада ошириш; - пахта ва бошоқли дон экиладиган майдонларни қисқартириш, ерларга картошка, сабзавот, озуқа ва ёғ олинадиган экинларни экиш, шунингдек, янги интенсив боғ ва узумзорларни жойлаштириш ҳисобига экин майдонларини янада оптималлаштириш; - фермер хўжаликлари, энг аввало, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқариш билан бир қаторда, қайта ишлаш, Тайёрлаш, сақлаш, сотиш, қурилиш ишлари ва хизматлар кўрсатиш билан шуғулланаётган кўп тармоқли фермер хўжаликларини рағбатлантириш ва ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш;

4. Иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш, хусусий мулк ҳуқуқини ҳимоя қилиш ва унинг устувор мавқеини янада кучайтириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик ривожини рағбатлантиришга қаратилган институтсионал ва таркибий ислоҳотларни давом эттириш:

- хусусий мулк ҳуқуқи ва кафолатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлаш, хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес ривожини йўлидаги барча тўсиқ ва чекловларни бартараф этиш, унга тўлиқ эркинлик бериш, «Агар халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва кучли бўлади», деган тамойилни амалга ошириш; - кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни кенг ривожлантириш учун қулай ишбилармонлик муҳитини яратиш, тадбиркорлик тузилмаларининг фаолиятига давлат, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат идоралари томонидан ноқонуний аралашувларнинг қатъий олдини олиш; - давлат мулкни хусусийлаштиришни янада кенгайтириш ва унинг тартиб-таомилларини соддалаштириш, хўжалик юритувчи субъектларнинг устав жамғармаларида давлат иштирокини камайтириш, давлат мулки хусусийлаштирилган объектлар базасида хусусий тадбиркорликни

ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш; инвеститсия муҳитини такомиллаштириш, мамлакат иқтисодиёти тармоқлари ва ҳудудларига хорижий, энг аввало, тўғридан-тўғри хорижий инвеститсияларни фаол жалб қилиш;

5. Вилоят, туман ва шаҳарларни комплекс ва мутаносиб ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, уларнинг мавжуд салоҳиятидан самарали ва оптимал фойдаланиш:

- ижтимоий-иқтисодий ривожланишни жадаллаштириш, халқнинг турмуш даражаси ва даромадларини ошириш учун ҳар бир ҳудуднинг табиий, минерал-хомашё, саноат, қишлоқ хўжалиги, туристик ва меҳнат салоҳиятидан комплекс ва самарали фойдаланишни таъминлаш; янги саноат корхоналари ва сервис марказларини ташкил этиш, кичик саноат зоналарини ташкил қилиш, йирик хўжалик бирлашма-ларининг маблағларини, банкларнинг кредитларини ва хусусий хорижий инвестицияларни жалб қилиш ҳисобига кичик шаҳарлар ва шаҳарчаларни жадал ривожлантириш; саноат ва хизматлар кўрсатиш соҳасини жадал ривожлантириш ҳисобига субвенсияга қарам туман ва шаҳарларни камайтириш ва маҳаллий бюджетларнинг даромад базасини кенгайтириш;

Ҳаракатлар стратегиясининг биринчи устувор йўналиши **“Давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштириш”** деб номланади. Ушбу йўналишда қуйидаги стратегик вазифалар белгиланди:

1. Демократик ислоҳатларни чуқурлаштириш ва мамлакатни модернизатсия қилишда Олий Мажлис палаталари, сиёсий партияларнинг ролини янада кучайтириш.

2. Давлат бошқаруви тизимини ислоҳ қилиш.

3. Жамоатчилик бошқаруви тизимини такомиллаштириш.

Мустақиллик йилларида Конститутсия ва қонунларга биноан Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг мутлақ ваколатлари, Сенатнинг ва Қонунчилик палатасининг алоҳида ваколатлари қонун чиқарувчи ҳокимият фаолиятининг мустақил ва демократик тамойиллар асосида кечишини

таъминлай оладиган даражада белгиланди. Мамлакатимизда Парламент ислохотларини янада чуқурлаштириш натижасида икки палатали парламент ташкил этилди, Ўзбекистон Республикаси қонун чиқарувчи ҳокимияти ҳуқуқий давлат талабларига жавоб берадиган даражада фаолият юрита бошлади. Ҳаракатлар стратегиясида «давлат ҳокимияти тизимида Олий Мажлиснинг ролини ошириш, унинг мамлакат ички ва ташқи сиёсатида оид муҳим вазифаларни ҳал этиш ҳамда ижро ҳокимияти фаолияти устидан парламент назоратини амалга ошириш бўйича ваколатларини янада кенгайтириш»га доир стратегик вазифа қўйилди. Шу мақсадда, Ҳаракатлар дастурида Олий Мажлиснинг ҳокимиятлар бўлиниши принципига асосан бошқа ҳокимият тармоқлари билан мувозанатни ва ўзаро бир-бирини тийиб туришни таъминлаш, унинг давлат бошқарувидаги иштирокини ошириш мақсадида **«Парламент назорати тўғрисида»36ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»**ги Ўзбекистон Республикаси қонуни лойиҳасини ишлаб чиқилди, лойиҳада Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг депутаты ва Сенат аъзоси томонидан парламент назорати вақли сифатида маҳаллий давлат ҳокимияти органлари фаолиятини ўрганиб, таҳлил қилиш ҳамда унинг натижалари бўйича тегишли чоралар кўриш, Олий Мажлиснинг тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакили (бизнес омбудсман)ни парламент назорати субъекти сифатида белгиланди 37.

Ҳаракатлар стратегиясида Президент Ш.М. Мирзиёев илгари сурган - «Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак» принципини ижтимоий-сиёсий ҳаётда амалга оширишга доир дастурий мақсадлар ҳам мужассамлашган. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси ва Сенатининг жойларда ишларнинг ҳолатини ўрганиш ва халқ билан мулоқот қилиш мақсадида ҳудудлардан сайланган депутатва сенаторлар ҳар ойда 10-12 кун давомида бир туманда бўлади. Ҳаракатлар стратегиясининг биринчи устувор йўналиши бўйича мамлакатимизда давлат ва жамият қурилиши тизимини янада

такомиллаштириш мақсадида яна бир қатор қонун ва қонуности ҳужжатлари лойиҳаларини ишлаб чиқиш белгиланган:

1. «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш бўйича вакили (бизнес омбудсман) тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонуни лойиҳасини ишлаб чиқиш;

2. «Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Инсон ҳуқуқлари бўйича вакили (Омбудсман) тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги Ўзбекистон Республикаси қонуни лойиҳасини ишлаб чиқиш;

3. Аҳолининг сенаторлар ва депутатлар билан ўзаро муносабатларини, Олий Мажлисининг халқ билан мулоқотини такомиллаштириш мақсадида «Электрон парламент» тизимини жорий этиш бўйича комплекс чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқиш, уни қабул қилишга доир Ўзбекистон Республикаси Президенти қарори лойиҳасини тайёрлаш;

4. Сиёсий партиялар депутатлик гуруҳларининг маҳаллий ижро ҳокимияти органлари фаолияти устидан назорат қилинишидаги ҳуқуқ ва ваколатларини кенгайтиришга қаратилган «Сиёсий партиялар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида»ги Ўзбекистон Республикаси қонуни лойиҳасини ишлаб чиқиш; Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 32-моддаси мамлакат ҳаётида фуқаролик жамияти институтларининг ролини оширишга қаратилган муҳим қоида билан тўлдирилди. Яъни, Ўзбекистон Республикаси фуқаролари жамият ва давлат ишларини бошқаришда ўзини ўзи бошқариш, референдумлар ўтказиш ва давлат органларининг фаолияти устидан жамоатчилик назоратини ривожлантириш ва такомиллаштириш йўли билан ҳам амалга оширилиши ҳақидаги норма билан тўлдирилди. Шундан келиб чиққан ҳолда Ҳаракатлар стратегиясида ҳам фуқаролик жамияти институтларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилган. Чунки давлат томонидан фуқаролик жамиятини ривожлантириш масаласининг стратегик вазифа сифатида илгари сурилиши

жамоатчилик бошқаруви тизимини такомиллаштиришга хизмат қилади. 2016 йил 11 апрелдан Ўзбекистон Республикасининг «Парламент назорати тўғрисида»ги Қонуни кучга кирган. Ўзбекистон Республикасининг 2017 йил 13 июндаги ЎРҚ-436-сонли Қонунига асосан чиқарилган — ЎР ҚХТ, 2017 й., 24-сон. Фуқаролик жамияти институтларини ривожлантириш, уларнинг ижтимоий ва сиёсий фаоллигини ошириш демократик давлат барпо этишнинг муҳим шартидир. Фуқаролик жамияти институтларидан бири фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органи ҳисобланган маҳалладир. Юртимизда азал-азалдан маҳалла тарбия ўчоғи ҳисобланади. Авлоддан-авлодга ўтиб келаётган миллий қадриятларимиз, халқимизнинг турмуш ва тафаккур тарзини кўз қорачиғидек асраб-авайлашда унинг ўрни ва аҳамияти бекиёс. Ҳозирги кунда юртимизда 10 мингга яқин фуқаролар йиғинлари томонидан илгари маҳаллий давлат ҳокимияти органларига тааллуқли бўлган 30 дан зиёд ижтимоий-иқтисодий аҳамиятга молик вазифалар муваффақиятли бажариб келинмоқда. Амалга оширилган кенг қўламли ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар натижасида маҳалла ноёб, дунёда ўхшаши бўлмаган тузилмага айланди. 2017-йилнинг 8 оyi давомида Ҳаракатлар стратегиясининг биринчи устувор йўналиши асосида замонавий талабларни инобатга олган ҳолда, 16 та вазирлик, идора ва бошқа ташкилотларнинг тузилмаси, вазифа ва функциялари қайта кўриб чиқилди, 20 та давлат ва хўжалик бошқаруви органлари, бошқа ташкилотлар қайта ташкил этилди.

Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш.

Ҳаракатлар стратегиясининг иккинчи устувор йўналиши *“Қонун устуворлигини таъминлаш ва суд ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш”* деб номланади. Бундан минг йил муқаддам улуғ бобомиз Абу Наср Форобий: *“Қонунлари кучли давлат қудратли бўлади. Қонунлари мукаммал шаҳар мукаммал шаҳардир”*, - деган эди. Дарҳақиқат, ҳақиқий эркинлик, эркин ва озод фаолият амалдаги қонунлар доирасидаги фаолиятдир. Бошқача қилиб

айтганда, ҳақиқий демократия - қонунлар диктатураси. Ана шундагина қонун устуворлигига эришилади ва барчанинг қонун олдида тенглиги таъминланади. Ҳар қандай давлатнинг мустақкамлиги, унинг адолатли ва катъиятли сиёсати, ижтимоий адолатни, ҳақиқатни, фуқаролар ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилишга қаратилган қонунлар асосида қўрилади. Айни қонун доирасидаги эркинлик, қонун доирасидаги эркин фаолият ишлаб чиқариш маданиятини ҳам, турмуш турзи маънавий меёрларини ҳам давлат бошқаруви тамойилларини ҳам қадриятга айлантиради. Ҳаракатлар стратегияси қабул қилингунига қадар, унинг муҳокамаси даврида ва қабул қилинганидан сўнг суд-ҳуқуқ тизими билан боғлиқ бўлган бир қатор ҳужжатлар қабул қилинди. Дастлаб Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 21 октябрда “Суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини кучайтириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармон; 2016 йил 20 сентябрда “Ички ишлар органлари тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 9 январда “Коррупсияга қарши курашиш тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 21 февралда “Ўзбекистон Республикаси суд тизими тузилмасини тубдан такомиллаштириш ва фаолияти самарадорлигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармон; 2017 йил 29 мартда “Маъмурий қамоқни ўташ тартиби тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 29 мартда “Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини таъминлашга доир қўшимча чора-тадбирлар қабул қилинганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 6 апрелда “Ўзбекистон Республикасининг конституциясига ўзгартишлар ва қўшимча киритиш тўғрисида”ги Қонун (80, 81, 83, 93, 107, 110, 111, 112); 2017 йил 12 апрелда “Ўзбекистон Республикаси судьялар олий кенгаши тўғрисида”ги Қонун; 2017 йил 12 апрелда «Судлар тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси қонунига, Ўзбекистон Республикасининг Фуқаролик протсессуал ва Хўжалик протсессуал кодексларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш ҳақида”ги

Қонунлар қабул қилинди. Ушбу ҳужжатларга асосан бу йўналишда қатор ислоҳатлар амалга оширилди. Инсон ҳимоячиси ҳисобланган суд органларининг чинакам мустақиллигини таъминловчи дастлабки қўйилган қадам судьяларни **алмаштириб бўлмастик принципининг** мустаҳкамланиши бўлди. Судья лавозимида бўлишнинг илк маротаба *беш йиллик, кейин ўн йиллик муддатини, сўнг муддатсиз* даврини белгилашга оид нормалар киритилди. Судларнинг мустақиллигига бағишланган Европада нуфузли ҳужжат саналувчи Судьяларнинг мустақиллиги, самарадорлиги ва роли тўғрисидаги 12-Тавсияларга асосан, судьялар мустақиллигининг муҳим тамойилларидан бири, бу уларни **алмаштириб бўлмастик принцидир**. Мазкур ҳужжат мазмунига кўра, судья пенсияга чиққунга қадар ваколат муддати кафолотланган бўлиши назарда тутилган. Судьяни лавозимига доимий тайинлаш, фақат у интизомий ёки жиноий жавобгарликка тортилганда ёхуд ўз судьялик вазифаларини бажара олмай қолганда тугатилиши мумкин. Муддатидан олдин пенсияга чиқиш фақат судьянинг илтимосига ёки тиббий асосларга кўра йўл қўйилиши белгиланди. Олий суднинг судьялари учун судьялик лавозимида бўлишнинг энг юқори ёши 70 ёшни, бошқа судларнинг судьялари учун 65 ёшни ташкил этади. Ушбу киритилган нормалар судьялар мустақиллигини кафолотлаш, мамлакатимизда профессионал судьялар корпусини шакллантириш, суд тизимини етук ва малакали, одил судлов соҳасида катта тажрибага эга бўлган, қўли ва дили тоза судьялар билан тўлдиришга имкон беради. Шу билан бир қаторда, суд ҳокимиятининг бошқа ҳокимият органлари таъсиридан халос бўлишига хизмат қилади.

Суд ҳокимиятининг чинакам мустақиллигини таъминлашда Ўзбекистон Республикаси судьялар олий кенгашининг роли ҳам катта аҳамиятга эга бўлиши назарда тутилмоқда. Олий судлов стандартларига доир ўз тавсиялари билан машҳур Венеция комиссияси судьяларни тайинлайдиган орган ижро этувчи ва қонун чиқарувчи ҳокимиятдан мустақил бўлиши зарурлигини эътироф этади. Шу мақсадда, ҳокимиятлар ўртасидаги

мувозанатни таъминлаш, сиёсий қарашлардан холи ва бошқа ташқи таъсирлардан ҳимояланган орган сифатида Судьялар Олий Кенгаши шакллантирилди. Кенгаш жами *йигирма бир нафар* кишидан иборат таркибда: судьялар; ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар; фуқаролик жамияти институтлари вакиллари; ҳуқуқ соҳасидаги юқори малакали мутахассислар орасидан шакллантирилиши лозимлиги мустаҳкамланди. Ўзбекистон Республикаси Президенти уччала давлат ҳокимияти органларига нисбатан масофа сақлагани боис (Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси 89-моддаси) Кенгаш таркибини шакллантиришда муайян ваколатларга эга. Қонунчиликка кўра Кенгаш раиси Президент тавсияси ва Сенат тасдиғи асосида шакллантирилиши белгиланди.

Навбатдаги ўзгартириш ва қўшимчалардан бири суд ҳокимиятининг икки олий органи – Олий суд ва Олий хўжалик судининг суд тизимини бошқаришдаги вазифаларини такрорланишига барҳам берувчи нормадир. Унинг мазмунига кўра, Ўзбекистон Республикаси Олий суди ва Олий хўжалик суди бирлаштирилиб, фуқаролик, жиноий, маъмурий ва иқтисодий иш юритуви соҳасида суд ҳокимиятининг ягона органи – Ўзбекистон Республикаси Олий судини ташкил қилиш мустаҳкамланди. Мазкур норма икки суд ўртасидаги ҳуқуқий ишларнинг тааллуқлилиги борасидаги тортишув ва зиддиятларга чек қўяди. Тегишли қонун ҳужжатларини амалиётда қўллаш юзасидан *ягона суд амалиётини* таъминланишига замин яратиб, инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини кучайтиради. Кирилган ўзгартириш ва қўшимчаларнинг навбатдагиси оммавий-ҳуқуқий муносабатлардан келиб чиқадиган маъмурий низоларни, шунингдек, маъмурий ҳуқуқбузарликларни кўриб чиқишга ваколатли бўлган Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маъмурий судлари, туман (шаҳар) маъмурий судлари ташкил этилишига доир бўлган нормадир. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси 110-моддада маъмурий суд ишларини юритишга доир бўлган масалани ўз мазмунида мустаҳкамлаган эди. Бироқ уларнинг

тузилиши билан боғлиқ бўлган муносабат бироз оқсаётган эди. Маъмурий судларни тузиш масаласини жадаллаштиришган яна бир омил – жинойт қонуни нормаларини либераллаштириш сиёсати бўлиб ҳисобланади. Қонунчиликда ўз ифодасини топган ўзгартириш ва қўшимчалардан яна бири бу – туманлараро иқтисодий судларнинг ташкил этилишидир. Фуқаролар ўртасидаги иқтисодий, фуқаровий, маъмурий ва бошқа ҳуқуқий низолар хўжалик судлари томонидан кўриб чиқилар эди. Бироқ ушбу тоифадаги низолар асосан вилоят хўжалик судларида биринчи ва апелляция босқичларида кўрилиши назарда тутилган эди. Хўжалик судларининг фақатгина вилоят даражасида мавжудлиги, уларнинг алоҳида туманлардан узоқ масофада эканлиги туманлараро иқтисодий судларни ташкил этиш заруратини келтириб чиқарди. Навбатдаги ўзгартириш ва қўшимча мамлакатимизда "Хабеас корпус" институти қўлланишини янада кенгайтириш доирасида киритилган бўлиб, бу – прокурорларнинг почта-телеграф жўнатмаларини хатлаб қўйиш ва эксгумация қилиш каби тергов ҳаракатларини ўтказишга санкция бериш бўйича ваколатларининг судларга ўтказилиши назарда тутилганлигидадир. "Ҳаракатлар стратегияси"дан келиб чиқиб, шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилишга қаратилган ўзгартириш ва қўшимчалардан бири, бу жинойт содир этишда гумон қилинган шахсларни ушлаб туриш муддати 72 соатдан 48 соатга қисқартирилишидир. Шу билан бир қаторда, қамоққа олиш ва уй қамоғи тарзидаги эҳтиёт чораларини қўллашнинг, шунингдек, дастлабки терговнинг энг кўп муддати 1 йилдан 7 ойга қисқартирилиши, қамоққа олиш ва уй қамоғи чоралари қўлланилаётган шахснинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлашга қаратилган. Инсон ҳуқуқ ва эркинликларини устивор эканлигини тасдиқловчи яна бир норма қўшимча терговнинг бекор қилиниши бўлиб ҳисобланади. Бу қоида конституциявий норма – айбсизлик презумпциясининг мантиқий ривожланиши бўлиб, тортишув ва тарафлар тенглиги, ҳақиқатни англаш принциплари реал таъминланишига кафолат беради. Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари институтининг ишончли

кафолат этувчи муносабатлардан яна бири, бу – медиация – яраштириш институтини такомиллаштиришдир. Жисмоний ва юридик шахсларга ўзаро низоларни суддан ташқарида, муқобил ҳал этиш имконининг берилиши, авваламбор, фуқароларга низоларни қисқа муддатларда ечилишини, шунингдек, ортиқча маблағларнинг сарфланишига чек қўйилишини, турли оврагарчиликларни олдини олиниши каби имкониятларни беради. Бу вазиятдан кутиладиган натижа эса, тарафлар орасидаги ўзаро ҳурмат ва ишбилармонлик муносабатларини сақланиб қолиниши бўлиб ҳисобланади. Маъмурий, жиноят, фуқаролик ва хўжалик қонунчилигини такомиллаштириш масалаларига оид муносабатлар қайси янги нормалар билан бойитилди? 2017 йил 9 январда “Маъмурий қамоқни ўташ тартиби тўғрисида”ги қонун қабул қилинди. Ушбу қонуннинг мақсади, маъмурий қамоқни ўташ тартиби билан боғлиқ муносабатларни тартибга солишдан иборат. Маъмурий қамоқ маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 29-моддасига мувофиқ 3 суткадан 15 суткагача бўлган муддатга, фавқулодда ҳолат режими шароитларида эса 30 суткагача муддатга қўлланиши назарда тутилган. Маъмурий қамоққа олиш маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексининг 21 та моддасида кўзда тутилган. Бироқ, шу пайтга қадар қонунда маъмурий қамоқ кўринишидаги жазони ўтайдиган жойлар ва уларнинг ҳуқуқий мавқеи белгиланмаган эди. Қонун қабул қилингач, маъмурий қамоқни ўташ тартиби билан боғлиқ барча муносабатлар ҳуқуқий жиҳатдан тартибга солинди. 2017-йилнинг 19 январида “Юридик хизмат фаолиятини тубдан такомиллаштириш чоратадбирлари тўғрисида”ги Президент Қарорига асосан юридик хизмат нуфузи оширилди ва янги вазифалар билан тўлдирилди.

Хусусан, юридик хизматга жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини амалга оширишга таъсир этадиган давлат органлари ва ташкилотларининг қарорлари юзасидан хулосалар бериш;

Раҳбариятга фаолиятида қонун устиворлиги ва қонунийликни таъминлаш аҳволи юзасидан ҳисобот тақдим этиш;

Низолар вужудга келганда уларни судгача ҳал қилиш чораларини кўриш, шунингдек, давлат органлари ва ташкилотларининг қарорлари, улар мансабдор шахсларининг ҳаракати ёки ҳаракатсизлиги юзасидан берилган шикоятларнинг мажбурий тартибда юридик хизматлар томонидан ҳам кўриб чиқилишини белгиловчи ва бошқа масалаларда улар масъулиятини оширишга қаратилган янги функциялар юкланди.

Юридик хизмат ходимларини лавозимига тайинлаш ва лавозимидан озод этиш масалаларини мажбурий тартибда адлия органлари билан келишиш ҳамда адлия органларига юридик хизмат фаолиятини тартибга солувчи қонунчилик талабларини бузган давлат органлари ва ташкилотлари раҳбарлари, шунингдек, юридик хизмат ходимларига нисбатан интизомий иш юритишни кўзғатиш ҳуқуқини берувчи тартибларнинг жорий этилиши ҳар бир раҳбарнинг масъулиятини кучайтиради. Хулоса қилиб айтганда, мамлакатимизда суд тизимининг мустақиллигини таъминлаш, фуқароларнинг дахлсиз ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, жиноят қонунчилигини либераллаштириш, одил судловнинг амалдаги мустақиллигига эришиш амалга оширилаётган кенг қамровли ислоҳотларнинг “Ислоҳот – инсон учун!” деган ҳаётий шиорнинг амалдаги ифодасидир. Бинобарин, ана шу туб янгиланишлар жамиятимизда қонун устиворлигини таъминлаш билан бирга, фуқароларнинг ҳуқуқлари, эркинликлари ва қонуний манфаатларини ишончли тарзда ҳимоялашга хизмат қилади.

Назорат учун саволлар

1. Ўзбекистон Республикасининг “Сиёсий партиялар тўғрисида”ги қонуни қачон қабул қилинган?
2. Сўз ва эътиқод эркинлиги Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг нечанчи моддасида кафолатланган?
3. Яшаш ҳуқуқи ҳар бир инсоннинг узвий ҳуқуқи эканлиги Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг нечанчи моддасида кафолатланган?

5-Мавзу: “Буюк келажак дастури”нинг мазмун-моҳияти.**Режа:**

1. “Буюк келажак дастури”нинг қабул қилинишидан мақсад.
2. “Буюк келажак дастури” нинг мазмун-моҳияти.
3. Дастурда белгиланган мақсад вазифаларнинг амалиётга жориш қилиниши.

Таянч тушунчалар: Буюк келажак дастури, Ҳаракатлар стратегияси, ривожланиш, стратегия, концепция, инновацион ривожланиш.

Тошкентда Ўзбекистон Республикасини 2035 йилгача ривожлантириш стратегияси лойиҳаси тақдироти бўлиб ўтди. Уни «Буюк келажак» халқаро нодавлат нотижорат ташкилоти KPMG аудитор-консалтинг компанияси билан биргаликда ишлаб чиқди.

Тақдимот маросимида Президент Администратсияси, Вазирлар Маҳкамаси, Бош прокуратура, «Тараққиёт стратегияси» маркази, вазирлик ва идоралар масъул ходимлари, «Буюк келажак» ташкилоти экспертлар кенгаши аъзолари иштирок этди, дея хабар беради ЎЗА.

Стратегиядан мақсад мамлакатимизни дунёнинг иқтисодиёти ривожланган 50 давлати қаторига киритишдир. Концепция лойиҳаси давлат бошқарувини ислоҳ этиш, иқтисодиёт ва ижтимоий соҳани ривожлантириш, инновация ва технологияларни қўллаб-қувватлаш каби асосий йўналишлардан иборат.

Янги стратегия келаси 17 йилга мўлжалланган бўлиб, давлат ва жамият қурилишининг барча соҳаларида юқори натижаларга эришишни назарда тутади.

Лойиҳанинг давлат бошқарувини ислоҳ қилиш йўналишида қонунчилик базасини такомиллаштириш, суд тизимини ислоҳ этишни давом эттириш, аҳоли сиёсий маданиятини юксалтириш, ислоҳотларни муваффақиятли амалга ошириш ва давлат бошқаруви институтларини такомиллаштириш вазифалари белгиланган. Буларнинг бари Ўзбекистоннинг халқаро

индекслардаги ўрнини юксалтиришга имкон бериши лозим.

Иқтисодиётда саноат, хизмат кўрсатиш соҳаси ва қишлоқ хўжалигини раванқ топтириш режалаштирилмоқда. Тадбиркорда ташаббускорликни кучайтириш, молиявий ресурслар билан таъминлаш каби омилларга алоҳида эътибор қаратилади. Иқтисодиётда чуқур таркибий ўзгаришларни амалга ошириш ҳисобига 2035 йилга бориб мамлакатимиз ялпи ички маҳсулоти 479 млрд долларга етказилиши кутилмоқда.

Ижтимоий соҳада таълим тизими ва меҳнат бозори ҳисобига инсон капиталини ривожлантириш, илғор фикрлайдиган янги авлодни шакллантиришга эътибор қаратиш таклиф қилинган. Аҳолининг барча қатламларини сифатли тиббий хизмат билан қамраб олиш масалалари ўз ечимини топади. Илм-фан ва инновация фаолияти ривожлантирилади.

Устувор мақсадлар сирасида атроф-муҳитни асраш, мамлакатнинг миллий брендини халқаро миқёсда оммалаштириш ҳам тилга олинган.

Лойиҳа аҳолининг кенг қатламлари, вазирлик ва идоралар, эксперт-таҳлилий доиралар ўртасида, давлат ва жамоат ташкилотлари вакиллари иштирокида кенг муҳокама қилинади.

«BUYUK KELAJAK» халқаро нодавлат нотижорат ташкилотини ташкил этиш Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг хорижда яшаётган юртдошларимизни мамлакатимизда амалга оширилаётган кенг кўламли ислоҳотларга дахлдор бўлишларига қилинган даъватларига жавоб бўлиб ҳисобланади. Ўзбекистон Республикасида олиб борилаётган ислоҳотларнинг самарадорлигини оширишни кўллаб-қувватлаш бўйича кўмаклашмоқчи бўлган барчанинг саъйи-ҳаракатларини бирлаштириш, давлат ва жамиятни ҳар томонлама ва жадал ривожлантириш мақсадида 2018 йилнинг апрел ойида «BUYUK KELAJAK» ХННТ ташкил этилган эди. «BUYUK KELAJAK» ХННТ фаолиятининг модели илғор халқаро тажриба, Ўзбекистон бозорларини ҳолисона таҳлил қилиш, энг асосийси, етакчи дунё мутахассисларининг шахсий тажрибаси негизида қурилган. Хорижда яшаётган ва таҳсил олаётган, ўз касбий фаолиятини Ўзбекистон

Республикасида амалга ошириб келаётган келиб чиқиши Ўзбекистонлик бўлган – турли соҳаларнинг етакчи мутахассисларидан иборат Эксперт кенгаши «BUYUK KELAJAK» ХННТ асосий интеллектуал салоҳияти ва активи ҳисобланади. Бугунги кунда Эксперт кенгаши 20 тадан зиёд мамлакатларда, шу жумладан Россия, АҚШ, Германия, Буюк Британия, Белгия, Канада, Дания, Швейцария, БАА, Саудия Арабистони, Хитой Халқ Республикаси, Сингапур, Япония, Туркий, Қозоғистон, Финляндия ва бошқа давлатларда яшаб келаётган 190 дан кўпроқ мутахассис-юртдошларимизни ўзида бирлаштирган. «BUYUK KELAJAK» ХННТ ўз мақсадларига эришиш учун ушбу босқичда қуйидаги вазифаларни амалга оширади: халқаро ташкилотлар ва экспертлар, фуқаролик жамиятлар ва институтларнинг тажрибасини ўрганиш асосида, хорижда ва Ўзбекистон Республикасида ишлаб келаётган юртдошларимизнинг фикрларини ҳисобга олган ҳолда, Ўзбекистон Республикасининг 2035 йилгача бўлган узоқ муддатли ривожланиш моделини ишлаб чиқиш ва амалга оширилишига кўмаклашиш; аниқ ташаббуслар ҳамда қонунчилик ва меъёрий ҳужжатларни тайёрлаш бўйича тавсияларни кўрсатган ҳолда, татбиқ этиш босқичларига бўлиб Ўзбекистон Республикасининг 2035 йилгача бўлган узоқ муддатли ривожланиш моделининг стратегиясини жорий этиш бўйича йўл харитасини ишлаб чиқиш. турмуш даражасини оширишга, инсон капиталининг сифатини яхшилашга, узоқ муддатли инвестициялар бозорини ривожлантиришга ва давлат ҳокимияти институтларини ислоҳ қилишга урғу берган ҳолда, «BUYUK KELAJAK» ХННТ 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси доирасида Ўзбекистон Республикасида амалга оширилаётган ислохотларга экспертлик қўллаб-қувватлашни ҳам кўрсатиб келади.

"Буюк Келажак" эксперти Нур Партиева Ўзбекистонда икки фуқароликни жорий этиш таклифи билан чиқди. Унинг бу ҳақдаги мақоласи ЎЗА томонидан эълон қилинди. Қуйида мақола тўлиқ ҳолда келтирилади.

Ўзбекистон ташқарисида жуда кўп ўзбекистонликлар истиқомат қилади. Уларнинг катта қисми хорижда доимий яшайди ва яшаётган давлатининг фуқаролигини олишган. Ватанимиздаги ижтимоий ва сиёсий ислохотлар, табиийки, хориждаги ўзбекистонликларнинг ҳам диққат марказида. Ёнларида бошқа давлатнинг паспорти бўлса-да, улар Ўзбекистон паспортини асраб-авайлашади. Улар учун истаган пайтда оиласи ва қариндош уруғлари яшаётган мамлакатга бемалол, ҳеч қандай тақиқсиз бориб-келиши муҳим масала. Ҳукумат эса хорижда истиқомат қилаётган ватандошлар туғилиб-ўсган юртига эмин-еркин келиб-кетишлари учун имкониятлар яратяпти. Жорий йилнинг 17 апрел куни ҳукумат томонидан тасдиқланган «Ўзбекистон Республикасига таклиф қилишни расмийлаштириш, кўп марталик кириш визаларини бериш ҳамда уларни ички ишлар органлари томонидан вақтинча прописка қилиш» тартиби тўғрисидаги низом яратилаётгани ана шундай имкониятлардан бири. Ўзбекистонга бугун янги технологиялар, инвестициялар, ғоялар керак. АҚШ, Голландия, Германия, Австралия ва бошқа илғор давлатлар фуқаролигини олган, ўз бизнесига эга бўлаётган ўзбеклар бугун Ўзбекистонга тўсиқларсиз, қоғозбозликларсиз бориб, ўша ерда ҳам мамлакат ривожини учун далда бўладиган лойиҳаларини амалга оширишлари керак. Агар Ўзбекистон ҳукумати икки фуқароликка рухсат берса, бошқа давлат фуқаролигини олган кўплаб ўзбекистонликлар мамлакат иқтисодига, ривожига катта ҳисса қўша олади. Хорижда яшаб, ўша ерда ўзини тиклаб олиб, бизнесини яратган, ўзи ва яқинлари учун тўкин-сочин ҳаёт ва осуда шароит яратиб, бир неча юз одамни иш билан таъминлаган ватандошлар оз эмас. Шундай бўлса ҳам, уларнинг ўй-хаёллари ватанда. Улар Ўзбекистонда ҳам ўз бизнесларини очишни, инсонларга фаровонлик келтиришни ўйлаб яшашади. Бунинг учун эса шунга яраша қонунлар ва қарорлар қабул қилиниши айни муддао. Икки фуқаролик – бугун хорижда яшаётган жуда кўп ўзбекистонликлар учун долзарб мавзу. Маълумотларга кўра, ҳозиргача АҚШнинг “Греен сард” дастури ғолиби сифатида бу мамлакатга 100 мингдан зиёд ўзбекистонликлар кириб келган. Уларнинг

орасида АҚШ фуқаролигини олганлар йилдан йилга кўпайиб бормоқда. АҚШга қўшни Канадада ҳам минглаб ўзбекистонликлар “канадалик” бўлиб улгуришган. Европа мамлакатлари, Россия, Австралияда ҳам маҳаллий фуқароликни олиб, нафақа ёшига қараб кетаётган ўзбекистонликлар кўп. Айни пайтда улар ўз тарихий ватани бўлган Ўзбекистон фуқаролигидан воз кечишни тасаввур ҳам қила олмайди. Улар нафақага чиққач, Ўзбекистонга қайтиб бориб, ўзи туғилиб-ўсган жойларда умргузаронлик қилишни орзу қилишади.

Икки фуқаролик Ўзбекистонга нима беради? АҚШ, Канада ва бошқа мамлакатларда нафақага чиққан ўзбекистонликларда икки фуқаролик бўлса, улар Ўзбекистонга нима беради дерсиз? Гап шундаки, АҚШ, Канада каби тараққий этган мамлакатлар фуқароларининг нафақасини, улар қайси мамлакатда бўлса, ўша давлатга етказиб беради. Ривожланган мамлакатлар фуқаролигини олган кўплаб муҳожирлар ўша мамлакатда нафақага чиқади. Уларнинг аксарияти нафақага чиққач, ўзи туғилиб-ўсган юртга чиқиб кетади. Улар ўз нафақаларини ватанида олиб, ўша ерда сарфлашади. Ана энди тасаввур қилинг, чет элларда яшаб, ўша давлат фуқаролигини олган ўзбекистонликлар юртига қайтиб, чет элдаги нафақасини Ўзбекистон банклари орқали олиб турса, мамлакат иқтисодига қанчалик далда бўлади?! Ривожланган мамлакатлардаги нафақа миқдори эса, ишонинг, кам эмас...Хорижда нафақага чиққан ўзбекистонликларни ватанга бемалол бориб келишлари учун Ўзбекистон ҳукумати шароит яратса, фойдадан холи бўлмайди.

Бугун тарих такрорланмоқда

Ўзбекистон ўзининг тарихий-меъморий обидалари, ажойиб иқлими ва географик жойлашуви билан дунёдаги ривожланган мамлакатлар диққатини тортмоқда. Асрлар мобайнида бу юрт Буюк ипак йўлининг муҳим бўғини сифатида илм ва савдо аҳлининг, турли саркарда-ю буюк уламоларнинг қадами етган маскан бўлган. Бугун тарих яна такрорланмоқда. Дунё аҳли мафтункор сайёҳлик йўналишига айланиб бораётган мамлакатни айни пайтда

жаҳон илмий, маданий ва тарихий йўналишлари туташган энг жозибали нуқта деб аташмоқда. Шундай экан, мамлакатда икки фуқароликка йўл очилса, унинг хориждаги ижобий имижига янада ошади, мамлакатга келадиган туристлар оқими янада кўпаяди ва бу сайёҳларнинг катта қисмини хорижда яшаётган ўзбекистонликларнинг ўзи ташкил қилади. Чет элда доимий яшаётган ўзбекистонликлар ҳисобига ҳар йили туристик сармоянинг мўътадил оқими кириб келади. Сармояси бор ўзбекистонлик ватанига боргач, нима қилади? Албатта, у биринчи навбатда чиройли уй-жой қилади, яқинларининг яшаш шароитини яхшилади, автомобил олади, савдо-сотикни йўлга қўяди, ўзи ва яқинларининг фарзандлари илм олишини кафолатлайди. Бундан ташқари, икки фуқаролик берилиши орқали янги солиқ турини йўлга қўйиш мумкин.

“Ўлсам, ўз ватанимга олиб бориб кўминглар”

Баъзилар икки фуқароликка руҳсат берилиши Марказий Осиёдаги геосиёсий вазиятга салбий таъсир қилади, деб ўйлаши мумкин, бироқ АҚШ, Франция, Швейтсария каби илғор ва ривожланган давлатлар тажрибаси бундай хавотирларнинг асоссиз эканини кўрсатмоқда. Исроил тажрибасига кўра эса, икки фуқароликка эга ватандошлар қаерда бўлмасин, тарихий ватани фойдасини ўйлаб иш қилади, иккинчи ватанда юқори мартабаларга эришиб ҳам Исроил манфаатларини унутмайди.

Ўзбеклар азалдан юртини, туғилган ерини қадрлайди. “Ўлсам, ўз Ватанимга олиб бориб кўминглар”, дейишади хорижда ҳам. Хулоса ўрнида шуни айтиш мумкинки, “Буюк келажак” экспертлар гуруҳининг аъзоси сифатида икки фуқаролик ҳақидаги ушбу таклифни ўртага ташлар эканман, таклифим Ўзбекистон тараққиётига ҳар томонлама фойда келтиришига аминман. Нур Парпиев, "Буюк Келажак" эксперти.

Маълумот учун: Нур Парпиев 1988 йилда Қирғизистонда туғилган. 2014 – 2018 й.й. Колумбия округи Университетида бизнес-менежмент ва молия йўналишида, 2011 – 2013 й.й. Монтгомери коллежида халқаро бизнес йўналишида таълим олган.

Назорат учун саволлар

1. Президентимиз Ш.М.Мирзиёевнинг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони қачон қабул қилинган?
2. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси иккинчи устувор йўналиши қайси?
3. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси учинчи устувор йўналиши қайси?
4. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўртинчи устувор йўналиши қайси?

6-Мавзу: “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун”, концептуал ғояси – Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида кўзда тутилган ислохотларни ҳаётга тадбиқ этишнинг асоси.

Режа:

1. “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун” ғоясининг мазмун моҳияти.
2. Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг мазмун-моҳияти.
3. “Янги Ўзбекистон-янгича дунёқараш” ғояси остида тарғибот тадбирларининг ўтказилиши.

Таянч тушунчалар: инсон, манфаат, ислохот, дунёқараш, Ҳаракатлар стратегияси, ривожланиш, стратегия, концепция, инновацион ривожланиш.

Давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёев Асосий Қонунимиз қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимда “Бугун ҳаётимизнинг ўзи Конституциямизда ифодасини топган энг асосий мақсад —

инсон манфаатларини ҳар томонлама таъминлаш масаласини долзарб вазифа қилиб қўймоқда”, дея инсон манфаатларини таъминлаш учун, аввало, халқ билан мулоқот қилиш, уларнинг дарду ташвишлари, орзу-ниятлари, ҳаётий муаммо ва эҳтиёжларини яхши билиш кераклигига алоҳида урғу берган эди.

Давлат тараққиётини янги босқичга олиб чиқиш, жамиятда барқарорликни, ижтимоий адолатни қарор топтиришнинг муҳим шарти бўлган мазкур вазифани амалга оширишда парламент вакилларининг ҳам иштироки ҳамда фаоллиги яққол намоён бўлаяпти.

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлари ва Сенати аъзолари ҳудудларда бўлиб, ҳақиқий аҳволни ўрганмоқдалар, аҳолининг ҳақли талаб-истакларидан келиб чиққан ҳолда, долзарб ижтимоий-иқтисодий масалаларнинг тўғри ечимини таъминлашаётир.

Ана шу эзгу мақсад йўлида парламент аъзоларидан иборат ишчи гуруҳлари Андижон вилоятининг Балиқчи туманида ҳам бўлиб, халқнинг турмуш фаровонлигини юксалтириш, инсон манфаатлари устуворлигини кафолатлашга қаратилган ҳуқуқий ҳужжатларнинг ижроси юзасидан ўрганишлар олиб борди. Халқ депутатлари Балиқчи тумани Кенгашининг навбатдаги сессиясида ушбу ўрганишлар натижалари қизгин муҳокама қилинди.

Таъкидланганидек, ишчи гуруҳлари ҳудуддаги 900 га яқин хонадонларга, қарийб элликта маҳалла фуқаролар йиғинларига, давлат идоралари ва ўттиздан ошиқ ижтимоий соҳа объектларига ташриф буюрди.

Оилаларнинг турмуш шароити билан яқиндан танишиш давомида фуқаролар томонидан кўтарилган 500 дан зиёд муаммо ҳамда масалаларнинг 60 таси жойида ҳал қилинди. Қолганларини кечиктирмасдан, қонуний тартибда кўриб чиқиш мутасаддилар зиммасидаги асосий вазифа қилиб белгиланди. Вилоят даражасидаги 38 та, республика даражасидаги 8 та масала юзасидан депутатлик ва сенаторлик сўровлари тайёрланди.

Маълум бўлишича, Балиқчи тумани аҳолисини кўпроқ уй-жой, коммунал, транспорт ва йўл қурилиши, соғлиқни сақлаш, доимий ишга

жойлашиш, пенсия ҳамда нафақа -таъминоти, банк-кредит соҳалари билан боғлиқ муаммолар ўйлантормоқда.

Ишчи гуруҳлари, шунингдек, тадбиркорлик субъектлари фаолияти билан атрофлича қизиқдилар. Кузатишлар натижасида тумандаги 22 та фойдаланилмай турган бино-иншоот ва улар жойлашган 6,6 гектар ер майдонидан унумли фойдаланиш, уларни “ноль” харид қийматида тадбиркорларга бериш мақсадга мувофиқ, деб топилди. Юридик шахсларнинг солиқдан боқиманда қарздорлиги масаласи ҳам тез фурсатда ўз ечимини топмоғи керак. Зеро, бу рақам 2017 йилнинг 1 июнь ҳолатига кўра, қарийб 13 миллиард сўмни ташкил этаётир. Қарздорликнинг асосий қисми “Чинобод пахта тозалаш” АЖга, “Балиқчи пилла” МЧЖга ва қатор фермер хўжаликлари ҳиссасига тўғри келади. Бу эса, ўз навбатида, солиқ инспекцияси ва иқтисодий соҳа ташкилотлари ходимлари томонидан солиққа тортиш бўйича аҳоли ҳамда тадбиркорлик субъектлари ўртасида етарлича мулоқот ва тарғибот ишлари олиб борилмаётганидан далолат беради.

Транспорт, йўл қурилиши борасида қилинаётган ишларни кўнгилдагидек, деб бўлмайти. Мисол учун, ҳудудда 63 километрдан иборат пиёдалар йўлакчаси мавжуд, шундан 16 километри таъмирталаб. 89 та бекатдан 45 тасини қайта барпо этиш лозим. 4 та кўприкда таъмирлаш ишларини бажариш, 45 километр йўлни қайта қуриш зарур. Айнан шу масалалар бўйича туман ва вилоят Халқ қабулхоналарига фуқаролар томонидан ўндан зиёд аризалар келиб тушган.

Йиғилиш иштирокчилари ҳудудда савдо хизмати кўрсатиш, тиббиёт, таълим муассасалари ишини, электр энергияси, ичимлик суви таъминотини яхшилаш, уй-жой мулкдорлари ширкати, ободонлаштириш соҳаларида масъулиятсизлик, сансалорлик каби иллатларга тўла барҳам бериш учун масъул идора ҳамда ташкилотларнинг, корхоналарнинг раҳбар ва мансабдор шахслари бугунги кун талабини чуқур ҳис этмоғи, инсон манфаатларини ҳамма нарсадан устун қўймоғи кераклигини таъкидладилар.

Сессияда муҳокама этилган масалалар юзасидан тегишли қарор қабул қилинди.

Бугунги кунда Халқ қабулхоналари давлат органлари билан аҳоли ўртасида очик мулоқотларни йўлга қўйиш, долзарб муаммоларни аниқлаш, мурожаатларнинг қонуний ва сифатли кўриб чиқилишини таъминлашда самарали механизмга айлангани “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” деган тамойил амалиётга изчил татбиқ этилаётганидан далолат беради. Хўш, жойларда Халқ қабулхоналари қандай фаолият олиб борапти? Муаммо ва камчилар юзасидан мурожаат этаётган юртдошларимиз инсон манфаатлари йўлида хизмат қилаётган бундай қабулхоналар кўмагидан мамнунми? Юқоридаги саволлар билан Чирчиқ шаҳар Халқ қабулхонаси мудирини Жасур Хўжаёровга мурожаат қилдик.

— Президентимизнинг “Жисмоний ва юридик шахсларнинг мурожаатлари билан ишлаш тизимини тубдан такомиллаштиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида”ги фармони асосида фаолият юритаётган Халқ қабулхоналари аҳоли билан тўғридан-тўғри мулоқотни ташкил этиш, жисмоний ва юридик шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда қонуний манфаатларини тўлақонли ҳимоя қилишга қаратилган мурожаатлар билан ишлашнинг сифат жиҳатидан янги ва самарали тизимини таъминлашга хизмат қилмоқда. Чирчиқ шаҳар Халқ қабулхонаси фаолияти мисолида оладиган бўлсак, 2018 йил давомида 1778 та мурожаат келиб тушди. Улардан 1237 таси қаноатлантирилди. Қолган қисми эса ҳал этиш учун тегишли ташкилотларга юборилди. Ушбу мурожаатларни таҳлил қиладиган бўлсак, улардан 246 таси ички ишлар фаолияти, 248 таси уй-жой ва ер билан таъминлаш, 35 таси пенсия ва нафақа таъминоти, 185 таси иш билан таъминлаш, 189 таси газ, электр, сув, иссиқлик таъминоти, 95 таси прокуратура фаолиятига оид, 61 таси суд масалалари, 39 таси моддий ёрдам ажратиш, 16 таси банк-молия масалалари, 16 таси кредит олиш, 72 таси соғлиқни сақлаш, 31 таси мактаб таълими, 22 таси коммунал тўловларни

ҳисоблашда юзага келган муаммолар, 43 таси суд ижросига доир, 19 таси солиқ тўловлари, 25 таси тадбиркорлар ҳуқуқларининг бузилиши, 32 таси алимент масаласи, 14 таси қурилиш соҳаси, 5 таси йўл қурилиши, 12 таси транспорт хизмати ва 339 таси бошқа масалаларни ташкил қилади. Шу ўринда, юридик ва жисмоний шахсларнинг муаммолари қандай ҳал этилгани хусусида ҳам тўхталиб ўтсак мақсадга мувофиқ бўлади. Мана, бир мисол: “Ипотека-банк” АТИБнинг Тошкент вилояти филиали билан Б.Бакиев раҳбарлик қилаётган “Ал-Бекзод” хусусий корхонаси ўртасида кредит ажратиш бўйича шартнома имзоланган. Лекин шунга қарамасдан, банк филиали кредит ажратишни пайсалга солиб келган. Б.Бакиевнинг мурожаатидан сўнг Чирчиқ шаҳар Халқ қабулхонаси аралашуви билан ушбу масала ижобий ечим топди. “Ипотека-банк” АТИБнинг Тошкент вилояти филиали тузилган кредит шартномаси бўйича асбоб-анжомлар сотиб олиш учун 224 377 113 сўм миқдоридagi маблағ “Ал-Бекзод” хусусий корхонаси ҳисоб рақамига ўтказиб берилишини таъминлади.

Чирчиқ шаҳрида истиқомат қилаётган Дилафруз Муҳамедова эса “Бировнинг ҳожатини чиқарай” деб, алданиб қолади. Унинг 3 миллион сўм пулини олган Сардор Қундузов турли баҳоналар билан қарзни қайтаришни ортга суриб келаверган. Д.Муҳамедова ушбу ҳолат юзасидан Чирчиқ шаҳар Халқ қабулхонасига мурожаат қилди. Шаҳар ички ишлар бўлими ва жиноят ишлари бўйича Чирчиқ шаҳар суди ходимларининг саъй-ҳаракати билан 3 миллион сўм эгасига қайтарилди. Фирибгар тегишли жазосини олди. Халқ ичига кириб бориш, камчиликларни ўрганиш, муаммоларни бартараф этиш орқали фуқароларнинг ишончини қозониш мақсадида Чирчиқ шаҳар Халқ қабулхонаси ва шаҳар сектор раҳбарлари ҳамкорлигида 2018 йил давомида 80 марта сайёр қабул ташкил этилиб, фуқаролардан келиб тушган мурожаатлардан 434 таси қаноатлантирилган, 353 таси юзасидан ҳуқуқий маслаҳат ва тушунтириш берилди, 404 таси сектор раҳбарлари томонидан ижрога қаратилди. Чирчиқ шаҳар раҳбарияти, жумладан, шаҳар ҳокими, прокурор, ИИБ бошлиғи ва бошқа идоралар раҳбарлари томонидан ҳам

мунтазам фуқаролар қабуллари ташкил қилиниб, аниқланган муаммо ва камчиликлар бартараф этиб келинмоқда. Мансабдор шахслар томонидан муурожаатлар билан ишлашда камчиликларга йўл қўйган 10 нафар шахсга нисбатан жавобгарлик чоралари кўрилди, улардан 2 нафари маъмурий ва 8 нафари интизомий жавобгарликка тортилди.

Жорий йилдаги муҳим янгиликлардан яна бири, давлатимиз раҳбарининг 2019 йил 17 январдаги “Аҳоли муаммолари билан ишлаш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармонига мувофиқ, 2019 йил 1 февралдан Халқ қабулхоналарининг аҳоли муурожаатлари билан ишлаш бўйича амалдаги тизими билан бир қаторда Халқ қабулхоналарининг муаммоларни уйма-уй юриш орқали аниқлаш ва ҳал қилишини, давлат органларининг аҳоли билан бевосита ишлашини назарда тутувчи янги тизим жорий қилинди. Ушбу янги тизим, шубҳасиз, давлат идоралари халқимизга янада яхшироқ хизмат қилишини янги босқичга олиб чиқади.

Мамлакатимиз Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқи мазмундорлиги ва аҳамияти, биз яшаётган мураккаб даврнинг энг долзарб мавзуларини қамраб олганлиги билан ажралиб турди. Хусусан, унда билдирилган ташаббусларнинг муҳимлиги ҳамда ўз вақтида илгари сурилганлиги БМТ Бош котиби Антониу Гутерриш томонидан ҳам эътироф этилгани Ўзбекистонимизнинг ҳар бир фуқаросига чексиз фахр-ифтихор бағишлади.

Айниқса, бугунги кунда ёшлар масаласининг долзарблиги ва Ёшлар ҳуқуқлари тўғрисидаги халқаро конвенцияни ишлаб чиқиш бўйича илгари сурган таклифи ҳеч кимни бефарқ қолдирмади. Чунки ёшлар масаласи давлатимиз сиёсатининг энг устувор йўналишларидан бири бўлиб, мамлакатимизда навқирон авлодга беқиёс ғамхўрлик кўрсатилмоқда. Хусусан, 2016 йил 14 сентябрда имзоланган янги таҳрирдаги “Ёшларга оид давлат сиёсати тўғрисида”ги Қонун бунинг яққол далилидир. Унда ёшларга

замонавий таълим олиш, уй-жой харид қилиш, оила қуриш учун имтиёзли кредитлар олишда катта имкониятлар, тизимли ижтимоий кафолатлар назарда тутилган.

Нутқда ёшлар муаммоларига етарли эътибор қаратмаслик халқаро терроризм ҳамда экстремизм таҳдидларининг ортишига олиб келиши муқаррарлиги алоҳида айтиб ўтилди. Зотан, дунё миқёсида халқаро терроризм ва экстремизмнинг илдизи бевосита жаҳолат билан уйғун бўлиб, давлатимиз раҳбари таъкидлаганидек, экстремистик фаолият ҳамда зўравонлик билан боғлиқ жиноятларнинг аксарияти 30 ёшга етмаганлар томонидан содир қилинмоқда. Шу маънода, барчанинг, аввало, ёшларнинг онгу тафаккурини маърифат асосида шакллантириш ва тарбиялаш энг муҳим вазифадир.

Президентимиз БМТ юксак минбаридан туриб, “Жамиятимизда сиёсий фаоллик ортиб бормоқда, барча соҳаларда чуқур ислоҳотлар амалга оширилмоқда. Улардан кўзланган мақсад — “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун” деган, оддий ва аниқ-равшан тамойилни амалга ошириш устувор аҳамиятга эга бўлган демократик давлат ва адолатли жамият барпо этишдан иборат”, дея барчанинг эътиборини мамлакатимизда изчил олиб борилаётган тизимли ислоҳотларга қаратди.

Шунингдек, “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун”, “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак”, “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади”, деган шиорлар нуфузли халқаро анжуман иштирокчиларида катта қизиқиш уйғотди. БМТнинг Ёшлар ҳуқуқлари тўғрисидаги халқаро конвенциясини тайёрлаш, Бош Ассамблеянинг “Маърифат ва диний бағрикенглик” деб номланган махсус резолюциясини қабул қилиш бўйича таклифлари ҳам барчанинг диққат-эътиборини тортди.

Юртбошимизнинг “Мамлакатимизда олиб борилаётган ислоҳотларнинг асосий мақсади инсон, унинг эҳтиёж ва манфаатларини таъминлашдан иборат бўлган энг муҳим устувор вазифаларни муваффақиятли амалга

ошириш”, деган сўзлари ҳам миллати ҳамда эътиқодидан қатъи назар, юртимизда яшаётган ҳар бир инсонда яна бир бор чуқур ҳурмат ва эҳтиром ҳиссини теранлаштирди.

Давлатимиз раҳбари томонидан яна бир муҳим масала — миллатимизга хос бўлган азалий яқин қўшничилик ҳамда ўзаро ҳурматга асосланган муносабатларга катта эътибор қаратилди. Бунинг амалий натижаси айни пайтда қўшни давлатлар билан дўстона алоқалар изчил йўлга қўйилаётганида яққол кўринади. Сўнгги даврда ўзаро ишонч ошди, савдо-иқтисодий, маданий алоқалар янада ривожланмоқда.

Шу билан бирга, нуфузли минбардан Ўзбекистоннинг болалар меҳнати ва мажбурий меҳнатга йўл қўймаслик борасидаги амалий саъй-ҳаракатлари, бунинг самараси тўғрисидаги фикрлар ҳам янгради. Бу бугун мамлакатимизнинг меҳнат соҳасидаги халқаро мажбуриятларига масъулият билан ёндашаётганлигини намоён этди.

Умуман, Президентимиз Ўзбекистоннинг ички ҳамда ташқи сиёсати асосий параметрларини дунё ҳамжамияти эътиборига ҳавола қилди. Муҳими, бу халқаро ҳамжамият томонидан илиқ кутиб олинди.

Ишонамизки, Ўзбекистоннинг адолатли давлат барпо этишга қаратилган саъй-ҳаракатлари нафақат фуқароларимизнинг манфаатлари таъминланишига, балки минтақада, дунёда адолат муҳити мустаҳкамланишига, дўстона муносабатлар қарор топишига замин яратади. Зеро, давлатимиз раҳбарининг АҚШга ташрифи том маънода тарихий воқеа бўлиб, Ватанимиз манфаати, халқимиз фаровонлигига хизмат қилади.

Назорат учун саволлар.

1. Ўзбекистон Республикасининг “Жамоат бирлашмалари тўғрисида”ги Қонуни қачон қабул қилинган?
2. Ўзбекистон Республикасининг “Сиёсий партиялар тўғрисида”ги қонуни қачон қабул қилинган?
3. Сўз ва эътиқод эркинлиги Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг нечанчи моддасида кафолатланган?

4. Яшаш ҳуқуқи ҳар бир инсоннинг узвий ҳуқуқи эканлиги Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг нечанчи моддасида қафолатланган?
5. Фуқаролик жамияти институтларининг мажмуини яна қандай номлаш мумкин?
6. Судялар олий мактаби қандай органнинг ҳузурида ташкил этилди?

7-Мавзу. “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак”, “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади” концептуал ғоялари – Ўзбекистон тараққиётининг асоси.

1. Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида кўзда тутилган ислоҳотларни ҳаётга тадбиқ этиш.
2. “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” ғоясининг амалиётга жорий этилиши.
3. “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади” ғоясининг аҳамияти.

Таянч тушунчалар: ривожланиш, иқтисодий ривожланиш, ижтимоий ривожланиш, сиёсий ривожланиш, ислоҳот, жамоатчилик назорати.

Олий Мажлис Қонунчилик палатасининг Меҳнат ва ижтимоий масалалар қўмитаси томонидан Тошкент вилоятининг Қибрай туманида уюлмаган ёшлар вакиллари, маҳалла фаоллари, бошланғич партия ташкилотлари, ёш тадбиркорлар, ижтимоий соҳа ходимлари ва кенг жамоатчилик иштирокида **“Ўзбекистонда олиб борилаётган ижтимоий-иқтисодий ислоҳотлар: ютуқлар ва истиқболдаги режалар”** мавзусида давра суҳбати ўтказилди. Тадбир Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 27 июндаги “Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг йигирма олти йиллик байрамига тайёргарлик кўриш ва уни ўтказиш тўғрисида”ги қарори мазмун-моҳияти ва унда белгилаб берилган вазифалар ижросига қаратилди. Буюк ва бебаҳо неъмат - мустақилликнинг миллий

тараққиётимиз, бугунги ва келгуси авлодлар тақдири, келажаги учун беқиёс аҳамияти йиллар ўтиши билан тобора ортиб бораётганлиги, Ўзбекистоннинг давлат мустақиллиги халқимизнинг миллий манфаатларини, тинч ва осуда ҳаётини таъминлаш, мамлакатимизнинг халқаро миқёсдаги обрў-эътиборини юксалтиришнинг мустаҳкам пойдевори бўлаётганлиги тадбирда эътибор қаратилган асосий масала бўлди. Тадбир иштирокчилари томонидан таъкидланганидек, юртимизда иқтисодий соҳада олиб борилган ислоҳотлар натижасида охириги йилларда Ўзбекистон иқтисодиёти 6 баробарга, аҳолининг реал даромадлари 11 баробарга ошишига эришилди. 2016 йилда мамлакатимиз ЯИМ нинг 56,9 % КБ ва ХТ субъектлари ҳиссасига тўғри келди. 2016 йилда кичик бизнеснинг саноатдаги улуши эса 45 % гача ошишига эришилди. Хозирги кунда иш билан банд аҳолининг 78% мазкур тармоқда меҳнат қилмоқда. Буларнинг барчаси мамлакатимизда қулай ишбилармонлик муҳитини шакллантиришга бўлган эътибор, яъни кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг ҳуқуқий асосларининг йилдан-йилга мустаҳкамлаб борилаётганидадир. Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатлари юртимизда мустақиллик йилларида мамлакатимизда ижтимоий-иқтисодий соҳаларда олиб борилаётган ислоҳотларнинг мазмун-моҳияти ва аҳамиятини, эришилган ютуқларни аниқ мисоллар асосида таҳлил қилиб, **“Халқ бой бўлса, давлат хам бой ва кудратли бўлади”** деган ғояни ҳаётимизда акс эттириш йўлида аҳоли, айниқса, ёшларни тадбиркорликка кенг жалб этиш, оилавий бизнес ва касаначиликни, томорқа хўжалигини ривожлантириш учун янги имконият ва преференциялар яратиб берилаётганлиги, янги қабул қилинган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг мазмун-моҳияти ҳақида ўз фикр мулоҳазаларини билдириб ўтдилар. Хусусан, Президентимизнинг 5.10.2016 йилдаги “Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлашга, хусусий мулкни ҳар томонлама ҳимоя қилишга ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони ижроси доирасида қабул қилинган ва жорий йилнинг 1 январидан эътиборан

кучга кирган Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисидаги қонуни хусусида тўхталиб ўтдилар. Ушбу ҳужжат мамлакатимизда тадбиркорликка кенг йўл очиш, тадбиркорлар фаолиятига аралашувларга йўл қўймаслик, бу борадаги ҳуқуқий кафолатларни кучайтиришга қаратилгани билан аҳамиятлидир. Тадбирда шунингдек, соғлиқни сақлаш соҳасида олиб борилаётган кенг қўламли ислоҳотлар муҳокамаси қизғин тус олди. Сўнгги йилларда соҳани янада такомиллаштириш мақсадида олиб борилаётган саъйи-ҳаракатлар самараси ўлароқ аҳолига кўрсатилаётган тиббий хизмат сифатини оширишга эришилаётгани иштирокчилар томонидан эътироф этилди. Хусусан, охириги ўн ой ичида Ўзбекистон Республикаси Президентининг соғлиқни сақлаш соҳасига оид 23 та Фармон, қарор ва фармойишлари қабул қилинди. Мазкур норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар асосида тиббиёт соҳасидаги мавжуд айрим камчилик ва муаммолар ўз ечимини топмоқда. Бунда парламент назоратининг йўлга қўйилиши тизимда фаолият юритаётган ходимлар масъулиятининг ошишига хизмат қилмоқда. Ташкилотчилар томонидан иштирокчиларга Президент Фармони билан тасдиқланган “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича ҲАРАКАТЛАР СТРАТЕГИЯСИ”да иқтисодийни либераллаштириш ва ижтимоий соҳани ривожлантиришга қаратилган вазифалар ҳамда уларнинг жорий йилнинг 6 ойидаги ижроси ҳақидаги маълумотлар, истиқболдаги режалар атрофлича тушунтирилди. Тадбирда жамоат ташкилотлари, бошланғич партия ташкилотлари раҳбарлари, маҳалла фаоллари, уюшмаган ёшлар ва ёш тадбиркорлар вакиллари томонидан мавзу юзасидан берилган саволларга Қонунчилик палатаси депутатлари томонидан тегишли жавоблар қайтарилди. Тадбирда ижтимоий соҳаларда фаолият олиб бораётган ходимларнинг билдирган таклифлари ва мулоҳазалари тингланди. Ҳозирги кунда олиб борилаётган ислоҳотлардан кўзланган пировард мақсад битта – халқимизни ҳаётдан рози қилиш, бой қилиш. Бунга одамларни тадбиркорликка, ишбилармонликка ўргатиш, кичик бизнес ва тадбиркорлик

соҳасини қўллаб-қувватлаш ва рағбатлантириш, тенг ва адолатли қонуний имкониятлар яратиш орқали эришиш мумкин. Зотан, Президентимиз Шавкат Мирзиёев таъкидлаганидек, “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади” чунки давлатнинг асоси халқдир. Халқ бўлмаса давлат ҳам бўлмайди. 2020 йил 8 июнь куни Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Тадбиркорлик фаолияти ва ўзини ўзи банд қилишни давлат томонидан тартибга солишни соддалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4742-сонли қарори қабул қилинди. Қарордан асосий кўзланган мақсад аҳолини тадбиркорлик фаолиятига янада кенг жалб қилиш ва қонуний меҳнат фаолиятини амалга ошириш учун қўшимча шарт-шароитларни яратишдир. Ушбу қарорда 2020 йил 1 июлдан ўзини ўзи банд қилган шахслар шуғулланиши мумкин бўлган фаолият (ишлар, хизматлар) турлари рўйхати бир нечтага кенгайтирилди ҳамда 2020 йил 1 июлдан бошлаб қуйидагилар жорий этилади: ўзини ўзи банд қилган шахсларни рўйхатга олиш хабар бериш тартибида ўзини ўзи банд қилган сифатида рўйхатдан ўтганликни тасдиқловчи матрицали штрих код (QR-код) берган ҳолда махсус мобиль илова ёхуд солиқ тўловчининг шахсий кабинети орқали амалга оширилади ҳамда вақтинчалик меҳнат гувоҳномаларини бериш тартиби бекор қилинади; ўзини ўзи банд қилган шахслар 2020 йил учун ижтимоий солиқни ўзини ўзи банд қилган шахс сифатида ҳақиқатда ишлаган вақтидан қатъи назар базавий ҳисоблаш миқдорининг камида 50 фоизи ҳажмида тўлайди ҳамда ушбу сумма тўлиқлигича бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига йўналтирилади ва ундан келиб чиққан ҳолда яқка тартибдаги тадбиркорлар учун ўрнатилган тартибда пенсия ҳисоблаш учун даромад ҳажми аниқланади; Ўзбекистон Республикаси “Фуқароларнинг давлат пенсия таъминоти тўғрисида”ги қонуннинг 7-моддасида Ёшга доир пенсия олиш ҳуқуқига: эркаклар — 60 ёшга тўлганда ва иш стажлари камида 25 йил бўлган тақдирда; аёллар — 55 ёшга тўлганда ва иш стажлари камида 20 йил бўлган тақдирда эга бўладилар Пенсия тайинлаш учун етарлича иш стажига эга бўлмаган шахсларга ёшга доир пенсиялар камида 7 йил иш стажи мавжуд

бўлган тақдирда, бор стажга мутаносиб миқдорда тайинланади. Бундан кўриниб турибдики фуқаро 7 йил ўзини ўзи банд қилса пенсия олиш ҳуқуқига эга бўлади. Интернет тармоғи орқали хизматлар кўрсатувчи (ишлар бажарувчи) ўзини ўзи банд қилган шахслар кўрсатилган хизматлар (бажарилган ишлар) учун чет элдаги жисмоний ва юридик шахслар — норезидентлардан хорижий валютадаги тўловларни Ташқи савдо операцияларининг ягона электрон ахборот тизимига тегишли маълумотларни киритмаган ҳолда Ўзбекистон Республикасининг банкларидаги ҳисоб рақамларига қабул қилиш; Ушбу имтиёз Интернет тармоғи орқали пул топувчиларни ишини осонлаштиради. контракт тузмасдан, келишув тўғрисидаги оммавий таклифни (оферта) қабул қилиш ёки электрон ёзишмалар алмашиш ёхуд ҳисоб-китоб фактураларни (инвойс), шу жумладан электрон шаклда тақдим қилиш йўли билан чет эллик жисмоний ва юридик шахсларга хизматлар кўрсатиш (ишлар бажариш); ўзини ўзи банд қилган шахслар учун назарда тутилган фаолият турлари билан шуғулланувчи, иштирокчилари сони камида уч нафар бўлган оилавий корхоналар айланмадан солиқни белгиланган миқдордан 50 фоизга камайтирилган ставкада тўлайдилар. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодий тараққиёт ва камбағалликни қисқартириш вазирлиги, Адлия вазирлиги ва Савдо-саноат палатаси 2021 йилда тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланишни осонлаштириш, шу жумладан қуйидагиларга имкон яратувчи сервислардан реал вақт режимида фойдаланишга ёрдам берадиган «Бизнес навигатор» ахборот тизимини жорий қилиши белгиланган бўлиб унда: тадбиркорлик фаолиятининг тегишли ҳудуддаги рақобатбардош турини танлаш; кредит олиш учун зарур бўлган бизнес-режа лойиҳаси ва ҳужжатлар тўпламини шакллантириш; тегишли тадбиркорлик фаолияти учун тақдим этилган имтиёз ва преференциялар тўғрисида маълумот олиш; тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш учун кўчмас мулк объектларини танлаш имкониятлари мавжуд бўлади. Ўзбекистон Республикаси Солиқ кодексига мувофиқ ўзини ўзи банд қилган шахсларнинг меҳнат фаолияти натижасида

олинган даромадлари жисмоний шахслар жами даромадлари таркибига киритилмайди. Мазкур қарор аҳолининг доимий бандлигини таъминлаш, янги иш ўринларини ташкил этиш ҳамда норасмий иш ўринларини расмийлаштиришга хизмат қилади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг АҚШга ташрифини мамлакатимиз ва хорижий давлатлар экспертлари шундай баҳоламоқда. 2017 йил 19 сентябрь куни Нью-Йоркда Америка Қўшма Штатлари Президенти Дональд Трамп томонидан Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясига ташриф буюрган давлат ва ҳукумат раҳбарлари шарафига расмий қабул маросими ўтказилди.

Маросимда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев рафиқаси билан иштирок этди. Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг Америка Қўшма Штатларига ташрифи, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош Ассамблеясининг 72-сессиясида сўзлаган нутқи юртдошларимизга чексиз ғурур-ифтихор бағишлади. Бу мазкур ташриф анчадан буён кутилгани, Президентимизнинг нутқи одамларнинг қалбидан, тафаккуридан чуқур жой олганидан далолатдир. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти 193 мамлакатни бирлаштирган энг йирик халқаро тузилма. Бош Ассамблея унинг асосий органи. Бош Ассамблея сессиясида дунё етакчилари йиғилади, иштирокчилар ва тадбирлар кўплигидан ҳар бир сония ҳисобли бўлади. Шу боис унинг кун тартибидан энг муҳим, халқаро аҳамиятга молик масалалар ўрин олади. Бош Ассамблеянинг 72-сессияси кун тартибига 170 дан ортиқ масалалар киритилди. Президентимизнинг нутқи мазмундорлиги ва аҳамияти билан алоҳида ажралиб турди. Қисқа бўлишига қарамай, нутқ замонамизнинг энг долзарб мавзуларини қамраб олди: Ўзбекистондаги ислохотлар, демократия, инсон ҳуқуқлари, ёшлар масаласи, диний бағрикенглик, халқаро хавфсизлик, минтақавий ҳамкорлик, экология ва ҳоказо.

Давлатимиз раҳбари Ўзбекистонда кенг кўламли ислохотлар амалга оширилаётгани, инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш фаоллашгани, халқаро алоқалар учун кенг эркинлик яратилгани, мамлакатимизнинг янги қиёфаси

шакллантирилаётганини таъкидлади. Ўзбекистон ўзининг ташқи сиёсатида Марказий Осиё минтақасига устувор аҳамият қаратаётгани, ўзаро мулоқот, амалий ҳамкорлик ва яхши қўшничиликни мустаҳкамлашнинг қатъий тарафдори эканини қайд этди. Шавкат Мирзиёев хорижга чиқиш визаларини «умрини ўтаб бўлган ўтмиш қолдиқлари» деб атади. Президентимиз айтган «Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун», «Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак», «Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади» деган шиорлар барчанинг тилига тушди. БМТнинг Ёшлар ҳуқуқлари тўғрисидаги халқаро конвенциясини ишлаб чиқиш, Бош Ассамблеянинг «Маърифат ва диний бағрикенглик» деб номланган махсус резолюциясини қабул қилиши бўйича таклифлари барчада катта қизиқиш уйғотди. Сессия иштирокчилари Шавкат Мирзиёевнинг нутқини диққат билан тинглади. БМТ каналлари орқали бевосита кузатиб борди. Бош қароргоҳдаги медиа марказда журналистлар ўзларига кўп нарсаларни қайд қилиб борди. Айниқса, Президентимиз Орол денгизи акс эттирилган харитани кўрсатганда ҳамма ўйга толди. Шавкат Мирзиёев бутун жаҳон жамоатчилигига ислом динининг асл инсонпарварлик моҳиятини етказишни энг муҳим вазифа, деб ҳисоблашини таъкидлади. Буюк алломаларимиз, хусусан, Имом Бухорийнинг ғоят бой меросини асраб-авайлаш ва ўрганиш, -маърифий ислом тўғрисидаги таълимотини кенг ёйиш мақсадида Самарқандда Имом Бухорий номидаги Халқаро илмий-тадқиқот маркази, Тошкентда Ислам цивилизацияси маркази ташкил этилаётганини маълум қилди. Нутқ якунланганда қарсақлар анча пайтгача тинмади. Сессия раиси, давлат раҳбарлари -Президентимизни табриклади, ўз таассуротларини билдиришга ошиқди. Масалан, Туркия Республикаси Президенти Режеп Таййип Эрдоғон ҳали ҳеч бир давлат -раҳбари БМТ минбаридан туриб ислом дини қадриятларини бу қадар жасорат билан ҳимоя -қилмагани, ҳеч қачон Имом Бухорий номини тилга олмаганини таъкидлади. Халқаро сиёсий доираларда, оммавий ахборот воситаларида бу тарихий нутққа муносабат билдириш давом этмоқда. Сессия доирасида мамлакатимиз, халқимиз учун

яна бир аҳамиятли воқеа бўлди. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти биносида маҳобатли Регистон майдонининг макети ўрнатилди. Шу муносабат билан ўтказилган маросимда Президентимиз Шавкат Мирзиёев иштирок этди ва нутқ сўзлади. Ўзбекистоннинг «ташриф қоғози» бўлмиш ушбу экспонат БМТ штаб-квартирасининг энг гавжум жойларидан бирига, БМТ Хавфсизлик Кенгаши ва Бош Ассамблея заллари ўртасидаги фойега ўрнатилганида ўзига хос чуқур рамзий маъно бор, деди давлатимиз раҳбари. Буюк Ипак йўлининг марказида жойлашган Самарқандда илм-фан, маданият, савдо, меъморлик, хунармандлик азалдан ривожланган, турли ўлкалардан келган инсонлар аҳил-иноқ яшаган. Регистон эса ана шундай қадимий ва умумбашарий шаҳарнинг бетакрор рамзига айланган. Регистон майдонининг макети юртимизнинг кўлигул уста-хунармандлари томонидан ясалган бўлиб, қимматбаҳо металл ва гўзал миллий нақшлар билан безатилган. Энди Бирлашган Миллатлар Ташкилотида ишлайдиган, у ердаги тадбирларда қатнашадиган ҳар бир инсоннинг нигоҳи азалдан тараққиёт ва маданият маскани бўлган «Ўзбекистоннинг бир бўлаги»га тушади. Президентимиз аксарият давлатлар раҳбарлари сингари фақат БМТ сессиясида иштирок этиб қайтмади. Ҳар доимгидек вақтдан ўта унумли фойдаланди. Қатор давлатлар ва халқаро ташкилотлар раҳбарлари, ишбилармонлар билан учрашди. Ўзбекистон БМТга 1992 йил 2 март куни аъзо бўлган. Бугун мамлакатимизда унинг қатор тузилмалари — Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилоти, Таълим, фан ва маданият масалалари бўйича ташкилоти, Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилоти, Болалар жамғармаси, Аҳолишунослик жамғармаси, Гиёҳванд моддалар ва жиноятчиликка қарши курашиш бўйича бошқармаси, Тараққиёт дастури ва бошқа тузилмаларининг ваколатхоналари фаолият кўрсатаётир.

Жорий йил июнь ойида БМТ Бош котиби Антониу Гутерриш Ўзбекистонга ташриф буюрди. Шавкат Мирзиёев 19 сентябрь куни БМТнинг Нью-Йорк шаҳридаги бош қароргоҳида Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Бош котиби Антониу Гутерриш билан мулоқот ўтказди. 2017 — 2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор

йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси доирасида амалга оширилаётган кенг миқёсли янгиланишлар тўғрисида сўзлаб берди. Антониу Гутерриш Президентимизнинг Бош Ассамблеянинг 72-сессиясидаги нутқи ниҳоятда мазмундор бўлгани, унда билдирилган ташаббуслар муҳим ва ўз вақтида илгари сурилганини таъкидлади. Ушбу ташаббусларни халқаро майдонда қўллаб-қувватлашни қайд этди. Бош котиб Ўзбекистон томонидан минтақавий ҳамкорликни мустаҳкамлаш, шунингдек, Афғонистонни қайта тиклашга кўмаклашиш бўйича кўрилаётган амалий чора-тадбирларни юқори баҳолади. Амударё ва Сирдарё сув ресурсларидан фойдаланиш тўғрисидаги конвенцияни илгари суриш, Орол денгизи билан боғлиқ экологик фалокат оқибатларини юмшатишга халқаро ҳамжамият диққат-эътиборини қаратишини билдирди. Учрашувда Ўзбекистон билан БМТ ўртасидаги ҳамкорлик истиқболлари бўйича атрофлича фикр алмашилди. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев, шунингдек, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти Инсон ҳуқуқлари бўйича Олий комиссари Зайд Раад ал-Хусайн, Халқаро валюта жамғармаси фармойиш берувчи директори Кристин Лагард, Жаҳон банки президенти Жим Ёнг Ким билан учрашди. Болгария Республикаси Президенти Румен Радев, Грузия Бош вазири Георгий Квирикашвили билан мамлакатларимиз ўртасидаги ҳамкорликни янада ривожлантириш бўйича музокаралар ўтказди. Учрашувлар белгиланган вақтдан кўра кўпроқ давом этди. Бу — кўрилган масалалар кўплиги, музокаралар мазмунан бой бўлганидан далолат. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев АҚШнинг етакчи компаниялари раҳбарларини қабул қилди. Учрашувда Америка — Ўзбекистон савдо палатаси раиси Кэролин Лэмм, «Женерал Электрик» компанияси президенти Рон Поллетт, «Ханивелл» компанияси бўлинмаси президенти ва бош директори Ражив Гаутам, «СиЭнЭйч Индастриал» компанияси вице-президенти Стивен Надерни, «Дир энд Компани» компанияси президенти Жеймс Филд иштирок этди. Мамлакатимизда валюта соҳасида бозор механизмлари жорий этилгани, савдодаги турли тўсиқлар олиб ташлангани, ишбилармонлик ва

инвестиция муҳити янада яхшиланаётгани таъкидланди. Ўзбекистон — АҚШ ишбилармон доиралари ўртасидаги алоқаларни янада мустаҳкамлаш масалалари муҳокама этилди. Ўзаро манфаатли йўналишлар таклиф қилинди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг ташрифи доирасида 20 сентябрь куни Нью-Йоркда Ўзбекистон — АҚШ бизнес форуми бўлиб ўтди. Унда Америка Қўшма Штатларининг 100 дан ортиқ етакчи компаниялари раҳбарлари иштирок этди. Форум иштирокчилари ўзларини қизиқтирган аниқ инвестиция ва савдо лойиҳаларини муҳокама қилди, уларни амалга ошириш бўйича қўшма тадбирларни белгилаб олди. Тадбир якунида узоқ муддатга мўлжалланган 2,6 миллиард долларлик ҳужжатлар имзоланди. Президент Шавкат Мирзиёев Америка Қўшма Штатларида истиқомат қилаётган бир гуруҳ ватандошларимиз билан учрашди. Президентимиз 2017 — 2021 йилларда Ўзбекистонни ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси, Маъмурий ислоҳотлар концепциясининг аҳамияти ҳақида сўз юритди. Суд-ҳуқуқ, молия, кичик бизнес, туризм, тиббиёт соҳаларидаги ўзгаришлар тўғрисида маълум қилди. Мамлакатимизда илм-фан ва таълимни ривожлантириш, замонавий кадрлар тайёрлаш бўйича улкан ишлар амалга оширилаётгани таъкидланди. Ёшларга оид давлат сиёсатининг мазмун-моҳияти, Ўзбекистон ёшлар иттифоқининг ёшлар ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш борасидаги фаолияти ҳақида сўз борди. Давлатимиз раҳбари ватандошларимизни Ўзбекистонда амалга оширилаётган кенг қўламли ислоҳотларга дахлдор бўлиш, замонавий билим ва тажрибаларини юртимиз ривожига йўналтиришга даъват этди. Айни пайтда сизларнинг ва сиз каби чет элларда юрган минглаб юртдошларимизнинг куч-ғайрат ва салоҳиятидан мамлакатимиз тараққиёти учун тўлақонли фойдаланилмоқда, деб айта олмаймиз. Сизларнинг қалбингизда, юрагингизда юртимизда кечаётган жараёнларга ўз ҳиссасини қўшиш истаги ҳам, бунинг учун зарур салоҳият ҳам бор, бизнинг бу борада ҳам қиладиган ишларимиз кўп, деди Шавкат Мирзиёев. Ўзбекистонда амалга оширилаётган тизимли ўзгаришларда юқори

натижага эришиш учун янги ёндашувлар талаб этилади. Мен бугунги кунда замонавий фикрлайдиган ва амалга оширилаётган ислохотларимиз мақсадини чуқур англайдиган кадрлар билан ишлашга тайёр эканимни таъкидлаб айтмоқчиман. Мамлакатимиз тараққиётига ҳисса қўшиш истагида бўлган чет элдаги барча ватандошларимизни Ўзбекистонга таклиф этаман, деди давлатимиз раҳбари. Мен уларни қўллаб-қувватлашга ва ҳар томонлама рағбатлантиришга тайёрман. Ҳаммамиз жонажон Ватанимиз равнақи йўлида бир ёқадан бош чиқариб бирлашсак, олдимизга қўйган ҳар қандай юксак маррага албатта етишимизга ишонаман.

Учрашув қатнашчилари Президентимиз томонидан амалга оширилаётган ислохотлар халқимиз турмуш даражасини янада юксалтиришга хизмат қилишини қайд этди. Мамлакатимизни ҳар томонлама ривожлантиришга ҳисса қўшишга тайёр эканликларини таъкидлади. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев рафиқаси билан Америка Қўшма Штатлари Президенти Дональд Трамп томонидан уюштирилган расмий қабул маросимида иштирок этди. Президентимизнинг АҚШга ташрифи том маънода тарихий воқеа бўлди. Буларнинг барчаси Ўзбекистон манфаати, халқимиз фаровонлигига хизмат қилади.

IV. АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАРИНИНГ МАЗМУНИ

1-Мавзу: “Ривожланиш”, “стратегия”, “концепция” ва “инновацион ривожланиш” тушунчаларининг мазмуни ҳамда турли хил ёндошувлар.

Режа:

1. “Ривожланиш”, “стратегия” тушунчаларининг мазмун моҳияти.
2. “Концепция” тушунчасининг мазмуни ҳамда унга турли хил ёндошув.
3. “Инновацион ривожланиш” тушунчасининг мазмуни.

«Ақлий ҳужум»

Ақлий ҳужум (брейнсторминг – миялар бўрони) – амалий ёки илмий муаммоларни ҳал этиш фикрларни жамоали генерация қилиш усули.

Ақлий ҳужум вақтида иштирокчилар мураккаб муаммони биргаликда ҳал этишга интилишади: уларни ҳал этиш бўйича ўз фикрларини билдиради (генерация қилади) ва бу фикрлар танқид қилинмасдан улар орасидан энг мувофиқи, самаралиси, мақбули ва шу каби фикрлар танлаб олиниб, муҳокама қилинади ва ривожлантирилади, ушбу фикрларни асослаш ва рад этиш имкониятлари баҳоланади.

Ақлий ҳужумнинг асосий вазифаси – ўқув-ўрганиш фаолиятини фаоллаштириш, муаммони мустақил тушуниш ва ҳал этишга мотивлаштиришни ривожлантириш, мулоқат маданияти, коммуникатив кўникмаларни шакллантириш, фикрлаш инерциясидан қутулиш ва ижодий масалани ҳал этишда фикрлашнинг оддий боришини енгиш.

Тўғридан-тўғри жамоали ақлий ҳужум – иложи борича кўпроқ фикрлар йиғилишини таъминлайди. Бутун ўқув гуруҳи (25дан ортиқ бўлмаган) битта муаммони ҳал этади.

Оммавий ақлий ҳужум – микрогуруҳларга бўлинган катта аудиторияда (60 кишигача) фикрлар генерацияси самарадорлигини кескин ошириш имконини беради.

Ҳар бир гуруҳ ичида умумий муаммонинг бир жиҳати ҳал этилади.

Ақлий ҳужум қоидалари

• *Ҳеч қандай ўзаро баҳолаш ва танқидга йўл қўйилмайди!*
Таклиф этилаётган фикрларни баҳолашга шошилма, агарда улар заройиб бўлса ҳам – барча нарса мумкин.

Танқид қилма – барча фикрлар тенг қадрли.

Сўзловчини тўхтатма!

Танбеҳ берма!

• **Мақсад бу миқдор!**

Фикрлар қанчалик кўп билдирилса, шунча яхши: янги ва қадрли фикр пайдо бўлиши эҳтимоли ортади.

Агар фикрлар қайтарилса хафа бўлма ва аччиқланма.

• *Тасаввуринингга эрк бер!*

Пайдо бўлаётган фикрлардан ўзингни тўхтатма, агар сенингча улар қабул қилинган чизмаларга мос келмаса ҳам.

Муаммо ҳаммага маълум усуллар орқали ечилиши мумкин деб ўйлама.

Бугунги таълим жараёнида қўлланилаётган методлардан яна бири **«Кластер» методидир.** Унинг асосчиси - Д. Кластер. Бу методдан ҳам гуруҳлар ташкил этиш йўсинида фойдаланиш мумкин. Унда гуруҳ аъзолари томонидан айтилаётган фикрларни уйғунлаштириш ва улар орасидаги умумийликни топиш имконияти пайдо бўлади. «Кластер» методидан фойдаланиш қуйидагича амалга оширилади:

1. ўқувчилар маълум мавзу хусусида ниманики ўйлаган бўлсалар, шуни коғозга туширидалар. Бу ерда фикрнинг сифати ва мантиқининг ҳам, хатоларнинг ҳам аҳамияти йўқ.
2. ўқувчилар белгиланган вақт тугамагунча фикрларини ёзаверадилар. Агар фикр келмаса, бирор нарсанинг расмини чизадилар. Бу ҳаракат мавзу ҳақида янги бир гоя тугилгунга қадар давом эттирилаверилади.

3. Муайян мавзу доирасида имкон қадар кўпроқ фикрлар илгари суришга ҳаракат қилинади. Улар йигиндисининг сифати ва орасидаги алоқадорлик, уйғунликни кўрсатиш чекланмайди.

Навбатдаги метод **«қарорлар шажараси»** (қарорлар қабул қилиш технологияси) деб номланади. Унинг асосчиси - Д. Колб. Бу метод маълум мураккаб мавзунини ўзлаштириш, ундаги гояларни ҳар томонлама, пухта таҳлил этиш асосида муайян хулосаларга келиш, бир муаммо хусусида билдирилган бир нечта хулосалар орасидан энг мақбули ва тўғриси аниқлиги ажратиш олишга йўналтирилган. қарорлар шажараси методи ўқувчиларнинг билимлари даражасини аниқлаш, уларнинг фикрларини бир жойга жамлаш ва баҳолаш имконини беради.

М У А М М О

1-ғоя

2-ғоя

3-ғоя

Қ А Р О Р

Гуруҳларга аввал муаммо тақдим этилади. Гуруҳлар томонидан мазкур муаммо бўйича қабул қилинган қарорлар алоҳида ёзиб борилади. Мавзу юзасидан гуруҳлар томонидан чиқарилган қатор қарорларнинг мақбул жиҳатларини ажратиш ва таҳлил қилиш иккинчи гуруҳга топширилади. Ҳар бир гуруҳнинг қарори иккинчи гуруҳ томонидан баҳоланади. Белгиланган вақт тугагач ҳар бир гуруҳдан бир аъзо ўз гуруҳининг қарори ҳақида ахборот беради. Зарур бўлганда қарорлар таҳлил қилинади, саволлар тугилганда жавоб берилади, аниқликлар киритилади.

«қарорлар шажараси» методи қуйидаги лойиҳага асосланади:

У М У М И Й М У А М М О

1-қарор варианты	2-қарор варианты	3-қарор варианты
афзаллиги/камчилиги	афзаллиги/камчилиги	афзаллиги/камчилиги
Қ А Р О Р		

Интерфаол усуллардан яна бири **“6x6x6“ методи** деб номланади. Бу метод Е.А.Александров томонидан ишлаб чиқилган ҳамда Г.Я.Буш томонидан такомиллаштирилган.

Бунда синфдаги ўқувчилар олтига-олтигадан гуруҳларга бўлинади. Жами 36 ўқувчи иштирок этади. Хар бир гуруҳга муайян ном берилади. Мавзу эълон қилиниб, маълум вақт белгиланади. ўқувчилар мавзу атрофида баҳслашадилар, ўз муносабатларини билдирадилар. Вақт якунлангач, ўқитувчи гуруҳ аъзоларини алмаштиради. Янги гуруҳда аввалги гуруҳдан битта вакил қолади ва у ўз гуруҳининг мавзу юзасидан чиқарган хулосасини янги гуруҳга баён қилади. Янги гуруҳ аъзолари аввалги гуруҳ фикрларини ўрганадилар, унга муносабат билдирадилар. гисқа вақт ичида ўқувчилар бир-бирларининг фикрларини ўрганиб, таҳлил қиладилар ва баҳолайдилар.

2-Мавзу: Тараққиётнинг инновацион модели.

Режа:

1. Инновацион йўллар орқали иқтисодий ривожлантириш.
2. Инновацион ғояларни тарғиб этишнинг самарали йўллари.
3. Инновациялар – иқтисодий ва ижтимоий тараққиётнинг муҳим омили.

“Синквейн” (5 қатор) техникаси

Мақсад – ғояга характеристика бериш

Синквейн схемаси:

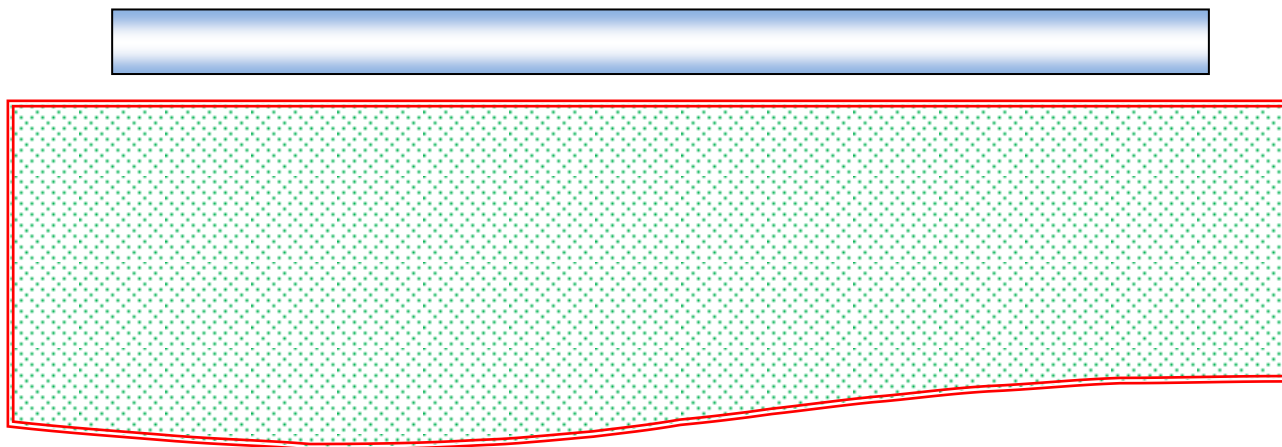
1–қатор – тушунча

2-қатор – тушунчани тавсифловчи 2 сифат

3-қатор – ушбу тушунча вазифалари тўғрисидаги 3 та феъл

4-қатор – ушбу тушунча моҳияти тўғрисидаги 4 сўздан иборат сўз сўз бирикмаси

5-қатор – ушбу тушунча синоними.

Ўрганилаётган материални яхшироқ англаш учун қўлланиладиган методлардан бири

Синквейн беш қатордан иборат бўлиб, биринчи қаторда бир сўз билан мавзу ёки муаммо ёзилади (одатда от туркумига оид сўз билан).

Иккинчи қаторда бир сўз билан ифодаланган мавзу ёки муам-мо икки сўз билан тавсифланади (сифат туркумига оид икки сўз билан).

Учинчи қаторда ушбу мавзу ёки муаммо бўйича ҳатти – ҳаракатлар уч сўз билан характерланади.

Тўртинчи қаторда бир сўз билан ифодаланган мавзу, муаммога алоқадорликни кўрсатувчи тўрт сўздан ҳиссиётни ифодаловчи гап (ибора) тузиб ёзилади.

Амалиётда синквейн:

- мураккаб ахборотни синтезлаш қуроли;
- талабалар тушунчалар захирасини баҳолаш воситаси;
- фикрни ижодий ифодалаш воситаси сифатида жуда фойда-лидир.

Синквейн тушунчалар ва ахборотларни рефлексиялаш, синтез-лаш ва умумлаштиришда тезкор, айти замонда муҳим қурол ҳи-собланади.

Синквейн маълум бир мавзу ўрганилгандан сўнг тузилса, унинг асосий хусусиятлари, моҳияти тушунилиб, яқунланади. Синквейн материаллар

устида ўйлашга, мураккаб ахборотни синтезлашга ёрдам беради. Ижодий ишлаш имконияти келиб чиқади.

Бешинчи қаторда мавзунинг моҳиятини такрорловчи бир сўз-дан иборат синоним ёки моҳиятини янгича ифодаси ёзилади.

мавзу, муаммо номи (от);

тавсифи (сифат);

мавзу бўйича ҳаракатлар,

ҳиссиёт, алоқадорликни

ифодаловчи жумла;

моҳиятнинг янгича ифодаси,

синоним,

ўрганишнинг маҳсули, натижаси

Мисол:

Масала

қийин, оғир

аниқлаш, солиштириш, ечиш

бартараф қилиш талаб этилади

Муаммо

Синквейн методини нисбатан адабиёт, фалсафа, тарих ва бошқа шунга ўхшаш фанларда қўллаш осонроқ. Сабаби, уларнинг сифати ва ҳаракати билан боғловчи синоним сўзларни топиш осон.

Т–жадвал- бита концепция (маълумот)нинг жиҳати ўзаро солиштириш ёки уларни (ха/йўқ, ҳа/қарши) учун. Танқидий мушоҳада ривожлантиради

Т – жадвал қоидалари танишилади. Якка тартибда расмийлаштирилади

Ажратилган вақт оралиғида тартибда (жуфтликда) тўлдиради, унинг чап томонига сабаблари ёзилади, ўнг томонига эса чап томонда ифода қарама – қарши ғоялар, омиллар ва шу кабилар.

Жадваллар жуфтликда (гурухда) таққосланиши тўлдирилиши

Барча ўқув гуруҳи ягона Т – тузади.

Т-жадвал

Жадвални тўлдириг.

Қарамлик даврида мафкура масаласи	Мустақиллик даврида мафкура масаласи

ФСМУ технологияси

Ф Фикрингизни баён этинг.

С Фикрингиз баёнига бирор сабаб кўрсатинг.

М Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

У Фикрингизни умумлаштиринг.

3 - Мавзу: Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг илмий-методологик асослари.

Режа:

1. Ўзбекистон ижтимоий ривожланишининг илмий-методологик асослари.
2. Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг методологик асослари.
3. Ўзбекистон сиёсий ривожланишининг илмий асослари.

“Синквейн” (5 қатор) техникаси

Мақсад – ғояга характеристика бериш

Синквейн схемаси:

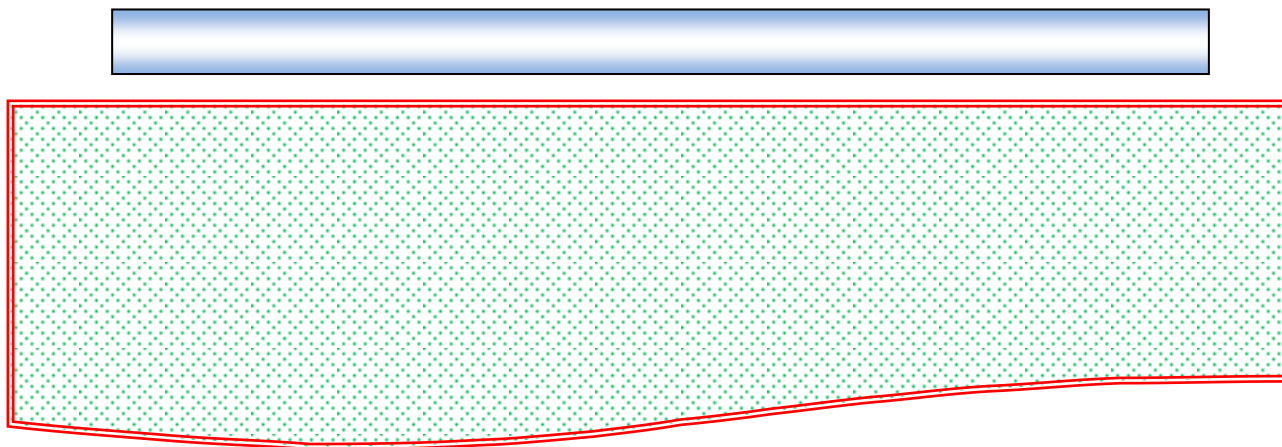
1–қатор – тушунча

2-қатор – тушунчани тавсифловчи 2 сифат

3-қатор – ушбу тушунча вазифалари тўғрисидаги 3 та феъл

4-қатор – ушбу тушунча моҳияти тўғрисидаги 4 сўздан иборат сўз сўз бирикмаси

5-қатор – ушбу тушунча синоними.

Ўрганилаётган материални яхшироқ англаш учун қўлланиладиган методлардан бири

Синквейн беш қатордан иборат бўлиб, биринчи қаторда бир сўз билан мавзу ёки муаммо ёзилади (одатда от туркумига оид сўз билан).

Иккинчи қаторда бир сўз билан ифодаланган мавзу ёки муам-мо икки сўз билан тавсифланади (сифат туркумига оид икки сўз билан).

Учинчи қаторда ушбу мавзу ёки муаммо бўйича ҳатти – ҳаракатлар уч сўз билан характерланади.

Тўртинчи қаторда бир сўз билан ифодаланган мавзу, муаммога алоқадорликни кўрсатувчи тўрт сўздан ҳиссиётни ифодаловчи гап (ибора) тузиб ёзилади.

Амалиётда синквейн:

- мураккаб ахборотни синтезлаш куроли;
- талабалар тушунчалар захирасини баҳолаш воситаси;
- фикрни ижодий ифодалаш воситаси сифатида жуда фойда-лидир.

Синквейн тушунчалар ва ахборотларни рефлексиялаш, синтез-лаш ва умумлаштиришда тезкор, айти замонда муҳим қурол ҳи-собланади.

Синквейн маълум бир мавзу ўрганилгандан сўнг тузилса, унинг асосий хусусиятлари, моҳияти тушунилиб, яқунланади. Синквейн материаллар

устида ўйлашга, мураккаб ахборотни синтезлашга ёрдам беради. Ижодий ишлаш имконияти келиб чиқади.

Бешинчи қаторда мавзунинг моҳиятини такрорловчи бир сўз-дан иборат синоним ёки моҳиятини янгича ифодаси ёзилади.

_____ мавзу, муаммо номи (от);
 _____ тавсифи (сифат);
 _____ мавзу бўйича ҳаракатлар,
 _____ ҳиссиёт, алоқадорликни
 _____ ифодаловчи жумла;
 _____ моҳиятнинг янгича ифодаси,
 _____ синоним,
 _____ ўрганишнинг маҳсули, натижаси

Мисол:

_____ Масала
 _____ қийин, оғир
 _____ аниқлаш, солиштириш, ечиш
 _____ бартараф қилиш талаб этилади
 _____ Муаммо

Синквейн методини нисбатан адабиёт, фалсафа, тарих ва бошқа шунга ўхшаш фанларда қўллаш осонроқ. Сабаби, уларнинг сифати ва ҳаракати билан боғловчи синоним сўзларни топиш осон.

Т–жадвал- бита концепция (маълумот)нинг жиҳати ўзаро солиштириш ёки уларни (ха/йўқ, ҳа/қарши) учун. Танқидий мушоҳада ривожлантиради

Т – жадвал қоидалари танишилади. Якка тартибда расмийлаштирилади

Ажратилган вақт оралиғида тартибда (жуфтликда) тўлдиради, унинг чап томонига сабаблари ёзилади, ўнг томонига эса чап томонда ифода қарама – қарши ғоялар, омиллар ва шу кабилар.

Жадваллар жуфтликда (гурухда) таққосланиши тўлдирилиши

Барча ўқув гуруҳи ягона Т – тузади.

Т-жадвал**Жадвални тўлдириг.**

Қарамлик даврида мафкура масаласи	Мустақиллик даврида мафкура масаласи

ФСМУ технологияси

Ф Фикрингизни баён этинг.

С Фикрингиз баёнига бирор сабаб кўрсатинг.

М Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

У Фикрингизни умумлаштиринг.

4 - Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий, сиёсий ривожланишининг устувор йўналишлари.

Режа:

1. Ўзбекистон ижтимоий ривожланишининг устувор йўналишлари.
2. Ўзбекистон иқтисодий ривожланишининг асосий йўналишлари.
3. Ўзбекистон сиёсий ривожланишининг устувор йўналишлари.

«Ақлий ҳужум»

Ақлий ҳужум (брейнсторминг – миялар бўрони) – амалий ёки илмий муаммоларни ҳал этиш фикрларни жамоали генерация қилиш усули.

Ақлий ҳужум вақтида иштирокчилар мураккаб муаммони биргаликда ҳал этишга интилишади: уларни ҳал этиш бўйича ўз фикрларини билдиради (генерация қилади) ва бу фикрлар танқид қилинмасдан улар орасидан энг

мувофиқи, самаралиси, мақбули ва шу каби фикрлар танлаб олиниб, муҳокама қилинади ва ривожлантирилади, ушбу фикрларни асослаш ва рад этиш имкониятлари баҳоланади.

Ақлий ҳужумнинг асосий вазифаси – ўқув-ўрганиш фаолиятини фаоллаштириш, муаммони мустақил тушуниш ва ҳал этишга мотивлаштиришни ривожлантириш, мулоқат маданияти, коммуникатив кўникмаларни шакллантириш, фикрлаш инерциясидан қутилиш ва ижодий масалани ҳал этишда фикрлашнинг оддий боришини енгиш.

Тўғридан-тўғри жамоали ақлий ҳужум – иложи борича кўпроқ фикрлар йиғилишини таъминлайди. Бутун ўқув гуруҳи (25дан ортиқ бўлмаган) битта муаммони ҳал этади.

Оммавий ақлий ҳужум – микрогуруҳларга бўлинган катта аудиторияда (60 кишигача) фикрлар генерацияси самарадорлигини кескин ошириш имконини беради.

Ҳар бир гуруҳ ичида умумий муаммонинг бир жиҳати ҳал этилади.

♣ **Ақлий ҳужум қоидалари**

- *Ҳеч қандай ўзаро баҳолаш ва танқидга йўл қўйилмайди!*
Таклиф этилаётган фикрларни баҳолашга шошилма, агарда улар заройиб бўлса ҳам – барча нарса мумкин.
Танқид қилма – барча фикрлар тенг қадрли.
Сўзловчини тўхтатма!
Танбех берма!
- **Мақсад бу миқдор!**
Фикрлар қанчалик кўп билдирилса, шунча яхши: янги ва қадрли фикр пайдо бўлиши эҳтимоли ортади.
Агар фикрлар қайтарилса хафа бўлма ва аччиқланма.
- *Тасаввуринингга эрк бер!*
Пайдо бўлаётган фикрлардан ўзингни тўхтатма, агар сенингча улар қабул қилинган чизмаларга мос келмаса ҳам.
Муаммо ҳаммага маълум усуллар орқали ечилиши мумкин деб

ўйлама.

Бугунги таълим жараёнида қўлланилаётган методлардан яна бири **«Кластер» методидир**. Унинг асосчиси - Д. Кластер. Бу методдан ҳам гуруҳлар ташкил этиш йўсинида фойдаланиш мумкин. Унда гуруҳ аъзолари томонидан айтилаётган фикрларни уйғунлаштириш ва улар орасидаги умумийликни топиш имконияти пайдо бўлади. «Кластер» методидан фойдаланиш қуйидагича амалга оширилади:

4. ўқувчилар маълум мавзу хусусида ниманики ўйлаган бўлсалар, шуни қозғоғга туширидалар. Бу ерда фикрнинг сифати ва мантиқининг ҳам, хатоларнинг ҳам аҳамияти йўқ.
5. ўқувчилар белгиланган вақт тугамагунча фикрларини ёзаверадилар. Агар фикр келмаса, бирор нарсанинг расмини чизадилар. Бу ҳаракат мавзу ҳақида янги бир гоя тугилгунга қадар давом этирилаверилади.
6. Муайян мавзу доирасида имкон қадар кўпроқ фикрлар илгари суришга ҳаракат қилинади. Улар йигиндисининг сифати ва орасидаги алоқадорлик, уйғунликни кўрсатиш чекланмайди.

Навбатдаги метод **«қарорлар шажараси»** (қарорлар қабул қилиш технологияси) деб номланади. Унинг асосчиси - Д. Колб. Бу метод маълум мураккаб мавзунини ўзлаштириш, ундаги гояларни ҳар томонлама, пухта таҳлил этиш асосида муайян хулосаларга келиш, бир муаммо хусусида билдирилган бир нечта хулосалар орасидан энг мақбули ва тўғриси ажадрилиб олишга йўналтирилган. қарорлар шажараси методи ўқувчиларнинг билимлари даражасини аниқлаш, уларнинг фикрларини бир жойга жамлаш ва баҳолаш имконини беради.

М У А М М О

1-ғоя

2-ғоя

3-ғоя

Қ А Р О Р

Гуруҳларга аввал муаммо тақдим этилади. Гуруҳлар томонидан мазкур муаммо бўйича қабул қилинган қарорлар алоҳида ёзиб борилади. Мавзу юзасидан гуруҳлар томонидан чиқарилган қатор қарорларнинг мақбул жиҳатларини ажратиш ва таҳлил қилиш иккинчи гуруҳга топширилади. Хар бир гуруҳнинг қарори иккинчи гуруҳ томонидан баҳоланади. Белгиланган вақт тугагач хар бир гуруҳдан бир аъзо ўз гуруҳининг қарори ҳақида ахборот беради. Зарур бўлганда қарорлар таҳлил қилинади, саволлар тугилганда жавоб берилади, аниқликлар киритилади.

«қарорлар шажараси» методи қуйидаги лойиҳага асосланади:

У М У М И Й М У А М М О		
1-қарор варианти	2-қарор варианти	3-қарор варианти
афзаллиги/камчилиги	афзаллиги/камчилиги	афзаллиги/камчилиги
Қ А Р О Р		

Интерфаол усуллардан яна бири **“6x6x6“ методи** деб номланади. Бу метод Е.А.Александров томонидан ишлаб чиқилган ҳамда Г.Я.Буш томонидан такомиллаштирилган.

Бунда синфдаги ўқувчилар олтита-олтитадан гуруҳларга бўлинади. Жами 36 ўқувчи иштирок этади. Хар бир гуруҳга муайян ном берилади. Мавзу эълон қилиниб, маълум вақт белгиланади. ўқувчилар мавзу атрофида баҳслашадилар, ўз муносабатларини билдирадилар. Вақт якунлангач, ўқитувчи гуруҳ аъзоларини алмаштиради. Янги гуруҳда аввалги гуруҳдан битта вакил қолади ва у ўз гуруҳининг мавзу юзасидан чиқарган хулосасини янги гуруҳга баён қилади. Янги гуруҳ аъзолари аввалги гуруҳ фикрларини ўрганадилар, унга муносабат билдирадилар. гисқа вақт ичида ўқувчилар бир-бирларининг фикрларини ўрганиб, таҳлил қиладилар ва баҳолайдилар.

5-Мавзу: “Буюк келажак дастури”нинг мазмун-моҳияти.**Режа:**

1. “Буюк келажак дастури”нинг қабул қилинишидан мақсад.
2. “Буюк келажак дастури” нинг мазмун-моҳияти.
3. Дастурда белгиланган мақсад вазифаларнинг амалиётга жориш қилиниши.

“Синквейн” (5 қатор) техникаси**Мақсад – ғояга характеристика бериш****Синквейн схемаси:**

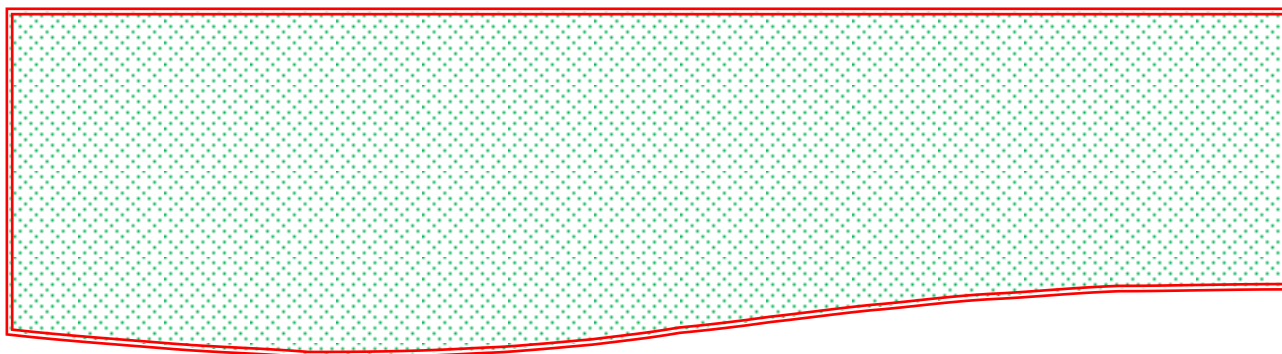
1–қатор – тушунча

2–қатор – тушунчани тавсифловчи 2 сифат

3–қатор – ушбу тушунча вазифалари тўғрисидаги 3 та феъл

4–қатор – ушбу тушунча моҳияти тўғрисидаги 4 сўздан иборат сўз сўз бирикмаси

5–қатор – ушбу тушунча синоними.

Ўрганилаётган материални яхшироқ англаш учун қўлланиладиган методлардан бири

Синквейн беш қатордан иборат бўлиб, биринчи қаторда бир сўз билан мавзу ёки муаммо ёзилади (одатда от туркумига оид сўз билан).

Иккинчи қаторда бир сўз билан ифодаланган мавзу ёки муам-мо икки сўз билан тавсифланади (сифат туркумига оид икки сўз билан).

Учинчи қаторда ушбу мавзу ёки муаммо бўйича ҳатти – ҳаракатлар уч

сўз билан характерланади.

Тўртинчи қаторда бир сўз билан ифодаланган мавзу, муаммога алоқадорликни кўрсатувчи тўрт сўздан ҳиссиётни ифодаловчи гап (ибора) тузиб ёзилади.

Амалиётда синквейн:

- мураккаб ахборотни синтезлаш курали;
- талабалар тушунчалар захирасини баҳолаш воситаси;
- фикрни ижодий ифодалаш воситаси сифатида жуда фойда-лидир.

Синквейн тушунчалар ва ахборотларни рефлексиялаш, синтезлаш ва умумлаштиришда тезкор, айни замонда муҳим қурол ҳи-собланади.

Синквейн маълум бир мавзу ўрганилгандан сўнг тузилса, унинг асосий хусусиятлари, моҳияти тушунилиб, яқунланади. Синквейн материаллар устида ўйлашга, мураккаб ахборотни синтезлашга ёрдам беради. Ижодий ишлаш имконияти келиб чиқади.

Бешинчи қаторда мавзунинг моҳиятини такрорловчи бир сўз-дан иборат синоним ёки моҳиятини янгича ифодаси ёзилади.

_____	мавзу, муаммо номи (от);
_____	тавсифи (сифат);
_____	мавзу бўйича ҳаракатлар,
_____	ҳиссиёт, алоқадорликни
_____	ифодаловчи жумла;
_____	моҳиятнинг янгича ифодаси,
_____	синоним,
_____	ўрганишнинг маҳсули, натижаси

Мисол:

_____	Масала
_____	қийин, оғир
_____	аниқлаш, солиштириш, ечиш
_____	бартараф қилиш талаб этилади

Муаммо

Синквейн методини нисбатан адабиёт, фалсафа, тарих ва бошқа шунга ўхшаш фанларда қўллаш осонроқ. Сабаби, уларнинг сифати ва ҳаракати билан боғловчи синоним сўзларни топиш осон.

Т-жадвал бита концепция (маълумот)нинг жиҳати ўзаро солиштириш ёки уларни (ха/йўқ, ҳа/қарши) учун. Танқидий мушоҳада ривожлантиради

Т – жадвал қоидалари танишилади. Якка тартибда расмийлаштирилади

Ажратилган вақт оралиғида тартибда (жуфтликда) тўлдиради, унинг чап томонига сабаблари ёзилади, ўнг томонига эса чап томонда ифода қарама – қарши ғоялар, омиллар ва шу кабилар.

Жадваллар жуфтликда (гурухда) таққосланиши тўлдирилиши

Барча ўқув гуруҳи ягона Т – тузади.

Т-жадвал**Жадвални тўлдиринг.**

Қарамлик даврида мафкура масаласи	Мустақиллик даврида мафкура масаласи

ФСМУ технологияси

Ф Фикрингизни баён этинг.

С Фикрингиз баёнига бирор сабаб кўрсатинг.

М Кўрсатилган сабабни тушунтирувчи мисол келтиринг.

У Фикрингизни умумлаштиринг.

6-Мавзу: “Инсон манфаатлари ҳамма нарсдан устун”, концептуал ғояси – Ўзбекистон тараққиётининг янги босқичида кўзда тутилган

ислохотларни ҳаётга тадбиқ этишнинг асоси.

Режа:

1. “Инсон манфаатлари ҳамма нарсадан устун” ғоясининг мазмун моҳияти.
2. “Халқ давлат идораларига эмас, давлат идоралари халқимизга хизмат қилиши керак” ғоясининг амалиётга жорий этилиши.
3. “Халқ бой бўлса, давлат ҳам бой ва қудратли бўлади” ғоясининг аҳамияти.

«Ақлий ҳужум»

Ақлий ҳужум (брейнсторминг – миялар бўрони) – амалий ёки илмий муаммоларни ҳал этиш фикрларни жамоали генерация қилиш усули.

Ақлий ҳужум вақтида иштирокчилар мураккаб муаммони биргаликда ҳал этишга интилишади: уларни ҳал этиш бўйича ўз фикрларини билдиради (генерация қилади) ва бу фикрлар танқид қилинмасдан улар орасидан энг мувофиқи, самаралиси, мақбули ва шу каби фикрлар танлаб олиниб, муҳокама қилинади ва ривожлантирилади, ушбу фикрларни асослаш ва рад этиш имкониятлари баҳоланади.

Ақлий ҳужумнинг асосий вазифаси – ўқув-ўрганиш фаолиятини фаоллаштириш, муаммони мустақил тушуниш ва ҳал этишга мотивлаштиришни ривожлантириш, мулоқат маданияти, коммуникатив кўникмаларни шакллантириш, фикрлаш инерциясидан қутилиш ва ижодий масалани ҳал этишда фикрлашнинг оддий боришини енгиш.

Тўғридан-тўғри жамоали ақлий ҳужум – иложи борича кўпроқ фикрлар йиғилишини таъминлайди. Бутун ўқув гуруҳи (25дан ортиқ бўлмаган) битта муаммони ҳал этади.

Оммавий ақлий ҳужум – микрогуруҳларга бўлинган катта аудиторияда (60 кишигача) фикрлар генерацияси самарадорлигини кескин ошириш имконини беради.

Ҳар бир гуруҳ ичида умумий муаммонинг бир жиҳати ҳал этилади.

☞ **Ақлий ҳужум қоидалари**

- *Хеч қандай ўзаро баҳолаш ва танқидга йўл қўйилмайди!*
Таклиф этилаётган фикрларни баҳолашга шошилма, агарда улар заройиб бўлса ҳам – барча нарса мумкин.

Танқид қилма – барча фикрлар тенг қадрли.

Сўзловчини тўхтатма!

Танбех берма!

- **Мақсад бу миқдор!**

Фикрлар қанчалик кўп билдирилса, шунча яхши: янги ва қадрли фикр пайдо бўлиши эҳтимоли ортади.

Агар фикрлар қайтарилса хафа бўлма ва аччиқланма.

- *Тасаввуринингга эрк бер!*

Пайдо бўлаётган фикрлардан ўзингни тўхтатма, агар сенингча улар қабул қилинган чизмаларга мос келмаса ҳам.

Муаммо ҳаммага маълум усуллар орқали ечилиши мумкин деб ўйлама.

Бугунги таълим жараёнида қўлланилаётган методлардан яна бири **«Кластер» методидир.** Унинг асосчиси - Д. Кластер. Бу методдан ҳам гуруҳлар ташкил этиш йўсинида фойдаланиш мумкин. Унда гуруҳ аъзолари томонидан айтилаётган фикрларни уйғунлаштириш ва улар орасидаги умумийликни топиш имконияти пайдо бўлади. «Кластер» методидан фойдаланиш қуйидагича амалга оширилади:

7. ўқувчилар маълум мавзу хусусида ниманики ўйлаган бўлсалар, шуни коғозга туширидалар. Бу ерда фикрнинг сифати ва мантиқининг ҳам, хатоларнинг ҳам аҳамияти йўқ.

8. ўқувчилар белгиланган вақт тугамагунча фикрларини ёзаверадилар. Агар фикр келмаса, бирор нарсанинг расмини чизадилар. Бу ҳаракат мавзу ҳақида янги бир гоя тугилгунга қадар давом эттирилаверилади.

9. Муайян мавзу доирасида имкон қадар кўпроқ фикрлар илгари суришга ҳаракат қилинади. Улар йигиндисининг сифати ва орасидаги алоқадорлик, уйғунликни кўрсатиш чекланмайди.

Навбатдаги метод **«қарорлар шажараси»** (қарорлар қабул қилиш технологияси) деб номланади. Унинг асосчиси - Д. Колб. Бу метод маълум мураккаб мавзунини ўзлаштириш, ундаги гояларни ҳар томонлама, пухта таҳлил этиш асосида муайян хулосаларга келиш, бир муаммо хусусида билдирилган бир нечта хулосалар орасидан энг мақбули ва тўғриси аниқлиги ажратиш олишга йўналтирилган. қарорлар шажараси методи ўқувчиларнинг билимлари даражасини аниқлаш, уларнинг фикрларини бир жойга жамлаш ва баҳолаш имконини беради.

М У А М М О

1-ғоя	2-ғоя	3-ғоя
-------	-------	-------

Қ А Р О Р

Гуруҳларга аввал муаммо тақдим этилади. Гуруҳлар томонидан мазкур муаммо бўйича қабул қилинган қарорлар алоҳида ёзиб борилади. Мавзу юзасидан гуруҳлар томонидан чиқарилган қатор қарорларнинг мақбул жиҳатларини ажратиш ва таҳлил қилиш иккинчи гуруҳга топширилади. Ҳар бир гуруҳнинг қарори иккинчи гуруҳ томонидан баҳоланади. Белгиланган вақт тугагач ҳар бир гуруҳдан бир аъзо ўз гуруҳининг қарори ҳақида ахборот беради. Зарур бўлганда қарорлар таҳлил қилинади, саволлар тугилганда жавоб берилади, аниқликлар киритилади.

«қарорлар шажараси» методи қуйидаги лойиҳага асосланади:

У М У М И Й М У А М М О

1-қарор варианты	2-қарор варианты	3-қарор варианты
афзаллиги/камчилиги	афзаллиги/камчилиги	афзаллиги/камчилиги
Қ А Р О Р		

Интерфаол усуллардан яна бири **“6х6х6“ методи** деб номланади. Бу метод Е.А.Александров томонидан ишлаб чиқилган ҳамда Г.Я.Буш томонидан такомиллаштирилган.

Бунда синфдаги ўқувчилар олтига-олтигадан гуруҳларга бўлинади. Жами 36 ўқувчи иштирок этади. Хар бир гуруҳга муайян ном берилади. Мавзу эълон қилиниб, маълум вақт белгиланади. ўқувчилар мавзу атрофида баҳслашадилар, ўз муносабатларини билдирадилар. Вақт якунлангач, ўқитувчи гуруҳ аъзоларини алмаштиради. Янги гуруҳда аввалги гуруҳдан битта вакил қолади ва у ўз гуруҳининг мавзу юзасидан чиқарган хулосасини янги гуруҳга баён қилади. Янги гуруҳ аъзолари аввалги гуруҳ фикрларини ўрганадилар, унга муносабат билдирадилар. гисқа вақт ичида ўқувчилар бир-бирларининг фикрларини ўрганиб, таҳлил қиладилар ва баҳолайдилар.

V. ГЛОССАРИЙ

Термин	Ўзбек тилидаги шарҳи	Инглиз тилидаги шарҳи
Айланма капитал	ишлаб чиқаришда қатнашувчи ва 1 молиявий цикл давомида бутунлай сарфланадиган маблағлар.	Working capital is the amount of capital involved in production and fully spent during one financial cycle.
Акт	(лот. - astus - ҳаракат, астум – ҳужжат. 1) ҳаракат ёки қилинган иш; 2) расмий ҳужжат.	Act (lat. - astus - action, actum - document. 1) action or work done; 2) official document.
Антогонизм	– (гр. кимгадир қарши курашаман) муросасиз қарама-қаршилиқлар.	Antagonism - (gr. I fight against someone) uncompromising contradictions.
Аргумент	лот. исботнинг асоси бўлиб хизмат қиладиган мантиқий далил.	Argument – lot. a logical argument that serves as the basis for the proof.
Акция	1) ҳаракат, бирор бир мақсадга эришишга йўналтирилган чиқиш ёки ҳаракат (масалан, сиёсий, дипломатик А.); 2) акционерлик жамияти капиталига маблағ қўйганлигини тасдиқловчи ва унинг эгасига дивиденд кўринишида фойданинг бир қисмини олишга ҳуқуқ берувчи қимматли қоғоз. Кўпчилик А. эгалари акционерларнинг умумий йиғилишларида масала ечимидаги қарор қабул қилишда овоз бериш ҳуқуқини беради.	An action is 1) an action, an action or movement aimed at achieving a goal (for example, political, diplomatic A.); 2) a security confirming the investment in the capital of the joint-stock company and giving its owner the right to receive a portion of the profits in the form of dividends. A majority of A. owners have the right to vote on a resolution at a general meeting of shareholders.
Акциядорлик жамияти	устав фонди жамиятнинг акциядорларга нисбатан	A joint stock company is a business entity whose

	мажбуриятларини тасдиқловчи муайян миқдордаги акцияларга тақсимланган хўжалик юритувчи субъект.	charter capital is divided into a certain number of shares, confirming the company's obligations to shareholders.
Аристократия	(гр.) 1) бошқарув шакли: унда давлат ҳокимияти имтиёзларга эга олий табакага тегишли, у монархия ва демократияга қарши туради; 2) олий табақа, қайсидир синфнинг имтиёзларга эга қисми (масалан, Ўзбекистон ҳудудида – беклар, тўралар сингари). У алоҳида ҳуқуқ ва имтиёзлардан фойдаланади, сиёсий таъсирга эга бўлади.	Aristocracy - (gr.) 1) form of government: in it the state power is the highest with privileges belonging to a class that opposes monarchy and democracy; 2) the upper class, which the privileged part of the class (for example, in the territory of Uzbekistan - beys, toras). He enjoys special rights and privileges and political influence.
Барқарорлик	қатъий, турғун вазият. Барқарорлик нарса ва ҳодисаларга хос қонуниятли муайянликни ифодаловчи тушунча.	Sustainability is a stable, stable situation. Sustainability is a concept that represents the legitimate specificity inherent in things and events
Бетарафлик, нейтраллик -	1) маълум томонлар, давлатлар ташкилотлар ёки субъектлар ўртасидаги тортишув, можаро, зиддиятларга қарши қурашишда аралашмаслик; 2) қуролли можароларга ҳамда ҳарбий–сиёсий иттифоқларга иштирок этишни инкор этувчи давлатнинг алоҳида, ҳуқуқий статуси ва сиёсати.	Neutrality - 1) non-interference in the fight against disputes, conflicts, conflicts between certain parties, states, organizations or entities; 2) the special legal status and policy of the state, which denies participation in armed conflicts and military-political alliances.

<p>Банклар</p>	<p>тижорат ташкилоти бўлиб, банк фаолияти деб ҳисобланадиган қуйидаги фаолият турлари мажмуини амалга оширадиган юридик шахсдир: юридик ва жисмоний шахслардан омонатлар қабул қилиш ҳамда қабул қилинган маблағлардан таваккал қилиб кредит бериш ёки инвестициялаш учун фойдаланиш; тўловларни амалга ошириш.</p>	<p>Banks are commercial organizations that are a legal entity that carries out the following types of activities that are considered banking activities: accepting deposits from legal entities and individuals and using the received funds for lending or investing at risk; make payments.</p>
<p>Битим</p>	<p>1) келишув, томонларнинг бирор-бир шароитларда ўзаро муносабатлар, ҳуқуқ ва мажбуриятларни ўз зиммаларига олиши; 2) ўзаро розилик, келишув.</p>	<p>An agreement is: 1) an agreement, under which the parties assume relations, rights and obligations under certain conditions; 2) mutual consent, agreement.</p>
<p>Бошқарув</p>	<p>турли тизимларнинг (биологик, ижтимоий-сиёсий технологик) функцияси. У шу тизимларнинг муайян тузилишини сақлаб туради, фаолият тартибини таъминлайди, дастурлар мақсадларини амалга оширади.</p>	<p>Management is a function of various systems (biological, socio-political and technological). It maintains the specific structure of these systems, provides the order of operation, programs achieve their goals.</p>
<p>Геостратегик минтақа</p>	<p>бу алоҳида давлатлар ёки давлатлар гуруҳининг турли хил қарама-қарши манфаатлари жойлашган йирик жуғрофий макон бўлиб, геостратегик минтақа ўзаро боғлиқ ва ўзаро дахлдор бўлган миллий ва минтақавий</p>	<p>A geostrategic region is a large geographical area in which different states or groups of states have different conflicting interests, and a geostrategic region represents an</p>

	хавфсизликни ифода этади.	interconnected and interdependent national and regional security.
Гилдия тизими	(нем. корпорация) элиталарни шакллантириш тизимларидан бири. Унга 1) Ёпиклик, юқори лавозимларга элитанинг қуйи қатламларидан номзод танлаш, юқорига силжишнинг поғонавийлиги; 2) лавозимларни эгаллаш учун қўплаб расмий шартларнинг мавжудлиги; 3) танловни алоҳида имтиёзли кичик гуруҳ амалга ошириши; 4) мавжуд этакчи типини тиклашга, яратишга, сақлаб қолишга ҳаракат қилиниши хос.	The guild system is one of the systems of formation of elites (German corporation). Unga 1) optimism, the selection of candidates from the lower strata of the elite for higher positions, upwards shear rate; 2) many formal conditions for holding office availability; 3) the selection is carried out by a small group with special privileges; 4) existing leadership It is typical to try to restore, create, preserve the type.
Давлат аппарати	1) давлат ҳокимияти инцидентининг таркибий қисми бўлиб, унинг қарорларини тайёрлаш ва амалга ошириш билан шуғулланади. 2) давлат бошқарувининг барча босқичларидаги хизмат соҳасини амалга оширувчи муассаса, ташкилот ва уларнинг хизматчилари мажмуи.	The state apparatus is: 1) an integral part of the institution of state power, which is engaged in the preparation and implementation of its decisions. 2) a set of institutions, organizations and their employees engaged in the service sector at all levels of public administration.
Давлат бошқаруви	давлат органларининг ташкиллаштирувчи, ижро этувчи ва фармойиш берувчи фаолияти бўлиб, қонун асосида амалга оширилади. Бу фаолиятни давлат бошқарув	Public administration is the organizational, executive and commanding activity of state bodies, which is carried out in accordance

	<p>органлари амалга ошириб, ижро этиш жараёнида қонунларнинг ва унга асосланган ҳужжатларнинг бажарилишини таъминлаш учун фармойиш бериш ҳуқуқига эга бўлади.</p>	<p>with the law. These activities are carried out by public authorities, which have the right to issue orders to ensure the implementation of laws and documents based on them.</p>
<p>Девалвация–</p>	<p>(қийматнинг пасайиши) миллий пул бирлиги қийматининг қонун билан пасайтирилиши. У мамлактларнинг савдо ва тўлов баланслари пасайиб кетиши, валюта захираларининг камайиб кетиши, миллий валюта курсининг тушиб кетиши билан боғлиқ.</p>	<p>Devaluation - (depreciation) of the value of the national currency by law reduction It is the decline in trade and balance of payments, the currency depletion of reserves due to the depreciation of the national currency.</p>
<p>Демократия тамойиллари</p>	<p>ҳокимият асосий органларининг сайланиши, сиёсий плюрализм, қарорларнинг кўпчилик овози билан қабул қилиниши, камчиликнинг ўз нуқтаи назарига эга бўлиши ва уни ошкора ифодалаш ҳамда ҳимоя қила олиш ҳуқуқи.</p>	<p>Principles of democracy - the election of key bodies of government, political pluralism, decisions are made by a majority vote, and the flaw has its own point of view and the right to express and defend it.</p>
<p>Ҳаракатлар стратегияси</p>	<p>Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг 2017-2021-йилларга мўлжалланган давлат дастури</p>	<p>Action Strategy - State Program of Development of the Republic of Uzbekistan for 2017-2021</p>
<p>Давлат назорати</p>	<p>давлат органлари чиқарадиган қонунлар ва бошқа ҳуқуқий ҳужжатларга риоя қилинишини таъминлайдиган давлат ҳокимиятини амалга ошириш шаклларида бири.</p>	<p>State control is a form of exercise of state power that ensures the observance of laws and other legal acts issued by state bodies. State control</p>

	<p>Давлат назоратини турли органлар амалга оширади. Одатда назорат вазифаси асосан парламентларда тўпланган, аммо кейинги ўн йилликда кўпгина мамлакатларда парламентдан ташқари, бироқ парламент номидан иш юритадиган назорат инстанциялари кенг тарқалди (масалан, омбудсман, ҳисоб палатаси), маъмурий юстиция органларининг сони ва роли ўсди.</p>	<p>is exercised by various bodies. The oversight function is usually concentrated in parliaments, but over the past decade, in many countries, non-parliamentary oversight bodies (such as the ombudsman, the chamber of accounts) have become more widespread, and the number and role of administrative justice bodies have increased.</p>
--	---	--

VI. АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

I. Ўзбекистон Республикаси Президентининг асарлари

1. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қураимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 488 б.
2. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-жилд. – Т.: “Ўзбекистон”, 2017. – 592 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. 2-жилд. Т.: “Ўзбекистон”, 2018. – 507 б.
4. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуғ халқнинг иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажак фаровон бўлади. 3-жилд.– Т.: “Ўзбекистон”, 2019. – 400 б.
5. Мирзиёев Ш.М. Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари. 4-жилд.– Т.: “Ўзбекистон”, 2020. – 400 б.

II. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар

6. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2018.
7. Ўзбекистон Республикасининг 2020 йил 23 сентябрда қабул қилинган “Таълим тўғрисида”ги ЎРҚ-637-сонли Қонуни.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2012 йил 10 декабрдаги “Чет тилларни ўрганиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-1875-сонли қарори.
9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2015 йил 12 июнь “Олий таълим муассасаларининг раҳбар ва педагог кадрларини қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-4732-сонли Фармони.
10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февраль “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги 4947-сонли Фармони.
11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 20 апрель "Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-2909-сонли қарори.
12. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 21 сентябрь “2019-

2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини инновацион ривожлантириш стратегиясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5544-сонли Фармони.

13. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 май “Ўзбекистон Республикасида коррупцияга қарши курашиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5729-сон Фармони.

14. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 17 июнь “2019-2023 йилларда Мирзо Улуғбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетда талаб юқори бўлган малакали кадрлар тайёрлаш тизимини тубдан такомиллаштириш ва илмий салоҳиятини ривожлантири чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4358-сонли Қарори.

15. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 27 август “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий этиш тўғрисида”ги ПФ-5789-сонли Фармони.

16. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрь “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5847-сонли Фармони.

17. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 23 сентябрь “Олий таълим муассасалари раҳбар ва педагог кадрларининг малакасини ошириш тизимини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 797-сонли қарори.

Ш. Махсус адабиётлар

18. Шарифхўжаев М. Ўзбекистонда очиқ фуқаролик жамиятининг шаклланиши. –Т.: Шарқ, 2003.

19. Қирғизбоев М. Фуқаролик жамияти: генезиси, шаклланиши ва ривожланиши. – Т.: Ўзбекистон, 2010.

20. Жалилов А бошқалар. Фуқаролик жамияти асослари. – Т.: Baktria press, 2015.

21. Фуқаролик жамияти. Дарслик лойиҳаси– Т.: 2016. Ziyonet.uz. Муаллифлар жамоаси.

22. Ўтамурадов А. ва бошқалар. Фуқаролик жамияти фанидан тушунча ва атамалар луғати. Лотин ёзувида. Т.: Турон-замин-зиё. 2017. 23 б.т.
23. Абдуазимов О. Фуқаролик жамияти ва оммавий ахборот воситалари. –Т.: Академия, 2008.
24. Гуломов М. Маҳалла – фуқаролик жамиятининг асоси. – Т.: Адолат, 2003.
25. Жалилов Ш. Фуқаролик жамиятининг пойдевори. – Т.: Ўзбекистон, 2003.
26. Қирғизбоев М. Фуқаролик жамияти: сиёсий партиялар, сиёсий мафкуралар, сиёсий маданиятлар. – Т.: Шарқ. 1998.
27. Қирғизбоев М. Фуқаролик жамияти: назария ва хорижий тажриба. – Т.: Янги аср авлоди, 2006.
28. Нишанбаева Э.З. Фуқаролик жамияти ва ижтимоий шериклик тамойиллари. – Т.: Шарқ, 2015.
29. Маликова Г.Р. Фуқаролар ўзини ўзи бошқариш органлари – миллий демократик институт / Масъул муҳаррир А.Х. Саидов. – Т.: ТДЮИ нашриёти, 2009.
30. Одилқориев Х. Конституция ва фуқаролик жамияти. – Т.: Шарқ, 2002.
31. Низомулмулк. Сиёсатнома ёки сияр ул-мулк– Т.: Адолат, 1997.
32. Форобий Абу Наср. Фозил одамлар шаҳри. – Т.: А. Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 1993.
33. Фуқаролик жамияти фанидан тушунча ва атамалар луғати. – Т.: Turon-Zamin, 2017.
34. Толибов И.И. Фуқаролик жамияти: тушунчаси, институтлари, асосий принциплари ва функциялари / Ред. А.Х. Саидов. – Т.: Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий Маркази, 2008.
35. Толибов И.И. Фуқаролик жамияти: тушунчаси, институтлари, асосий принциплари ва функциялари / Ред. А.Х. Саидов. – Т.: Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий Маркази, 2008.
36. Ўзбекистонда фуқаролик жамиятини шакллантиришнинг долзарб муаммолари: Ўқув қўлланма / Т. Дўстжонов, М. Мирхамидов, С. Ҳасанов. – Т.: Iqtisod – Moliya, 2006.

IV. Интернет сайтлар

37. <http://edu.uz> – Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги
38. <http://lex.uz> – Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси
39. <http://bimm.uz> – Олий таълим тизими педагог ва раҳбар кадрларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини оширишни ташкил этиш бош илмий-методик маркази
40. www.ziyounet.uz – Таълим портали